

2020/2 • XXVII. évf. 2. szám

Ára: 600 Ft

FOLK MAGAZIN

Claude Flagel átveszi a Bársony Mihály-díjat Szerényi Bélától.
(Táncszíntalálkozó, 2017)

Claude Flagel az Óbudai Népzenei Iskolában, 2017-ben.

Televíziós forgatáson, 1981-ben.
(Háttal Antal Imre, mellette Janek József,
állnak: Sós Anna szerkesztő és Novák Ferenc,
ülnek: Claude Flagel és Paul Clayes tánckutató,
a háttérben: Bársony Mihály, P. Vas János és
Cserepes Károly)

5. „...kis pacsirta” – Verus és a népdalok
Fehér Anikó
6. Beszélgetés Sebestyén Mártával
Grozdzits Károly
10. A TÖRTÉNELEM ORSZÁGÚTJÁN
Így beszéltek az öregek
KÓKA ROZÁLIA SOROZATA
13. BUKOVINAI ÉLETKÉPEK
Lőrincz Gergely írásai és rajzai
KÓKA ROZÁLIA ROVATA
16. Hiteles népzene – II. rész
Sárosi Bálint
18. Utazás Orbaiszékre
Zöldhegyi Villő
21. TALLÓZÓ
Györfy István: A káromkodás
P. VAS JÁNOS ROVATA
22. Muzsikások, langák, manganijárok...
Henics Tamás
24. Gyermek Néptáncantológia 2019
Fodor Zsófia
28. MAGTÁR – Kacsirek Ottó versei
30. „A Banda”
Redő Júlia; Henics Tamás
32. Interjú Sebestyén Istvánnal
Kurucz Réka
34. Nagy Zoltán népmesekutató
emlékezete
Janurik Tímea
35. Szóttés-laudáció
Takács András
36. Néptáncfilozofálás
Bethlendi András
38. Beszélgetés Borbély Mihállyal
Nagy Szilvia
39. ÉTELEK – HAGYOMÁNYOK
Hagyomány és innováció
Juhász Katalin
42. Sue Foy angol nyelvű ismertetője

Claude Flagel emlékére

2020. február 25-én, nyolcvannyolc éves korában meghalt
Claude Flagel népzenekutató, a tekerőlant virtuóz mestere

Nagyon nagy veszteség ez nem csak a francia zenei életnek, hanem nekünk, magyar folkloristáknak és népzeneészeknek is. Nekem személyesen is az: majdnem hatvanéves barátságot vesztettem el. Halálakor feleségének azt írtam, hogy ha van túlvilág, akkor Claude már ott ül az angyalok körében, akik Szent Péterrel együtt elragadtatva hallgathatják zenéjét és gyönyörű énekét.

Flagel az ötvenes években párizsi fiatalemberként költözött Brüsszelbe, és ott is telepedett le. Mindvégig francia állampolgár maradt. Valószínűleg nem szeretett volna – az akkor kötelező – katonai szolgálatra bevonulni és harcolni a dühödt algériai háborúban. Rövid idő alatt meghatározó személyisége lett a belgiumi népzenei életnek. Mélyreható kutatásokat végzett a francia népzene és a vallon balladák világában.

Megnősült és boldog házassága élete végéig tartott. Felesége, Loulou, akivel megismerkedésüktől együtt dolgoztak, kivételes szakértője a francia és vallon táncoknak, napjainkig együtttest vezet, tanfolyamokat szervez és tart. Claude tekerőlantos generációkat tanított erre a csodálatos hangszerre, koncertek, kosztümös filmek sikeres sztárja volt.

Rengeteg gyűjtést folytattak szerte a világban, erről számos kiadvány tanúskodik.

A hatvanas években ismerkedett meg a Kárpát-medence népzenejével, a nyolcvanas évektől pedig feleségével együtt az afrikai népzene kutatásával kezdtek foglalkozni. Több afrikai népzeneészt, énekest, zenekart fedezett fel és tett ismertté az európai népzenei közéletben. Koncertek, lemezek, kiadványok, filmek, rádió- és televíziófelvételek őrzik munkásságát.

Claude Flagel jelenvalóságáról

Mindannyiunk életében vannak biztos pontok, megnyugtatóan ismétlődő események, időről időre felbukkanó ismerősök és barátok. A tekerősök számára ilyen ember volt Claude Flagel. Természetesen a tekerős csapat nem „sajátíthatja ki” őt, hiszen számtalan magyar népzeneész, táncos, néprajzos, historikus és kortárs muzsikusi életében jelen volt. Jelenléte annyira természetes volt és az is marad, hogy senki nem lepődött meg, ha összefutott vele egy táncműsoron, fesztiválon, a Táncháztalálkozón, vagy bárhol a világon. Claude egyszerűen ott volt, jelen volt rendkívül karakteres művészetével, remek humorával, barátságos lényével, rendkívüli műveltségével és a magyar kultúra elkötelezett szeretetével. Így futottam vele össze én is rendszeresen, a legkülönösebb helyszíneken. És így találkozhattak vele növendékeink is több alkalommal az Óbudai Népzenei Iskolában. Jelenvalóságát még azok is természetesen vették, akik életükben először találkoztak vele. Őrizzük meg szeretettel Claude Flagel emlékét! (Szerényi Béla)

Flagelt a hatvanas évek elején ismertem meg Brüsszelben, amikor a Bihari Együttessel Belgiumban turnéztunk. Egy reggel a szállodában keresett meg. Előző este látta az előadásunkat, a zene és a tánc olyan hatással volt rá, hogy úgy gondolta, rögtön meg kell ismerkednie velünk. Leültünk egy kávéra, és két-három órán keresztül faggattott. Volt nálam néhány népzenei lemez, amelyeket odaajándékoztam neki.

Két nap múlva megint megkeresett. Elmondta, hogy jól ismeri Bartók, Kodály és Lajtha munkásságát, és sokáig hallgatva a lemezeket, rájött, hogy valami hiányzik az életéből. Ez a különböző népek egymás mellett éléséből kifejlődött, lenyűgöző Kárpát-medencei népzene.

Hát, így kezdődött.

Világos volt, hogy egy életre szóló barátság alakul ki közöttünk. Néhány hónapra rá itt is volt már Budapesten, természetesen a feleségével. Nálunk lakott, akkor még Farkasréten, ahol a szüleimmel éltem együtt. Mindenütt bemutattam a népzeneészeknek, a zene- és tánckutatóknak, mindent és mindenkit meg akart ismerni.

Mint kitűnő amatőr hangmérnök, készített egy lemezt a Biharit akkor kísérő Vízöntő zenekarral. Szintén életre szóló barátok lettek Kiss Ferivel, Panyigával és a többiekkel.

A közel hat évtized alatt sok minden fontos történt Claude-nak köszönhetően.

Magyar népzenei lemezek sorozata született, ezek között természetesen román és cigány is. Ezekkel nagyon sok mindenkit indított el az európai siker felé, többek között hozzájárult Sebestyén Márta és Szvorák Katalin európai megismertetéséhez is.

**Népzenei CD-k teljes választéka
ÓVODÁKNAK, ISKOLÁKNAK
KEDVEZMÉNY**

Cím: Budapest VII., Dohány u. 84.
Bejárat az Almássy utca felől
telefon/fax: 351-3341,
Mobil: 06/30 954-9903, 06/30 399-5042
E-mail és Web Site:
pro@t-email.hu, <http://www.afolk.hu>

Nyitva tartás:
hétfőtől csütörtökig: 10:00-17:30,
pénteken: 10:00-17:00

1974-ben a belga televízióval részletgazdag dokumentumfilmet készített a magyarországi cigányság zenei és énekes kultúrájáról. Sajnos az MTV akkori vezetősége csak a szervezésben vett részt, pedig a filmet közel húsz ország vette meg.

Népzene kutatóktól megtudta, hogy létezik magyar tekerőlant. Rögtön leutazott Bársony Mihályhoz és rendelt egyet. Amikor elhozta, megünnepeltük a Várban, a Fekete Holló vendéglőben, ahol Stoller Huba édesapja volt a főnök. Később este Sebő Feri is betévedt a barátaival, ő akkor volt az elején népzenei pályafutásának. Meglátta a tekerőt, azt hitte, hogy francia hangszer. Mikor megtudta, hogy ez a példány magyar – úgy tudom –, már pár nap múlva leutazott Mihály bácsihoz és rendelt egyet.

Dijoni barátaim elérték, hogy a párizsi Unidisc kiadó három kislemezt rendelt magyar gyerektáncokkal, Daróci Bárdos Tamás zenéjével és az én koreográfiáimmal. A táncos lépések leírását Flagel felesége vállalta.

Claude több gyűjtőúton járt velünk Erdélyben is. Székre, Jobbágytelkére és még sok helyre mentünk el együtt. Hál' istennek akkor, a hatvanas évek végén még találtunk adatközlőket.

Ő és felesége magyar táncanfolyamokat is szervezett itt, Budapesten és szerte Belgiumban. Fantasztikus élmény volt, amikor újabb brüsszeli látogatásunkkor a Flagel házaspár meghívott minket egy brüsszeli ifjú-

sági házba. Foltin Jolánnal mentünk fel a lépcsőn és kővé meredve hallgattuk, hogy a fenti teremből zúgott a széki lassú, természetesen felvételtől.

A nyolcvanas évek elején néptánc-koreográfus-jelölteknek hároméves tanfolyamot szervezett Belgiumban. Engem kért fel a tanfolyam vezetésére. Minden nyáron három hetet dolgoztunk együtt, év közben pedig a hét-nyolc hallgató elküldte a feladatokat. E tevékenység egyik fontos eredménye volt, hogy San Sebastianban az újonnan alakult Baszk Állami Együttes vezetője az egyik hallgatónk lett.

Munkatársaival (magyar részről Juhász Katalinnal) tanulmányilemezt készített a valon és magyar balladák történelmi párhuzamairól. 2017-ben a Táncháztalálkozón Berán Istvánék bemutatót szerveztek neki. Akkor kapta meg a Bársony Mihály-díjat, amit Sebő Ferenc és Szerényi Béla adott át Claudenak.

Gondolom, nem kell tovább sorolnom, amit Claude Flagel a magyar népzenei kultúráért, életért tett. És tett volna még, ha nem zárul le ez a roppant gazdag életmű. Elkötelezettsége, nem szűnő érdeklődése és – nem utolsósorban – végtelenül kedves személyisége, roppant humora igazi hiánycikk manapság.

Azt hiszem, hogy tiszteletteljes főhajtással kell búcsúznunk tőle.

Novák Ferenc

folkMAGAZIN

LELŐHELYEK

TÁNCHÁZ ALAPÍTVÁNY
FOLKMAGAZIN SZERKESZTŐSÉG
1011 Budapest,
Szilágyi Dezső tér 6. I. em.
Tel.: (1)-214-3521
Interneten megrendelhető a
www.folkmagazin.hu oldalon

NÉPTÁNCOSOK KELLÉKBOLTJA
1137 Budapest, Katona József u. 21.
Tel.: (1)-239-1199

ÍRÓK BOLTJA
1061 Budapest, Andrássy út 45.
Tel.: (1)-322-1645

KALÁKA ZENEBOLT
Bp., V. ker., Deák Ferenc tér 4.
Tel.: (1)-267-5331

A FOLK
1074 Budapest, Dohány u. 84.
Tel.: (1)-351-3341

MESTERPORTA
1011 Budapest, Corvin tér 7.
Tel.: (70)-244-8432

„...kis pacsirta” – Verus és a népdalok

Tudtuk, jól tudtuk, hogy más lesz a világ Kallós Zoltán nélkül, mint vele volt. Az a szerencsénk, hogy tanítványai, egykori munkatársai sokat tesznek azért, hogy ezt a kínzó hiányt enyhítsék. A választói Kallós Zoltán Alapítvány égisze alatt megjelentettek egy könyvecskét CD-vel, avagy CD-t könyvvel. A dalokat még Zoli bácsi válogatta azért, hogy a gyermekek kezébe muníciót adjon kísértés, könnyed siker vagy az élet nehézségei ellen. Erről mesélek.

U násig hallottuk Kodály figyelmeztetését, amely 1948-ban hangzott el először: „Arra a kérdésre, hogy mikor kezdődjék a gyermek zenei nevelése, azt találtam fel: kilenc hónappal a születése előtt. Első percben tréfára vették, de később igazat adtak. Az anya nemcsak testét adja gyermekének, lelkét is a magából építi fel. [...] Még tovább mennék: nem is a gyermek, az anya születése előtt kilenc hónappal kezdődik a gyermek zenei nevelése.”. Mert valamikor, amikor a gyermek természetes módon, anyja vagy nagyanyja közelében töltötte eszmélő idejét, ez rendben is volt. Ám az intézményesült gyermeknevelés közbeszólt, ma már segíteni kell az átadást. Nos, a Kallós Alapítvány kollégiumában jól megy ez. Balázs-Bécsi Gyöngyi igazgató és Sántha Emőke énekes, énektanár erős kézzel fogják és irányítják ezt a folyamatot. Hogy minden jól menjen, kiadták ezt a zenei anyagot, amiről beszélek.

Magam is avatott helyre tettem azonnal: családom legfiatalabb tagja, a kétéves Verus kezébe. Verus már akkorra elég sok dalt tudott, főleg magyar népdalokat. De ez a könyv lett a kedvence nagyon hamar. Néhány hónap alatt megtanulta szinte mind a harmincnégy dalt szövegeikkel együtt. Megvan a legkedvesebb is: „Mert a legény bűdös gomba...” – függetlenül mindenféle gender-elmélettől.

A CD-n a Kallós Zoltán Alapítvány Mezőségi Szórványkollégium „Kispacsirta” népdalkörének négy remek kis tagja énekel: Farkas Zsófia, Módi Bernadett, Ruz Annamária és Zoltán Andrea. Felkészítette őket: Füleki Renáta, Kisfaludi Attila és Sántha Emőke. Hangszeren közreműködnek: Szabó Bence, Miklós Hunor, Juhos Zsolt, Fülöp Lóránd, Orendi István és Marthi Zoltán.

A Sántha Emőke szerkesztésében megjelent kiadványban öt tájegység dalaiból válo-

gatott Kallós, ezek: Mezőség, Moldva, Felcsík, Kalotaszeg és Dunántúl.

A zenei anyag remekül illeszkedik, követték egymást a zenék, jóízű dalolás kerekedhet belőle. A könyv pedig olvasni még nem tudó gyermekeknek készült: minden dallamsorhoz egy kis kép tartozik. Így nemcsak a tartalmat, de a ritmust is követi a gyermek. Aranyos, okos kis illusztrációk ezek, látszik jól, hogy olyan ember készítette, aki arrafelé lakik, ahol a dalok nagy része termett.

Verus órákig képes ezt hallgatni, végig követi a képeket, pontosan tudja melyik kicsoda. Persze, együtt hallgatjuk. Ha véletlenül rosszul éneklek, vagy más variáns jut az eszembe, azonnal javít. Így válik vérré a kultúra. Aztán később már nem lesz baj, ha mindezt leírva, lekottázva is látja, netán ő maga írja le. Mert a lényegét játszva tanulta meg.

És igen, ez az a bizonyos szoros kötődés a népdalhoz, ez az ugyanolyan átadás, vagy-

is az, amikor az anya énekel gyermekének. Vagy legalábbis nagyon hasonló ahhoz. És nagyon nem hasonló a „cukiság faktoros”, kézzel szívecskét mutogató, sms-ért könyörgő éneklő-táncoló apróságok gondolkodásmódjához. Nem, ez nem verseny. Mert van, aki csak évek alatt teszi magáévá, másnak hamarabb megy. Van, aki hamiskásan énekel, de szívből. Van, aki a szöveg ismeretlen szavaira is rákérdez, más csak utánozva adja vissza.

És nem hasonló az énekes által előadott, bemutatott, felnőtt fejvel gyermeknek szánt művészi CD-khez sem. Itt gyermek énekel gyermeknek – persze felnőtt is figyel erre. De nem az előadásmód tökéletessége a legfontosabb, hanem, hogy az a válogatás, ami sok év tapasztalatából szűrődött le – bevált.

Ennek a pacsirtás CD-nek az anyaga szívből jön, mert Zoli bácsi lelke lengi körül. Örülünk, hogy ismerhettük őt! Örülünk, hogy tele marokkal szórta mindig kincseit, nemcsak a dallamokat, de a tanácsokat is: „Addig leszünk magyarok, míg magyarul énekelünk és magyarul táncolunk.”. Énekeljünk és táncoljunk magyarul, és vegyük rá erre a gyerekeket is! Csupán azért, mert ez jó.

Remek segítség van a kezünkben, igaz, el kell menni érte Válaszútra.

Lehet, hogy ez is része a sok jótanácsnak...

Fehér Anikó

TISZTELT OLVASÓINK!

A veszélyhelyzet miatt a népzenei, néptáncos és tárgyalkotó táborok 2020-ban nagy valószínűséggel elmaradnak, ezért a nyári táborok listáját ezúttal sajnos nem tudjuk közzétenni lapunk hasábjain.

Kérjük, látogassák rendszeresen a tanchaz.hu weboldalt, amelyen naprakészen igyekszünk tájékoztatni Önöket a népművészettel kapcsolatos hírekről, eseményekről.

„Engem a szabadság éltet”

Beszélgetés Sebestyén Mártával

Sebestyén Mártával még a járóányügyi helyzet szigorodása előtt ültünk le beszélgetni a színpadon töltött negyvenöt év ürügyén. Egyetértés volt köztünk abban, hogy ekkora időtávot és ilyen gazdag és színes pályaképet meg sem próbálunk egészében áttekinteni. Inkább csak beszélgettünk. Szabadon.

– *Ha csak kulcsszavakat kellene sorolnom, elsőként azt mondanám: hagyomány.*

– Nagyon fontos, hogy az ember hallja, hallhassa és megismerhesse a szülei és nagyszülei történeteit, mert ezek segítségével tudja önmagát is elhelyezni a világban. Amikor a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja lettem, akkor a székfoglalóm pont arról szólt, hogy miként vagyok, lettem része annak az ívnek, amit – a hagyományokhoz kapcsolódva – anyám, a Békés-tarhosi nemzedék kezdett, s ami folytatódott a nomád nemzedékben, és tart máig a tánc-házmozgalomban.

Régen nem volt meg a technikai háttér ahhoz, hogy ezeket az emlékeket dokumentáljuk és megőrizzük. Egészen másként öröklődött a tudás. De ma, amikor az utolsó szellentésüket is rögzítik az emberek, akkor már tényleg van felelősségünk, hogy mi marad meg a múltunkból. Bartók mennyivel nagyobb munkát tudott volna elvégezni, ha rendelkezésére állnak azok a tényérnyi eszközök, amelyek nekünk már természetesek!

– *A lehetőségekkel együtt nőtt a háttérzaj is, s amennyivel könnyebb megőrizni valamit, pont annyival nehezebb megkülönböztetni a feleslegtől.*

– Iszonyatos, burjánzó dzsungle tenyészik az információknak, ha megnézem azt, hogy miket osztanak meg az emberek a közösségi oldalakon, elképedek: tényleg elhülyülőben lenne az emberiség?! Most, amikor megvan a tájékozódás lehetősége? Persze, szükség van, szükség lenne valamiféle belső iránytűre, tájékozódási képességre. Ez fejleszthető... volna.

– *Negyvenöt éve állsz színpadon énekesként, de ez nyilván nem előzmények nélkül történt...*

– Az a kislány már a negyvenöt évet megelőzően is állt színpadon. Egészen kiskoromtól életem része volt a színpad, cseppet sem volt idegen a közeg. Voltam kislánként kórustag, gyermekopera szólistája, a televízióban készült egy családi sorozat a nevelésről. Popper Péter volt a szakértő, és Fehér Klára írta a történeteket. Ebben a „családban” én voltam a lánygyerek. Két éven keresztül szinte a televízióban laktam... Nem voltam a mai értelemben gyereksztár, de valaki mindig elkért édesanyámtól. Ráadásul ott voltak az iskolai mesemondó- és énekversenye is, amiken mindig elindultam. Az igazi újdonságot számomra a forma jelentette, ahogyan Sebő „kilökött” a színpadra.

A Radnótiba jártam gimnáziumba, és Héra Éva, a Kassák Klub kerületi referense pletykált rólam Ferinek, aki egyszer csak elélem állt: „Szevasz, Sebő Ferenc vagyok, azt hallottam, hogy szépen tudsz énekelni. Énekelj nekem valamit?”. Bekísért a könyvtárszobába, felültetett egy nagy asztalra, és elkezdtem énekelni... valaki – egy ülő bikát formázó figura – ült még a teremben háttal, s amikor már daloltam, megfordult, és azt kérdezte: „Te, nem egy zuglói énektárnőnek vagy a lánya?”... A kérdező Bundi volt, Nagy László fia... Anyám őt is tanította, mint szinte mindenkit. Például Czine Miska bácsi lányát, Erzsit, aki a mai napig énekel anyám kórusában. Akkor nem is tudtam – honnan tudtam volna –, hogy mekkora érték az a közeg, ami a szüleim miatt születésemtől kezdve körülvett engem. Apám révén például a népi írók voltak az ismeretségi kör részei, Illyés Gyula, Féja Géza, Veres Péter...

Szóval, ott ültem a könyvtárban az asztalon, és végigénekeltem azt a lemezt, amit hetedikos koromban egy népdaléneklési versenyen nyertem. Ez volt az első olyan publikus anyag, amin az akadémiai gyűjteményből jelentek meg autentikus felvételek. Ezen a lemezen hallhatták először civilek, hogy mi az a somogyi ének, mi az, hogy palóc karikázó... Én ezt a lemezt rongyosra hallgattam, teljesen a magamévá tettem... Emlékszem Feri elképedt arcára: leesett neki, hogy az, ami a lemezen értéket jelent, megtanulható. Akár egy városi kiscsaj számára is!

Ferit annyira megérintette ez a felfedezés, hogy másnap – szerencsére, mert dolgozatot kellett volna írni – már nem is a suliba mentem, hanem az iskolatévébe. A Kőműves Kelemen balladáját kellett énekelni. Sebő Feri inentől kezdve folyton feladatok elé állított, s jó érzéssel olyan irányba terelt, ami nem volt ellenemre, sőt... Hiszen már a tanórákon is mindig máshol járt az eszem, a füzeteim telis-tele voltak széki dalszövegekkel és sarkantyús csizmákkal... Inentől kezdve jelentősen megszaporodtak a hiányzásaim is, de nem az került az ellenőrzőbe, hogy „leányom gyengélkedett”, hanem például az, hogy „Székesfehérvár, Színház, Nagy László-est”.

Feri nem tutujgatott, hiszen tudta-érezte, hogy meg tudom csinálni. Meglökött hátulról, hogy „Na, énekelj nekik valamit!”. S akkor, amikor ott álltam negyvenkilósan, fenékgig érő hajjal, gyermeki ártatlansággal, szemben a közönséggel, akkor már énekeltem... Aztán, negyedikos koromban, ami manapság a tizenkettedikesnek felel meg, elkezdtem járni a Bartókba is, ahol hamar rájöttem arra, hogy Mártika énekével át lehet hidalni az öltözködés miatt adódó szüneteket. Egy ilyen alkalommal történt az, hogy Olsvai Imre bácsi csinált velem egy „mini interjú” a színpadon. Rettenően zavarba hozott, hiszen Imre bácsit – aki anyámmal együtt járt a Zeneakadémiára – már kisgyermekkorom óta ismertem. Szóval, Imre bácsi annyira összezavart, hogy elfelejtettem a dal szövegét, így a harmadik sor eléneklése után pukedliztem egyet, és kirohantam a színpadról. A közönség elolvadt, és őrjöngve tapsolt. Az öreg Csoóri kiabált be a nézőtérrel, hogy „Ludasim, ludasim...!”, én meg visszsaoldalogtam a színpadra, és újra elkezdtem énekelni.

– *Nehéz volt szemben a közönséggel?*

– A színpadi viselkedést, azt, hogy miként leszel úrrá magadon, hogyan tudod megmutatni a közönségnek, amit tudsz, mind-mind élesben kellett megtanulni. Mert ebből a szempontból – és ez viszonylag gyorsan kiderült – muszáj profinak lenni. Más szempontból ugyanakkor meg kell őrizni azt a nyitottságot és örömet, ami az embert amatőrként a színpadra vitte. Azt gondolom, hogy kevés borzasztóbb dolog van annál, mint amikor a színpadon érződik a mímtelt mámor, a megjátszott „műmájerség”.

– *Sok-sok fellépés, meg az évek súlya alatt elkerülhető ez?*

– Ebből a szempontból nagyon kritikusan figyelem magamat. Nekem ma is fontos, hogy az éneklésem átüssön az élmény, ott legyenek benne az elődök, ott legyenek az igazi tapasztalások. Ha észrevenném magamon a megjátszást, akkor talán nem is énekelnék többet.

Engem akkor, középiskolásként teljesen magával ragadott ez a számomra új, mégis régi világ. Még a matek érettségire is a szolnoki Tisza-partról, a néptáncfesztiválról mentem, mint bartókos. Alvás

nélkül... Ott már biztosan éreztem, hogy engem végleg beszippantott ez a muzsika, nincs min gondolkodni, nem kell azokkal a kérdésekkel foglalkozni, hogy „mi leszel, fiam, ha nagy leszel?”

– *Ezek szerint a te pályaválasztásodról elmondható, hogy nem eldöntötted, hanem eldől.*

– Sőt, utólag már úgy látom, hogy ez már a születéssel eldőlt. Azzal, hogy mikor, hova és kinek a gyerekének születtem. Persze, ennek ellentmondani látszik, hogy a két testvérem is oda született – nekik is jó fülük van, máig énekelnek az anyám kórusában –, mégsem léptek erre az útra. Nekem magától értetődő volt, hogy az éneklés a leglényegesebb részem: mindenről dalok és zenék jutnak eszembe. Sokkal jobban kifejezhetem magam az ének által, mint bárhogy máshogyan.

Rövid ideig a képzőművészettel is kokettáltam, de aztán, bár a tehetségem megvolt, maga Somogyi József beszélt le. Azt mondta, „úgy nem énekel senki, mint Mártika, de rajzolni sokan tudnak”. Nem lehet „kicsit rajzolni”, az is egész embert kíván. Ahogy az éneklés is.

– *Mennyire volt evidens, hogy a fő csapásirány a népzene?*

– Ebben kell lennie valami titoknak, valami elrendelésnek, hiszen olyan sokféle dolgot hallgattam, anynyiféle benyomás ért. Ne feledjük, édesanyám énektanár, legalább annyi madrigált és kórusművet hallottam, mint bármi mást. Jártunk például oratóriumokra a Deák téri templomba. Anyám vitte a partitúrát, mi meg elképedve-ámulva néztük, ahogy huszonegynéhány szólam fut egymás alatt. Elképesztő volt vizuálisan is behelyezkedni abba az áradó zenébe. A mai napig rajongok a barokk és a reneszánsz muzsikáért. Akkoriban volt opera- és hangversenybérletünk is. Az opera – talán főképp Mozart – megfogott, de sokkal inkább a cselekményesség és a látvány. Az a fajta éneklés – a maga modorosságával és dagályosságával – távoli maradt. Persze, tudom és hallom, lehet ezt is szépen csinálni, de nekem akkor nem ez markolt a szívembe. Sokkal könnyebben megérintett egy doromb hangja. A maga egyszerűségében.

– *Az egyszerűség szépsége és egzotikum?*

– A Néprajzi Múzeumban volt valamilyen kiállítás, amihez adtak egy vékonyka, fűzetlapszerű hajlékony hanglemezt, amin különböző hangszerek szóltak, doromb, hosszúfurulya, levlésíp... Ezeknek a hangszereknek a hangja elemi erővel hatott rám a természetességével. Az apám szerepe is vitathatatlan, pedig neki igazán furcsa viszonya volt a zenéhez – én soha nem hallottam énekelni. Egy hét nyelven beszélő, tudós közigazdász könyvmolyt kell elképzelni... ezzel együtt, ő a népzénet alapvetésnek tekintette. Úgy gondolta, hogy a népzében megmutatkozik egy-egy nép valós arca. Ezért, amikor külföldre ment – márpedig jócskán beutazta a világot a konferenciák miatt –, mindig úgy jött haza, hogy hozott magával egy-egy bakelitmezt. Az én világeném így alakult ki, már kisgyerekként is hallgattam az apám által hazahozott türkmén, üzbég, svéd, bolgár, észak-amerikai indián, mongol zenéket. Ezek mind-mind beépültek az ízlésembe és lelkivilágomba.

– *A világ tágassága és sokszínűsége nem mindenkit érintett, érinthetett meg azokban az években...*

– Apámat nagyon izgatták a nagy magyar utazók és felfedezők, a nyelvészek. Azt hiszem, itt van mindennek a gyökere. Egy gyereknek legalább a lehetőséget meg kell adni arra, hogy belekóstoljon mindebbe. Ha nem ébred föl már kis korban a kíváncsiság, akkor azt nem biztos, hogy később lehet pótolni. A hatvanas évek csóró-

ságában, amikor kétszer is megnéztük, hogy hány deka szalámit veszünk, a szellemi gazdaság ott volt körülöttem. Lenyűgöztek ezek a kincsek. Elképesztett, megborzongatott, hogy egy bolgár énekes miként énekel. Persze, mai füllel egészen más ugyanaz a felvétel. Most már tudom, hogy amit akkor elbűvölve hallgattam, egy profi rádiós-énekes előadása, ami ráadásul nem is hiteles. Mégis benne volt valami, ami lenyűgöző tudott lenni. A magyar rádióból nem szólt ilyen magyar népzene! Ami nagyjából ilyesminek tűnhetett, az leginkább Török Erzsébet éneke. Ő egy kolozsvári színésznő volt, aki a hangjában szépen meg tudta idézni azt a világot, a szörnyű feldolgozások ellenére is... és ebből a „csinált” zenei világból csak a Sebő-Halmos által készített feldolgozások idején sikerült kilendülni. Ők mutatták meg, hogy mitől szép az eredeti hangzás, s ennek kapcsán lehetett ráébredni arra, hogy mennyire groteszk az, amikor dilettáns zeneszerzők jót akartak tenni a népdalokkal...

Elég határozott értékrendem alakult ki a gyermekkori benyomások hatására, s ebből később sem engedtem. Megesett, hogy megsértődött a zeneszerző, s olyan is volt, amikor tiltakoztam a tévében, mert tiltakoztam, mondván, hogy ezt, így, én nem vagyok hajlandó énekelni. Persze mindig akadt más, aki meg hajlandó volt...

– *Makacs voltál? Makacs vagy? Makacsság ez egyáltalán?*

– Nem nevezném ezt makacsnak, hiszen olyan dolgokban nem engedtem, amikben nagyon biztos voltam és vagyok. S ráadásul nem azért álltam bele az ilyen vitákba, mert azt akartam, hogy ne-

kem legyen igazam, hanem azért, mert számomra máshogy nem volt – nem lett volna – értelme. Hosszú távon bebizonyosodott, hogy megéri kiállni a meggyőződésem mellett. De, ha nem érte volna meg, akkor sem volna semmi másként. – *Fiatalként az mennyire volt fontos, mennyire hatott, hogy a táncbázmozgalom undergroundnak számított?*

– Nagyon. Titkos szövetséget éreztünk, élhettünk meg, és ez összekötött minket, de nem csak minket. Még az alföldi-papucsos, kockás inges jazz-rajongókkal is szimpatizáltunk. A két társaság sokban hasonlított egymásra, hiszen rájuk is gyanakodva nézett a hatalom, mint mindenre és mindenre, ami nem felülről irányított módon szerveződött. Akkoriban én nem láttam bele mélyebben, s utólag tudtam meg, hogy miket kellett kivédeni, például a Kassák Klub kapcsán is.

A hatalomnak nem tetszett az, ami ott történik, ráadásul nem is értették, ami zajlik, s ettől borzasztóan gyanúsak – egyre gyanúsabbak – lettünk. Persze, ott is voltak olyanok, akiken látszott, hogy nem a népzene vagy a tánc vonzotta őket... Javarást fel lehetett ismerni azokat, akik „feladattal” érkeztek.

Olyan jelentések születtek abban a korban, amik ma egészen mulatságosnak tűnnek. Az egyik azt kifogásolta, hogy „Sebestyén Márta hálóingben énekelt”. Karácsonyi ünnepség volt, én voltam az angyal. Miben lehetnék angyal? Drága anyai nagyanyámnak volt egy gyönyörű, fehér hálóinge, amit saját kezével hímzett... annyira féltettem, annyira őriztem azt a hálóinget, hogy később, amikor az idő vasfoga végzett velem, a hímzett részét kivágtam, bekereteztem, és édesanyámnak adtam születésnapjára.

Olyan jelentés is akadt, miszerint „a zongora alatt szexuális együttlét zajlott”. Erre mondta Sebő, hogy „aki befér a pianó alá, s ott jól is érzi magát, annak váljék egészségére”. Hihetetlen sok kötekedés és baromság zajlott a háttérben, de komolyan mondom, hogy mi ennek csak töredékéről tudtunk. Tudomásul vettük, hogy így működnek a dolgok. Ugyanúgy, ahogy azt, hogy amit a suliban tanítanak, annak fele sem igaz – teljesen más, mint amit otthon mesélnek a szüleim meg a nagyszüleim. Ösztönösen tudtuk, hogy az információk melyik részének melyik polcon van a helye. S ennél sokkal-sokkal fontosabb volt szaladni a táncházba és boldogan énekelni és táncolni.

– *Nyilván volt olyan is, hogy az állami türés-tiltás közvetlenül is hatott...*

– A szembesülés például akkor következett, amikor kiderült, hogy nem kapok útlevelet. S nem azért, mert bármit elköttem volna, hanem csak azért, mert én én vagyok. Mai napig nem tudom, miért nem kaphattam útlevelet.

Olyan is volt, hogy a Muzsikással mentünk volna egy nemzetközi fesztiválra. Talán Béres János vezette akkor a népzenei osztályt a minisztériumban, behívta Csoóri Sanyit, műsört egyeztetni: „Mit játszanátok, Sanyikám?”. „Játszanánk valami jó kis erdélyit...”, kezdte mondani Sanyi, mire az volt a válasz, hogy „azt nem lehet, mert a román elvtársak megsértődnek”. Felvidékit meg a szlovák elvtársak érzékenysége miatt nem lehet, végül kiderült, hogy tulajdonképpen semmit nem lehet játszani. Sanyi, ahogy azt akkoriban szokta, nagy patáliát csapott, és elrohant. Nem is mehetett a Muzsikás. Akkor került a képbe a Kalamajka, de őket már felkészítette Sipos Miska. Talán Nagymarosy Ánti képviselte a tárgyaláson a Kalamajkát, s ő már azt adta elő nagyon diplomatikusan, hogy „játszanánk egy kis magyarpalatkait, egy kis magyaródit, magyarkanizsait”... Az elvtársak meg mindenre bólogattak, hiszen fogalmuk sem volt, hogy hol lehetnek ezek a „magyar...” nevű falvak.

Fotó: Róde Gábor

Sebestyén Márta a táncházások képviseletében átveszi Réthelyi Miklós minisztertől az oklevelet, amely a táncház módszer UNESCO-listára kerülését igazolja (Táncháztalálkozó 2012)

Persze, mindez sehol nincs ahhoz, amit az anyámék átéltek, hiszen ők telibe kapták a sztálinizmust. A létező legsötétebb Rákosi-korszakban voltak diákok, és tudtak észnél lenni, és értékek között eligazodni. Az is igaz, olyan tanáraik voltak, mint Kodály, Bárdos Lajos, Szabolcsi Bence...

– *Mi az, amit át lehet adni ezekből a gyakran vicces és egyszerre borzasztó történetekből? Mi az, amit érdemes elmesélni?*

– Nem tudom, a mai fiatalok mennyit tudnak az egészek a háttéréről. Máshogy működik ma a világ, s vannak, akik csak a fizikai mozgás örömeért táncolnak. Az a nagy kérdés, ami engem is izgat, hogy ezen túl mit tudnak, mint éreznek a mai fiatalok. Kicsit aggodom, mintha nem nagyon lennének műhely jellegű, szellemileg gazdag klubok, amilyen a Kassák volt. Akkor az odajáró szakmunkástanulók is tátott szájjal figyelték az előadásokat, észrevétlenül kaptak olyan muníciót az életre, amelyet máshol nem. A Kassák felért egy szabadegyetemmel. Ma rengeteg táncház van, és olyan lehetőségek akadnak, amikről mi nem is álmodhattunk. De emellett nagyon kellene valamiféle háttérismeret... Én nem hiszem, hogy a tánc mellé ne férne be az ismeretátadás.

– *Mennyire lehet a „nem-menő” tudást át- és továbbplántálni a mai fiatalokba? Mennyire lehet, mennyire kell az ilyesmit „trendivé” tenni?*

– Szerintem sugárzó személyiségre van szükség, olyan emberekre, akiket egykor én is áhítással hallgattam. De talán nem is az átadók hiányoznak, hanem inkább a befogadók hozzáállása változott. Ma az emberek mindent gyorsan akarnak: gyorsan letöltöm, gyorsan beolvasom, gyorsan, gyorsan, gyorsan... meg sem tanulom, hiszen úgyis ott van az információ néhány kattintásnyira... A fáradozás, a törődés, az elmélyülés háttérbe szorult! De, például egy táncot el-sajátítani nem lehet gyorsan! A magyar néptáncok ráadásul bonyolultabbak, mint mondjuk a balkáni körtáncok. Egy páros táncnál meg amúgy is bonyolult a helyzet, hiszen nem csak magamra, de a másikra is figyelni kell. Akár fiú-lány kapcsolatok is eldőlhethetnek egy-egy ilyen tánc során.

– *A tánc is olyan természetesen jött, mint az ének?*

– Nem. Sokáig bénának és ügyetlennek éreztem magam. Kislánként hajlékony és jó mozgású gyerek voltam, művészi tornára és ba-

lettra is jártam. Míg tízéves koromban egy vesekömvét eldöntötte helyettem, hogy nem fogok jelentkezni a Balett Intézetbe. Balett-rajongó voltam, az anyukám két éves koromban vitt először az Operába. Állítólag a Giselle-t láttam, aztán később a Hattyúk tavát, a Diótörőt... és mindent, amit bemutatnak. Nagyon tetszett ez a gyönyörű, könnyed és légies mozgás. Ma is azt gondolom, hogy minden lánynak kellene egy kis balett oktatás... meg nagyon sok néptánc. Ezekből tartást, viselkedést lehet tanulni. A tánc megmutatja, hogyan kell nővé nőni.

A táncot a színpadról kaptam, a házibulik csoportos lötyögését a félhomályban nem gondoltam táncnak, tánciskola meg nem nagyon volt. Így a bennem lévő görcsök alól a táncmozgálat szabadított fel... aztán már csak egy pasi kellett, aki nincs büdösre izzadva. Mert egy széki lassúnál nem lehet távol állni... s akkor már jelentése van annak, hogy kivel.

– *Téged is formált a tánc?*

– A táncnak köszönhetően sokat változtam, nem csak a tartásom, de a ritmusokhoz való viszonyom is. A zene is új értelemmel, addig ismeretlen távlatokkal gazdagodott azáltal, hogy táncoltam.

Kósa Ferinek köszönhetem a táncot. 1974 márciusában Kósa, Csoóri, Sára Sándor Hószakadás című filmjének a bemutatója volt a Fészek Klubban. Ott volt a film alkotóin kívül Timár, Sebő, Halmos, Faragó Laura... mindenki, aki számított. Aztán hajnali háromra már csak a „kemény mag” maradt. Meg én, akinek reggel iskolába kellett mennie.

– *Édesanyád nem aggódott?*

– Anyám tudta, hogy jó helyen vagyok, ráadásul ott volt Halmos Béla is, akivel akkoriban egy házban laktunk. Kósa Feri ott ült mellett, s azt mondta: „Fiam, neked jó hangod van, menj te a Bartókba.” Timár meg rám nézett, s kontrázott: „Igen-igen, Mártika, akinek ilyen szép hosszú haja van, s aki ilyen szépen tud énekelni, annak kell ám tudni táncolni is.”

„Oké, de én béna vagyok.” Ezt mondogattam magamban, de szerencsére pont akkoriban kezdtek el az osztályomból többen járni a Bartókba. Gaug Ági és Diószegi is akkor kapcsolódtak be a mozgáshoz, s így bátorságra kaptam én is. Felvételizni kellett, fel is vettem, két hónap után az utánpótlásból átkerültem a nagy együttesbe... fantasztikus időszak volt, hiszen énekesként és táncosként is számítottak rám. Hetente háromszor volt próba. Soha életemben nem mozogtam annyit, mint abban az időszakban a Toldy Gimnázium tornatermében. Virgonc idők voltak, s talán ennek is a hozadéka, hogy amikor a Fölszállott a páva idején hallgatom az éneklő lányokat, akkor érzem, hogy melyikük az, amelyik tényleg táncol.

Kell az énekléshez, a zenéléshez a tánc. Ott van, mondjuk, a szászcsávási banda, bármelyikük, ha leteszi a hangszert, akkor úgy ropja, mint az álom. Szerintem nem lettek volna ennyire jó muzsikuskok, ha nem tudják a táncokat.

– *Az „Isteni kéz” című filmnek te vagy a nagykövete...*

– ...és a szegedi papucsos is én vagyok idén a nagykövete, mert Szögi Csaba rám bízta ezt a feladatot, én meg elfogadtam. Úgy érzem, hogy a szegedi papucs megmaradása fontos kérdés, s azok, akik hivatalosan tehetnének érte, nem tesznek eleget. Sándor bácsi, az utolsó eredeti papucsos mester halála után a műhely is ebek harmincadjára került, s nem volt pénz még a fenntartásra sem. Aztán Csaba beleállt ebbe a kérdésbe, s Hont Angéla segítségével talán tényleg tudnak tenni valamit. Én, személy szerint, régebben is imádtam ezeket a különleges, keleties papucsokat. Volt egy piros szegedi papucsom, amiben zergemódjára végigugráltam a balkán hegyeit.

Ha valakinek egy jó ügy mentén tudok segíteni a saját hitelességemmel, s megkér rá, akkor nem szoktam kéretni magam. Nagyon örültem annak is, hogy ez a fiatal székely fiú, Barna László megragadta azt a történetet, ami az Isteni kéz című filmben előttünk pe-

reg. S nagy öröm az, hogy Csángáló a filmben bemutatott szenvedései után jól van és „működik”. Tényleg szeretném, ha ez a mélysegesen emberi film eljutna minél többekhez.

– *Szerinted fontos, hogy a rendező maga is közelről-belülről ismeri azt a világot, ami az Isteni kézben feltűnik?*

– Ott nőtt fel, a szülői néptáncpedagógusok, a sóvidéki táncotabókban kicsiny korától kezdve részt vesz, így ismeri az összes székelyföldi zenészt. Azt gondolom, hogy az, aki nem belülről ismeri ezt a világot, nem tudná ennyire mélyen ábrázolni. Az, aki kívülről érkezik, sokkal inkább az egzotikumot láthatja, nem az emberséget. Persze, az is érdekes lehet, éppen az elfogulatlansága miatt, de mégis más. Szeretem, ha egy film nem hatásvadász, de kicsordul tőle a könnyem. Azt mondják, énekelni is úgy kell, hogy ne te böggél, hanem az, aki hallgatja.

– *Ez a film is jól mutatja, vannak dolgok, amik nem rajtunk múlnak, de egy karrier kapcsán mindig felmerül: mi az, amit meg kell tenni, s mi az, amit már nem kellene?*

– Ez egy olyan világ, ahol az emberek sokat – szerintem túl sokat – megtesznek azért, hogy érvényesüljenek. Nekem szerencsém volt, bár én nem ilyen alkat vagyok. Ha azon dőlt volna el a sorsom, hogy valamit kérnem kelljen, valamiért kapaszkodnom kelljen, akkor nem lennék sehol. Soha életemben nem pályáztam. Egyszerűen képtelen vagyok rá. Talán ezért nincs is saját lemezem... Pláne nem pályázok, amikor tudom, miként zsiszsegnek az irigy törtető – tisztelet a kivételnek – a döntnökök körül. Kicsit ijedten nézem, hogy másokat kellene lenyomnom ahhoz, hogy előbbre juszak. Ilyen szempontból mázli, hogy egy másik – másként bornírt – korszakban voltam fiatal. Én az elismeréseket is úgy kaphattam, hogy nem volt mögöttem menedzser, vagy vérben forgó szemű férj, hogy kihajtsa-kitapossa ezeket. Sokan ezt nem is értik. Nem hiszik el, hogy nem tudok közbenjárni, nem tudok lobbizni. Nem akarok belekeveredni ebbe a lepacszós sógor-koma világba.

Talán az sem véletlen, hogy ma is egy kétszobás önkormányzati lakásban lakom ötödmagammal. Ha a sikert anyagiakban kell mérni, akkor nem gondolom, hogy sikeres lennék. Ha a sikerhez az kell, hogy eladjam az árut, mint egy kofa a Fény utcai piacon, akkor nem is akarok sikeres lenni. A negyvenöt évét összefoglaló áprilisi koncert sem arról szólna, hogy árucikké teszünk valamit. Ez nekem nem menne.

– *A koncert eredeti időpontja és az egész Várkert Bazárba tervezett PONT fesztivál az ismeretlen jövőbe tolódott...*

– Ez a koncert a negyvenöt hivatalosan eltöltött énekési évemnek állít emléket, a negyvenöt év úgy jön ki, hogy le kellett érettségiznem ahhoz, hogy működési engedélyt kaphassak. Liber Bandi kérését meg a koncert ötletével, s milyen jó kis egybeesés, hogy ez a fesztivál az UNESCO értékeiről szól, s nekem szerencsém van egy évtizede UNESCO-művésznek lenni... A Várkert Bazárban sem énekeltem még soha. A koncert húsvétkor lett volna, amihez annyi szép hagyomány kötődik, hogy az már magában is túlcordul a koncert lehetőségein. Ráadásul lennének örmény és grúz fellépők is a fesztiválon, akiknek rajongok a vokális kultúrájáért

– *Sok ez a negyvenöt év vagy kevés?*

– Furcsa, nem is érzékeltem, hogy negyvenöt év eltelt a zenében. A magánélet, az más, jobban szakaszolódik, mert először lány vagy, aztán férjhez mész, aztán jönnek a gyerekek, és onnantól anya vagy. A zene olyan folyamatosságot ad, hogy a tizenhat éves Márti tiszta szenvedélyét és örömét ma is meg tudom élni az éneklésben. Ha ez nem így lenne, akkor nem is énekelnék tovább. Nekem nagyon fontos a szabadság: csak akkor, csak azt, csak ott és csak úgy énekelni, ahogy én jónak látom. Engem a szabadság éltet, meg az, hogy ezzel a szabadsággal tudok valamit adni az embereknek.

Grozdits Károly

A TÖRTÉNELEM ORSZÁGÚTJÁN

Naplók, levelek, visszaemlékezések – Kóka Rozália sorozata

Így beszéltek az öregek

Kedves Olvasóink!

Előljáróban azokhoz szólok, akik az elmúlt két évben figyelemmel kísérték a „Történelem országútján” című rovatunkban megjelent írásaimat. 2018 novemberében az I. világháború befejezésének 100. évfordulója alkalmából egy sok éve nálam rejtőzködő háborús visszaemlékezéssel indítottam a sorozatot, majd lapszámról-lapszámra, a történések időrendjében – a II. világháború végeztéig – közöltünk különböző műfajú írásokat. Lassan elfogytak az én sajátos „archívumomból” ide sorolható történetek. Legutóbbi számunkban már egy Baján, 2020. január 7-én készített interjúm jelent meg. Szándékomban áll még megszólaltatni néhány csodálatos, idős embert, akik különleges események elszenvedői, túlélői vagy éppen győztesei voltak. Az ő emlékeikkel is szeretném olvasóinkat megörvendeztetni. Csakhogy reménybeli interjúalanyaim különböző falvakban, városokban élnek, a mostani járvány nem engedi meg, hogy felkeressem őket.

Ember tervez, Isten végez!

Mit tegyek? Újra dúlni kezdtem az „archívumomat”. Ötven-hatvan éve magnetofonszalagra vett néprajzi gyűjtéseim között találtam olyanokat, amelyeket még soha nem jelentettem meg, és beleillenek az eddigiek sorába. Szereplőik, mint minden korábbi esetben, most is bukovinai székelyek. Csupán a közlések időrendjében történt nagy visszaugrás az időben. Mostani hőseim éppen kétszázötvenhat esztendeje, a „madéfalvi veszedelem” napjaiban indultak el a történelem és a nagyvilág országútjain. Fogadják őket is szeretettel!

Kóka Rozália

A bukovinai székely népcsoport születése

A madéfalvi veszedelem véres napjait követően, mindenét hátrahagyva kb. 8-10 ezer székely menekült el Erdélyből Moldvába. A Habsburg Birodalom ellen fellázadt alattvalók a moldvai bojárok gyéren lakott birtokain találtak menedéket és megélhetést. Új telepeket, új falvakat hoztak létre, beépültek Moldva társadalmába. Az osztrákok nem törődtek bele alattvalóik elvesztésébe, és különböző módszerekkel, katonasággal, papok támogatásával próbálták őket visszacsalogatni Erdélybe. Nem sok sikerrel. Bár a bujdosóknak nehéz volt a sorsa Moldvában, a siculicidium, a székelyöldöklés emléke visszatartotta őket attól, hogy visszatérjenek szülőföldjükre.

Tízestendő múlva, az 1768–1774-es orosz-török háború befejeztével, az osztrákok megszerezték a török uralom alól felszabadult Bukovinát. 1774. február 25-én I. Abdul Hamid török szultán átengedte Mária Teréziának a feldúlt, elnéptelenedett tartományt. A területet átvevő osztrák csapatok katonáinak egy része magyar származású volt. Az új tartomány első kormányzójává a bécsi udvar a somogyi születésű Splényi Gábort nevezte ki. A kor szokásaihoz híven azonnal megkezdődött az elnéptelenedett tartomány benépesítése az Osztrák Birodalomban élő nemzetiségekkel. Gróf Hadik András, az Udvari Haditanács elnöke József császárnál kegyelmet eszközölt ki a Moldvában szétszóródott, bujdosó székelyek számára. A császár megkegyelmezett az egykori lázadóknak. Lehetővé tette számukra, hogy ők is Bukovinába menjenek.

A korabeli dokumentumok szerint tíz év alatt 775 család, 2355 főnyi székely telepedett le a Szucsáva folyó mentén. Öt magyar falut alapítottak. Négyet sűrűn egymás közelében építettek fel, az ötödiket kissé távolabb. 1776-77-ben alapították Istensegítset és Fogadjistent, 1785-ben Andrásfalvát és Hadikfalvát, 1786-ban Józseffalvát. Új magyar etnikai csoport született, a bukovinai székelyeké. Négy emberöltő után a székelyek így emlékeztek.

Istensegítés alapítása

A madéfalvi veszedelem ezerhétvannégyben történt, januárnak hatodikján. Így beszéltek az öregek. Mi még a világon se vótunk. Tehát úgy halltuk, hogy azért verték őket akkor szerte, hogy ők nem álltak az osztráknak az élire, nem fogadtak szót. Akkor úgy mondták, hogy a határon kellett volna valahol a székelyek őrséget álljanak, de azok nem vállalták, inkább nem bánták, hogy őket agyonveressék.

Mária Terézia meg es parancsolta, hogy ezt egész bátran el es követhetik a néppel. Lőni es kezdték őket, sokakat megöltek, sokat megsebesítettek. A szegény emberek a gyermekeket a hátikra vették télnek idején, s úgy menekültek. Vót egy nagy erdő, s oda bizon béhuzakodtak. Akkor Zöld Péter, a papjik, lóra ült és kiment az erdőre, s a betegeteket gyóntatgatta. Őt, ahogy ment lóháton, az őrség, az akkori őrség megállította és kérdezte tőle, hogy „hova mensz?”. Azt mondta nekik, hogy:

– Ne, hova menyek... A nép beteg testileg es, másképpen es.

Ez elmúlt. Aki megélt, az ment tovább, menekült, me' rosszabb sorsuk lett volna, mint ami vót ezen a pár nap alatt. Elmentek bé Romániába, Móduvába, Romániának az alsó felin, Bukovinának a közepin lementek szegények. Odabé vótak Móduvába, ahogy beszéltek őseink, tizenkettő esztendeig. S akkor egy pap – a nevit nem tudom megmondani –, valahogy úgy emlegették, hogy Mártonffy Mór lett volna. Igen! Ennek a Mártonffy Mórnak többször panaszt emeltek, hogy ők szeretnének visszajöni Móduvából,

s ez közreműködött, hogy vissza tudjanak jöni. Nem Erdélybe, oda nem! Inkább felmentek Bukovinába. Összeszedték magikat, s a pap kivezette őket, és úgy irányította, hogy a Szeret vizin, a szereti hídon átjöttek s akkor ott lementek egész addig, ahol most es van a község. Egy román községet el kellett hagyjanak a postaúton. Úgy hitták azt a községet, – ma es úgy hívják –, Granisesti [Grănițești]. Istensegítséghez közel van, körülbelül kettő-három kilométer.

Hát ezek a granisestiek meghallották, hogy jönnek a magyarok, megejedtek erőt. Azt mondták:

– Vini ungári! Vini barbari! Eisti, munka dzsomi omini?!

Azt jelenti, hogy ezek emberevők, ezek barbárok. Nekem egy öreg olá beszélte, még a nevit es tudom. Úgy hitták, Guteo. Egy öregember vót. Elég a' neki, úgy kiürítették Granisestet, hogy mikor jöttek le a melyikek, szegények a nagy úton, hát nem találtak embert a községben. Úgy hívnak egy községet, hogy Kalafindest [Calafindesti]. Most es megvan, román község. Ott lementek – mi úgy hívtuk, s ma es, ha ott vónánk, úgy mondanánk, hogy – a livádai úton, amelyik Istensegítségnek az alsó vége lett több év múlva. Azon bėjöttek, de nagy lejtőre kellett bėjőjenek. Ugyebár, hát tapogattak. Méges, aki leáll, úgy szereti, hogy bár egy kutacska legyen. Ezek es odahuzakodtak egy kutacska mellé. Úgy hitták Cigán kút. Hogy miről nevezték el, Isten tudja. Elég a' neki, hogy ők ott megállottak, letelepedtek. Körülöttük minden pusztaság, nincs ott se ház, semmi, semmi. Még úgy es mondták, hogy farkasok lakták. Például úgy es mondták, hogy csipkés, hatalmas, óriási nagy csipkés vót, hogy farkasok es tanyáztak benne. Messze a vízen túl láttak egy-egy házat, ugyebár, az egy román község vót. Hogy hányan vótak, nem tudom. Letelepedtek, de azon az éjen akkora eső lett, hogy a víz a szekereket mind felvette. Megverte őket az eső kegyetlenül. Azt mondták:

– Istenem, mi lesz velünk? Menjünk tovább!

Mások azt mondták:

– Ezt adták nekünk, ezt a helységet, itt kell megálljunk.

Vót köztük egy öregember, Kajtár Lőrinc nevezetű. Ez az öreg Kajtár úgy termetre es nagy, derék ember vót. A haja fél felől béfonva, szépen csizmába, harisnyába vót ötözve. Még így, öregem es erőt szép ember vót. Neki a feleségit, s a két fiát es Madéfalvánál a császár katanái meglőtték. Az öreg kilenc unokájával bujdosott. A többiek őt es megkérdezték:

– Kend, Lőrinc bám, mit mond?

Azt mondta az öreg:

– Isten segíts, de innet tovább nem megyek!

Na, ott megállottak. Letették a holmi bagázst. Akkor szegények oda letelepedtek, föld burdékot ástak, abban teleltek ki nagy keservesen. 1777-ben felépült a falunk. Az öreg Kajtár szava után a község az Istensegítség nevet kapta.

Úgy, szegények, elkezdték az életjüket, ki ahogy tudta. Elég a' hozzá, vótak alyanyok, hogy még őt esztendő múlva es a föld burdába' laktak, alyan szegénységet húztak.

(Elbeszélte: Bőte Péter. sz. 1899. Istensegítség.
A felvétel készült Csátalján, 1969-ben.)

Andrásfalva megalapítása

Akkor ők, szegények, elmenekültek Erdélyből, oda bé, Romániába, egyebüvé nem menekülhettek, me' lőtték őket. A nagyapa menekült az unokáival, apa, anya elhullott az útba. Aztán ők sokáig vótak az erdők közt, nem mertek ott megmutatkozni. Aztán az uradalmak valahogy felfedezték, hogy ott vannak, s valahogy bécsalogatták őket Móduvába.

Azután, hogy Mária Teréziának a papok a szemire hányták, hogy elyen nagy botránt csinált, hogy azt a sok székelyt kiűzte az országjából, katanákat küdött bé utánik, hogy visszahozzák őket.

A székelyek nem vótak hajlandók többé visszamenni Erdélybe. Azt mondták:

– Erdélybe nem menyünk soha többet vissza! Úgy halltam, Bukovina akkor a töröktől vót felszabadulva. A török odaajándékozta Ausztriának. Azután, mivel Ausztriához tartoztunk mü es meg Magyarország es, ők vótak itt a fejesek, hát akkor úgy egyezkedtek, hogy ezeket a magyarokat bé kell hozni Bukovinába. Ha nem akarnak visszamenni oda, ahonnan el lettek ők zavarva, akkor ide kell hozni őket, Bukovinába. Ott vagyon rengeteg föld, van ahonnan adjanak. Minden család kapott harminchat hold földet. Minden család. Annyi föld vót, met lakatlan hely vót. A törökök akkori időbe' kipoztították mind a lakosságot.

Mikor a székelyek jöttek átol Romániából, hát ott minnyá' a Szerettől nem messze, lehet, hogy öt kilométerre, ott van a határ. Ott jöttek átol erre. Hát, mikorra megközelítették a vámot, a határt, megszületett egy kicsi, egy kised. Gyerek született.

– Most mit csináljunk? Nincs benne az igazolvánba' ez a kicsike, s nem engedik át, ha nincs belé vezetve az átlépésbe. Jaj, jaj! Mit csináljunk?

Meg vót halva az anya! Most mit tegyen? Mit tudjon csinálni avval a gyerekvel? Métt kellett ennek még megszületni? Mér' nem várt, amíg átjönnek? No, de osztán olyant gondoltak, hogy az anya szoptassa meg jól a kicsit, abba az üdőbe, mikor tudják, hogy melyik órába' kell átlépjék a határt. Ott ugye fináncok vannak, ott nem lehet akárhogy átmenni! Felülvizsgáltak mindenkit, hogy hán családdal van. Benne van-e a nevik az igazolvánba', s hogy megvannak -e mind? Több nehogy menjen, csak annyi! Az asszony jól megszoptatta a kicsikét s az szépen elaludt. Akkor belétették az abrakostarisznyába s felakasztották a saroglya végére.

Amikor őket felvizsgálták, megkapták, hogy ennyin s ennyin vannak. Mindenfélét felkutattak, de az abrakos tarisznát nem nézték meg, s pont abba' hozták átol a kicsikét. Azt a kicsit Andrásnak keresztelték. Mikor a falut felépítették ezétt lett a neve Andrásfalva.

Mikor az az Andráska felnövekedett, akkora hangú ember lett, hogy bármilyen messze vót a határba, ha neki valamire szüksége vót, csak elkiáltotta magát:

– Ezt hozzátok csak ki nekem, met eltörött a járompálcám! – azt otthon meghallották.

Vaj, ha éhes vót? Vigyék imá az ebédet neki! Mindenétt haza tudott szólni, alyan nagy hangja vót.

Egy alkalomval a járompálcája eltörött a hegy alatt, met ott, keletre vót egy hegyoldal. Csak olyan cseplesz erdő vót, olyan bokros erdő vót. Tizenkét rabló tanyázott ott. Vótak ott alyan szakadékok, hogy oda a nap sose süttött bé. Nem mertek még a csendőrök se lemenni abba a szakadékbá, met talán az egész világot ki tudták vóna irtani, olyan sötét vót, hogy nem láttak. Ott csak a' látott, aki bent vót. Ezek a rablók igen prédálták, rabolták a falut.

Mikor ez az András kiment az oldalba, hogy járompálcát vágjon, látta, hogy ott aludt az öreg betyár – úgy hítták, hogy Füstös – egy fa alatt. A derékszija meg vót rakva pisztolyokkal, késekkel. Ezek a rablók mindig felszerelve jártak. András odalépkedett lassacskán hozzá. Füstös ugye a földön feküdt, a földön nagyon jól hallotta a léptekeket s felült. Mikor ő felült, András már a hátánál vót. A rabló jó erős vót, de András még erősebb, igen kemén' ember vót. Hátrafogta a rabló két kezit, lefogta s elkiáltotta magát:

– Gyertek emberek! Megfogtam az öreg Füstöst.

Az egész mező futott. Ő csak el kellett kiáltsa magát, és az egész mező hallotta. S így az öreg Füstöst elfogták. Akkor úgy elmentek a rablók, hogy soha többet nem tanyáztak ott. Nagyon erős hangja vót ennek az Andrásnak. Ő tudott csendesen es beszélgetni, mint mű, de ha tovább kellett adni a hangot, ő elkiabálta magát, hangzott az egész környék.

Örökké mondták az öregek, hogy a falunk az ő nevére lett Andrásfalva. Mikor még lejáánkák vótunk, az öregek mesélték.

(Elbeszélte: Gáspár Simon Antalné, született Palkó Mária. sz. Magyar Nemegye, 1900. febr. 10.

A felvétel készült Halásztelken, 1972-ben)

Jobbágysorban Istensegítsen

Vót egy ember, aki egész nyáron csépelte, s mégse tudta a cséprobotját teljesíteni, met a csépelte szalma közi mindig vigyítettek egy-egy marék gabonát, s azt mondták, nem csépelte ki rendesen s kezdhette előlről.

Az asszonyok es robotoltak, s ha sírtak, hogy nincs mit együnk, nincs, amit a tarisznyába tegyünk, az uraság azt mondta:

– Tegyetek követ a tarisznyába! – s kacagott.

Örökké kacagott. Átkozták es az asszonyok:

– Átkozott legyen, még a föld es vesse ki magából, ha meghal!

Sokat keseregtek, hogy egyik helyről eljöttek, hogy szabadságjik legyen, s most belékerültek a még nagyobb rabságba.

Vót köztik egy igen okos parasztember, Makrai Péternek hítták. Nem vót iskolája, de nagyon okos vót. Katonáéknál megtanolt vaj négy nyelven beszélni. Ez a Makrai elment Valánszkyhoz.

– Uram, métt kénozd ennyire ezt a népet? Nem félsz az Istentől? Vaj ha tölle nem, a császártól?

Valánszky erre azt mondta:

– Az Isten az égbe, a császár Bécsbe' s itt ne, a zsebembe!

Ekkor a zsebire vágott, amibe' aranyok vótak.

Fogta magát Makrai s gyalog felment Bécsbe. Felment a császárhoz, hogy valamit könnyítsenek rajtik, me' mind elposztulnak.

No, ezt megtudta Valánszky, s akkor a temető végibe, a deres mellé, ahol a népet szokták botozni, felállítottak egy akasztófát.

Kiadták parancsba, hogy ha Makrai megjő, fogják el, s az egész falu előtt ötvenet üssenek rea a deresen, s osztán akasszák fel.

Meg es érkezett szegén Makrai, el es fogták a katonák, s ütni kezdték. A felesége úgy sajnálta, hogy a szüve szinte meghasadott, reaburult az urára, őt üssék, ne az urát! Ott sírtak körben a gyermekei s az egész falu népe. Akkor nagy hirtelen lódobogást hallottak. Há, jó egy lovas! Nagy fehér kendő nála, lobogtatta. A lovas a császártól jött s kegyelmet hozott Makrainak.

A nép örült, de Valánszky úgy megejedett, hogy abban a helyben mérget vett bé s meghótt. Háromszor temették el, s a föld háromszor vette ki a koporsóját, met az asszonyok átka megfogta amétt olyan kegyetlen vót. Utána egy kápolnacskát építettek, s abba tették belé, met a föld nem fogadta bé.

(Elbeszélte: Gáspár Simon Antal, sz. 1895, Istensegíts.

A felvétel készült Halásztelken, 1972-ben.)

Lőrincz Gergely írásai és rajzai

EGY SZEGÉNY CSALÁD VACSORÁJA (ANNO 1930)

Míntha a kémény is tudná, hogy alatta szükösen van mindenből, vékonyan eresztette a füstöt a békességes ég felé. Alatta málécska rottyogott az ércüstben. Egymást segítve az alatta égő pár hasáb fával jóleső meleget s illatot árasztottak az ételre váró öt gyermek felé, nyálat gyűjtve ártatlan szájacskájukba.

– Meg kéne keverni a málét, Ferenc – szólott az emberére Zena asszony, aki egy köcsög aludtetejt tett óvatosan az asztalra.

A sovány, magas ember, aki fél láb-
ra sántított, s beszédhibás is volt valamelyest, ügyelve elnyomta a majdnem végigégett cigarettáját, de nem dobta el a csikket. Ezekből is cigarettá lesz, ha összegyűjt egy párat belőlük. Óvatosan tette a mellé-
nye zsebébe. Naponta két-három cigarettát jelentette nála a luxust. Vízbe mártotta a málékeverőt mielőtt a keveréshez fogott volna. Így nem ragad hozzá a drága, éltető anyag. Sokáig kevergette, mert, hogy szaporítsa, főtt krumplit is kevert hozzá. Ezt

pedig jól el kell keverni, hogy ne maradjon csomós. Igaz, hogy a puliszka minőségét rontja, de az éhes has nem kérdezi sokáig, hogy mivel töltik meg.

A két legkisebb gyermek a pad mellé húzta a kisszékét. Ők ott kaptak egy tálkában abból az aludtetejből, amit az anyjuk a tegnapi napszám fejében kapott egy pár lej mellé. Amíg Zena asszony igyekezett a köcsög tejet igazságosan elosztani, arra gondolt két nagy sóhaj között, hogy vajon holnap mivel tömi meg, dugja bé az éhes szájacskákat, mikor ehhez a málécskához is a szomszéd komaasszonyától kérte kölcsön a kukoricalisztet. A múltkori kölcsönt se adta meg még, s nem is tudja, hogy mikor s miből fogja megadni.

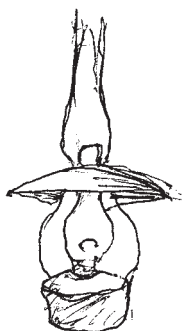
Közben Ferenc bá elégnék találta a málé keverését. Mielőtt a használt lapító-
ra borította volna, kis ideig még a tűzön hagyta, hogy sülljen; így sokkal jobban elválnak a puliszka az üsttől.

Szép, sárga, domború élet került a deszkalapítóra, ígéretes párolgással töltve be a földes padlójú szobát. Deszkapadló-
ra, sajnos, nem jutott.

Egy órát is szerettek volna venni, de a szegénység csak a napra nézést engedte meg óra helyett. A tükör is rég törötten szolgált a szépítkezésnél, borotválkozás-
nál, ami bizony csak úgy három naponként történt. Fogatékosságát azzal igyekezett pótolni, hogy a sovány arcot majdnem megduplázva, szélesnek, kővérnek mutatta.

– Nyughassatok! – szólt rá Ferenc bá a civakodó gyerekekre, akik az üst fenekéről késheggyel, körömmel igyekeztek felfeszegetni a kozmát. Hej, be jó ízt kölcsönzött annak is az éhség!

Végre az asztal lett a világ közepe, a majdnem csillogó nap-málécskával az asz-

tal közepén, körülötte a csillag-tányérok-
kal, amit az anya igazgatott, a „bölcs”, aki
a kevésből is tudott sokat varázsolni.

A gyerekek csak félig merítették tejjel a
kanalukat, így tovább tart a kanál áldásos
szájhoz emelgetése.

Ferencke, akit az apja után kereszteltek
erre a névre, mohóbban evett, mint a töb-
bi testvére, amiért az apja rá is szólt:

– Szűkebben edd, te, azt a málét, s
szűrd le a tejet! – (A tejszűrés azt jelentet-
te, hogy a merített kanál alját végig kel-
lett húzni a tányér peremén, nehogy az el-
cseppenni vágyó csepp mellécseppenjen.)

A gyermek kezében egy gondolatnyi
időre megállt a kanál, s a szüleit szívenütő
csodálkozással kérdezte.

– Hát én, apa, akkor mit egyek?

Erre a felelet csak az apa elszorult tor-
ka, s az anya szemében megcsillanó könny

lehetett. Az apa, hogy helyreállítsa újra a
megbomlott harmóniát, erőltetett szigo-
rúsággal mondta

– Ne tudj te annyit! Van-e mivel bé-
dugd a szájadot?!

Ezután a kanalak, békét akarva terem-
teni, kicsit halkabban kocogtak a már
majdnem üres tányérokhoz, amiből a gye-
rekek igyekeztek az utolsó cseppet is ki-
használni, mielőtt dicsérni kezdték volna
azt: aki ételt, italt adott.

*

KASZÁLÁS KALÁKÁBAN

– Hónap fel kell húzzuk a csontokat –
hangzott el az ünnepi kalap alól.

– Úgy tudom, hogy te es eligyirkez-
tél a kalákába Ambarus komám uram-
ékni, lekaszálni a szénának valóját –

mondta Kaszás Péterkének a szomszéd-
jában lakó Szentés Lázár. – Meg kell se-
gítsük, met nehezet nem tud dógozni.
A múlt héten, ahogy elakadott vót a sár-
ba', úgy megemelte magát, hogy kihasa-
dott a haskérgé. Azt mondja, hogy érez-
te es, valami nem jó történt vele. Hát,
meg es pacilta! Hét gyermek mellett most
honnat vegye elé a pénzt az operációra?

– Hát biza, az elég baj szegén fejinek
– segített sajnálkozni Péterke es. – Osz-
tá' hányon leszünk? Jó vóna, ha délig tud-
nánk végezni, met utána nekem es dógom
vóna. Én es essze kell szedjem, s búgja-
ba rakjam a szénának valómot, amíg meg
nem veri az esső – adta tudtára Lázárnak,
akit a faluban mindenki Madzag Lázár-
ként emlegetett.

– Rajtunk küjel még ketten igyirkez-
tek: Dutyi Jánoska s Lóbör Titus. Ők

mondták még, hogy eljönnek. Ambarus komám uram, gondolom, hogy csak gereblyézni tud, ha tud, úgy fájtsa az ágyékát.

– No, akkor hónap hajnalba, ahogy virjad, légy Ambarusnál a kapuba!

Majdnem egyszerre mondtak „dicsértesséket”, amint látták, hogy Dénes pap feléjük fordította cipője orrát.

– Mindörökké dicsértessék! – fogadta az a papos köszöntést. – Hallom, hogy istenfizesséjétt meg akarjátok segíteni Nyisztor Ambarust. Hát, ez Istennek tetsző dolog. Biztos, hogy Ő se, s Ambarus se felejtí el nektek. Bár mindenkibe’ lenne ennyi jóakarati!

Másnap a nap még javában törülgette a szeméit, azon gondolkodva, hogy ideje lenne felkelni, amikor négy kaszás ember kereste a kilincset a megbeszél kiskapun. A kaszák hegye égnek irányítva, hogy valamiképpen bajt ne csináljanak, amikor a vállukon billegnek a lépések ütemére. A kasza hajnalban fogja a legjobban a füvet. Ilyenkor csak úgy herseg a kasza parancsára. Még jobb, ha harminc is van. A házban még csak a szülők voltak felkelve.

– Te, Bibián! A pálinkás éveg ott van a táloson. Hozd csak ki, kortyantsunk belőle!

Azután mindjárt könnyebben vitte a lába a négy embert a „Kicsinyilba” levő kaszáló felé.

Alig vittek ki három sort, mikor Péterke már izzadva lihegett a kaszanyelén. Látva ezt, Ambarus odaszólt:

– Te, Péter! Hogy te melyen erőből kaszálsz! Így osztá hamar reja ülsz a hámfára. Ki talál neked es hasadni a haskérged, s hónap mehetünk téged es kalákába’ segíteni. Add csak ide azt a kaszát! Hallám csak, métt kell alyan erőből húzzad? Jee, a nyavalyába Péter! Ennek a kaszának egészen bütüs az éle. Nem csuda, hogy így kell erőlködjél.

Azzal leült az út szélén kínálkozó dombockára, s szép leptibe kopácsolni kezdte Péterke kaszája élet. Ez a munka bizony hozzáértést követel. A kalapácstartó kéz

Tájszavak és kifejezések:

pacil = pörül jár, szerencsétlenség éri

kűjel = kívül

kaláka = közös munka

reaül a hámfára = elfárad, kidől

hallám = hadd lássam, mutasd

bütüs = tompa

leptibe = ráérősen,

fénkö = kaszakő

faljanak = egyenek

vaj egy = néhány

könyökét neki kell feszíteni az oldalának, hogy az ütések sorban, pontos helyre kerüljenek. Az így előléstett kasza fogadja igazán a fénkővel való fenést. Ez a folyamat sokban segíti a nem könnyű kaszálást.

Ezalatt Péter oldalra hajtott fejével próbálta eltanulni ezt a kaszával való „barátkozást”. Ennyi jóindulat után a kasza a fénkő faggatására szívesen vallotta, hogy: kizsi-kasza, kizsi-kasza.

– No, Péter! Most próbáld csak!

Péter előbb egy likkal szorosabbra húzta a nadrágszíját, hogy nehogy szégyent valljon. Ahogy ő szokta, nagy, erős lendülettel suhintott a halálra ítélt fűszálak felé, amivel hatalmas kacagást váltott ki a többi háromból, mert a most éles kaszával majdnem körbefordult a lendülettől. A kacagás még nagyobb lett, mikor Lázár megjegyezte, hogy: „Ne, Péterkét elkapta a kasza”! Sértődés nem volt, mert Péter belátta, hogy joggal nevetik ki.

Ezután szép, egyforma suhintó mozdulatok eredményeképpen sorakoztak a rendek egymás mellé. Már most igyekeztek hasznossá tenni magukat azáltal, hogy jó, friss szaggal árasztották el a fűzfás környékét, amitől a pacsirtácskának is énekelni való kedve kerekedett, még szebben trillázni, mint más napokon. Úgy látták a kaszások, hogy ma pár méterrel magasabbról hinti rájuk azt a gyönyörű éneket, amit csak ő tud.

Aztán, tizenegy óra körül újra felfelé néztek a kaszasegyek, amint a négy, eléggé megfáradt ember vállára kerültek. Egyikük se fogalmazta meg, de annak az igazságnak az érzése töltötte el őket, miszerint adni jobb érzés, mint kapni, akkor is, ha most történetesen a testi erejükből adtak a megszorult embertársuknak. Ki tudja, hogy holnap nem én szorulok-e valamilyen formában a szomszédjaim jóakarati segítségére?

A mezőn dolgozók közelében haladva meg-megálltak, hogy egy pár olyan szót szóljanak egymásnak, amit úgylis saját szemükkel láttak:

– No, kentek es megkapálják? Látom, sietnek esszeszedni a sarjút, mer’ még megtalál ázni.

Ilyen és hasonló kérdésekkel fonták szorosabbra az egybetartozásuk láthatatlan fonálát.

– Kell es vigyázni a szénára, met az állatok meghálálják télen. Jobban húzzák a szánt az erdőből történő fuvarozásnál, a tehen es többecskét csorgat a sétárba.

Biza dél lett, mire a megszorult ember házához értek, hogy „leüssék” azt a két-három pohárka mézelt pálinkát, amit

ilyenkor szokás volt felkínálni. Pohárral a kezében hálásan mondta a gazda:

– Isten fizesse meg a segítségeteket!

Azok részéről meg olyan jött vissza válaszul:

– Szüvesen! Még máskor es, ha a szükség úgy hozza. Sze’ te se tehetsz arról, hogy elyent paciltál. Amelyikünknek üdeje lesz, eljő majtékocska es segíteni bűgijába rakni.

– Meghálálom én es valamivel a jó szüveteket! – fogadta a megsegített ember a meghatódástól kicsit reszkető hangon.

– No, üjenek az asztalhoz s faljanak vaj egyet! – tüsténkedett Bibián asszony, hogy neki es része legyen a ma délelőtti nehéz munkából.

Nem sajnálta a vágnivaló csirkékből az egyiket feláldozni. Jó tejfeles-mártásosan készítette el, ami után jó érzéssel törülték kétfelé a bajuszukat a jót falatozott, dolgozó emberek.

Még ezt s azt megbeszéltek, ami a faluban történt vagy éppen zajlott. Hogy kit s kivel hirdetett ki a pap, s hogy azok eszeillenek-e? Szeretik-e egymást, vagy az öregasszonyok boronálták esze őket? Az utolsó vasárnapi nagymisén Kelemen Márton hirdette ki a pap Szöcs Anti János leányával, Ágotával.

István bám kicsit megcsavargatta a fejét, mielőtt ezeket eresztette ki a bajusza alól:

– Hát, én Mártont jól üsmerem. Biztosan tudom, hogy Ágotát nem szüveli. Úgy beszéltek reja Ágotát az apjájék, mivelhogy egyedül való leján, s az apja reairat jó pár fálcsa földet, s tám két csitkót es megigyirt nekik, ha eszekerülnek. Így osztá Márton könnyebben indul. Lehet, hogy Márton ezt így jónak találja, de nekem nem kéne Ágota, ha János bám reámiratná az egész falut es. De, ez maradjon köztünk, met nem akarok senkivel se haragot!

Ezután ártalmatlanabb dolgokat emlegettek. A szó egyre ritkább lett. Érződött a levegőben, hogy a délutáni teendők járnak már az emberek fejében. Ezt érezve a gazda felállott, keresztet vetve áldotta annak a nevével, aki ételt-italt adott.

Szentes Lázár még a kopasz gyermekek fején simított végig, s a legnagyobbiknak adott egy tréfás barackot. Ahogy az árnyékos udvarból a kiskapun kiléptek, érezték, milyen jó, hogy jókor kezdtek a kaszálást, mert ugyancsak hevesen süttött a nap a szemükbe húzott kalapjukra.

(Lőrincz Gergeby: Székely édesanyám sok szép szava. Utódainkra bízom. Készült a madéfalvi veszedelem 250-ik évfordulójára. Bukovina Kiadó, Budapest, 2014.)

HITELES NÉPZENE – II. rész

Sárosi Bálint 2006-os székfoglaló előadása

az MTA Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémián

A hagyományos dal a maga élő helyén nem csak attól érték, hogy pentaton, hogy ereszkedő dallamvonalú, hogy esetleg gazdagon van díszítve. Hanem főleg attól, hogy valamire jó. Része szokásnak, kifejezője helyzetnek, hangulatnak; emlékeztet, megnyugtat, üzenetet közvetít, feszültséget old, és nem utolsósorban: mulattat. Mulatásával a „nép” (átlagban véve közel mindenki) nem kényes ízlését és zenei műveltségét akarja fitogtatni; nem is hitvallást akar tenni (mert erre való a hazafias dal és az egyházi zene), hanem éppen lazítani akar, s ehhez nem elegendő a tudomány által kiválogatott, évszázadokkal korábbi élethez szabott, értékesebbnek ítélt készlet. Kell a bő választék olyan szövegekből és dallamokból is, miket nem művészi értékük, hanem helyzethez, hangulathoz szabottságuk miatt használunk – odáig el, hogy „*Debrecenbe kéne menni...*”, „*Megy a gözös Kanizsára...*”, „*Kutya, kutya tarka...*”.

Ma a népdal falusi emberek között is csupán feloldódáshoz, lazításhoz, szórakozáshoz – vagyis könnyű műfajnak – kell. Válogatott népdalokkal Kodály az általános zenei műveltséghez próbálta az utat szélesíteni, de be kell látnunk, hogy minden zsenialitása, erőfeszítése, sikeres próbálkozása sem volt elég ahhoz, hogy a tömegekre is hasson: hogy a zene – a magasabb zenei műveltség – „mindenkié” legyen.

A műsorszerkesztők azonban nem tágitanak. Miközben rádióban, televízióban Amerikából importált és amerikai mintára itthon barkácsolt hang- és szövegkészítményekkel „szórakoztatnak” bennünket, lelki szemüket Kodályra és Bartókra szegezve – őket nem eléggé értve, de görcsösen idézve – a népdallal továbbra is csak nevelni akarnak. Sok évtizedes kényelmes tapasztalás nyomán megszokták, hogy erre a célra szakemberek (és annak látszó) által minősített dalokat használjanak, mert abból baj nem lehet. Az egész népzene ugyanis ingoványos terület. Rajta kockázat nélkül közlekedni csak a megfelelően kiművelt önálló ízlés bátorságával lehet.

*

Nem beszélhetünk a hagyományos magyar zenéről – népdalról, nótáról – anélkül, hogy ne szólnánk hangsúlyozottan a cigányzenészek szerepéről. Mert máig nem tudjuk a külföldet, de még az itthoni közönség nagyrésztét sem meggyőzni arról, hogy amit és ahogy ők játszanak – amiben ők minden

más nép zenészeivel szemben eredetiek –, az hitelesen magyar és nagyobb részt hitelesen népi is. A cigányzenészeket mintegy két évszázaddal ezelőtt kezdték a nemzet zenészeinek tekinteni. A cigányzene megnevezés pedig, itthon és főleg külföldön, a magyar népies dal cigányzenészek által hangszeren előadott formájára ragadt rá, de nem ragadt rá például a Balkán-szerzte legtökéletesebben cigányzenészek által játszott helyi népzenekekre, sőt még az erdélyi népi tánczenére sem, melynek hivatott mesterei évszázadok óta szintén cigányzenészek.

Cigányzenészekről Magyarországon a legkorábbi adat a 15. század végéről származik. Kezdetből fogva függetlenül a cigányok nagyobb csoportjaitól, délkelet felől, vándorzenészként vagy török urak szolgálatában jelentek meg az ország területén. Nem eredeti cigány zenét hoztak (mert olyannal valószínűleg már akkor sem foglalkoztak), hanem mesterségük gyakorlásának sok évszázados nemzetközi hagyományát; egyebek mellett a gyors alkalmazkodó képességet azokhoz, akik a zenéért fizetnek. Kétségtelen magyarországi – szorosabban erdélyi – meghonosodásukról először a Konstanzban 1683-ban megjelent *Ungarischer oder Dacianischer Simplificissimus* című útleírásból (kalandregényből) értesülünk. A könyv szerzője, aki saját tapasztalatból ismerte a magyarországi és erdélyi viszonyokat, megemlíti, hogy „majdnem minden magyar nemes embernek van egy hegedűs vagy lakatos cigánya”.¹ Az erdélyi fejedelem, Barcsay udvartartásában két cigány trombitást is említ, akik „tele tudóval, de ami a német és lengyel darabokat illeti, nagyon gyalázatosan” játszottak. A hegedűs és kovács lehetett egy személy is; ilyet említ Kodály az alsíki Kásonzfeltről, ahol az egymaga játszotta végig a lakodalmat. Magam pedig saját felcsíki szülőfalumban az 1930-as években hármat is ismertem. Őket ugyanúgy megbecsülte mindenki, mint bárki mást a faluban. Ilyenről szól a Brassay Sámuel által idézett közmondás is, mely szerint „az erdélyi nemes embernek kell lenni kopójának, bivalyának és cigányának.”

Ismeretes, hogy a szórakoztató zenélést mint foglalkozást a múltban mindenhol, így Magyarországon is, lenézték. „A’ Magyar Nemzetnek musikálunk, kovácsolunk és más olly dolgokat viszünk véghez, melyet ők magok nem tselekednének” olvasható a cigány szájába adott szöveg a Magyar

Kurir 1790-es évfolyamában. A 18. század folyamán írástudó emberek magát a zenét is, amit cigányzenészekről nyelvterület-szerthe hallani lehetett, elmaradottnak, kezdetlegesnek tekintették. „Sok helyen csak a parasztokat és az alacsonyabb rendű embereket szolgálják ki zenéjükkel” – írja ismeretlen, de jól tájékozott magyar cikkíró a bécsi *Anzeigen* 1776. január 10-i számában. Akadtak azonban már a 18. század elején is cigányzenészek, akik – úri patrónus segítségével – kiemelkedtek társaik tömegéből: igényesebb, korszerűbb zenélést is tanulhattak. Ilyen lehetett galántai gróf Eszterházy Ferenc öt cigányzenésze, kiket 1751-ben a gróf mindenmű robottól és adótól felmentett, hogy a muzsikálást „tanulhassák és akadály nélkül gyakorolhassák”. „Akarjuk, hogy ők udvari szabad musikásoknak neveztessenek és bőcsültessenek” – olvasható a gróftól kapott kiváltságlevelükben.² Ilyen volt az 1772-ben elhunyt híres Czinka Panna is, Lányi János sajtógömöri földbirtokos házi zenésze és cigánykovácsának felesége. Őt gyerekkorában gazdája Rozsnyón képezte tanult zenészekkel.

A 18. század utolsó harmadától kezdve a magyar nemzeti mozgalom a zenének – a nemzeti táncot kísérő hangszerezésnek – fontos szerepet szánt; ennek hangzásában mindenek előtt korszerűnek és virtuóznak kellett lennie; méltónak a híres magyar tánchoz és a nemzeti törekvések egyéb megnyilvánulásaihoz. A magasabb társadalmi körökben is érvényesülni kívánó zenészek ezzel a szereppel olyan lehetőséghez jutottak, mely egyetlen más nép szórakoztató zenészeinek sem adatott meg. A század végén, megfelelő városi környezetben cigányokból – *új polgárokból*, ahogy őket a kalapos király rendelete nyomán nevezni kellett – már igényesebb közönséget kiszolgáló nagyobb bandák is alakulhattak. 1790 júniusában Kolozsvárról Jósi és Tsutsuj „12 új polgári személyekből álló” bandája „3 szekereken... a magyar országi-gyűlésnek szolgálatjára” Budára és Pestre indul – amint erről a *Magyar Kurir*-ből értesülünk. Mátyási József egy verséből úgy tudjuk, hogy ebben az időben a kolozsvári „cigányvárosban” Tsutsujék népe már nem holmi „vándorló ponyva had... Még asszonyaik is úgy néki öltöznek, / Hogy más polgárnéktől mit sem különböznek”.

A nemzeti mozgalom létrehozta a maga zenéjét is, a verbunkos zenét. A nemzeti ze-

nestilus és repertoár e korszerű felfrissítését nagyjából idegenből – leginkább németből – frissen magyarosodott amatőr zeneszerzők végezték. E szerzők nagy számából többnyire három nevet szoktunk kiemelni: a cigányzenész Bihari Jánosét, a cseh származású hegedős Csermák Antalét és a magyar kismemes, ugyancsak hegedős Lavotta Jánosét. Hármuk közül a kottát nem ismerő – meglehet, hogy írni-olvasni sem tudó – Bihari volt a legnépszerűbb; nemcsak ún. kompozícióiért, hanem elsősorban azért, mert cigányprímásként a magyar zenei hagyományt és a magyar közönséget ő ismertette legjobban. A frissen komponált divatos verbunkos darabok között is a neki tulajdonítottakban lehet a legtöbb magyar nyomot találni. Méltán mondhatta Berzsenyi fellekesülten: „Te pedig, Bihari, húzd! Énnekem a muzsika, csak magyar nóta legyen, igen tetszik.”³

Bihari verbunkosai természetesen magyar zenének készültek ugyanúgy, mint minden más magyarországi cigányzenész szerző dalamai. Egyetlen cigányzenésznek még csak szándékáról sem tudunk, miszerint cigány zenét akart volna komponálni. Bihari népzeneésznek mondta magát, mint általában is a cigányzenészek a 19. században, a cigányzenekar megjelölés legfeljebb véletlenül fordulhatott elő olyanféle megjelölések mellett, mint „népzenetársaság”, „hangsúlytársaság”, „nemzeti zenetársaság”. A zenészek, ahol csak lehet, büszkén képviselik a magyarságot. Jellemző például, hogy a híres győri cigányprímás, Farkas Miska – értesülve a könyvről, melyben Liszt az ún. cigányzenét a cigányok zenéjének tekinti – Weimarba akar utazni, hogy a szerzőt „ferde fogalmairól felvilágosítsa”.⁴

A magyar közönség igyekszik nemzeti zenéje képviselőit a képviselőhöz méltóvá formálni. Külföldi szerepléseikhez huszáros magyar ruhát ad rájuk. Ábrándos lelkek, mit sem törődve a történelem tényeivel, múltjukat is hozzáálmodják a magyar múlt emlékezetes epizódjaihoz: Rákóczit még Rodostóban is cigányzenészekkel vetetik körül – hol-

ott a dokumentumok a fejedelem közelében cigányzenésznek híreről sem tudnak. Czinka Pannát a „legszebb cigánynővé” szépítik, – holott, Jókai szavaival – „remeke volt az asszonyi rútság”. Valóban, a „szép” jelző minden rokonszenvesége mellett sem illik rá. Az egyetlen hitelesnek elfogadható kortársi leírás szerint himlőhelyes sötét arca és éktelen golyvája volt.⁵

Az idegen táncok a 19. század elején is gyorsan terjedtek. A terjesztők közt, közönségük igényeihez igazodva, a cigányzenészek elől jártak. A *Honművész* 1836. december 1-i számában arról értesít, hogy „a kecskeméti barna hangászok” a „legújabb kerिंगőkkel” lepték meg a táncosokat. Ez időben már hazafias kötelesség volt a zenészek buzgalmát bőségesen honorálni. Debreceni bál estre a bemenet-ár egy váltóforintnyi „noha a kijövet sokkal többé kerül!” – figyelmeztet ugyancsak a *Honművész*.⁶ 1839–40-ben a táncművész, Veszter Sándor szervezésében egy győri hattagú cigányzenekar – először a cigánybandák történetében – Béctől távolabbi nyugati körútra is eltávozik: hosszabb időt tölt Párizsban, és nagy sikert arat, nemcsak magyar zenével – benne mindenek előtt a Rákóczi-indulóval – hanem kerिंगőkkel, helyben megtanult legújabb francia négyesekkel, Rózsavölgyi-szerzeménnyel, Bellini Normájának nyitányával.⁷

A cigányzenészek igazi nagy korszaka közvetlenül a szabadságharc után kezdődött. Az első években a nemzet bánatáról hangosan szólni nem lehetett, de szólhatott a zene: a hazafiak egy része bor és cigányzene mellett siratta a hazát. 1855-ben a *Donau* nevű bécsi lap levelezője így jellemzi a sírva vigadókat: „...egyét sóhajtanak s isznak reá némán..., összeütik bokáikat, töltnek s ismét isznak..., [az elkeseredett hazafi] egyszer mászszor zokog is..., a földhöz vagy a falhoz vágja a poharat..., odamegy a cigányhoz, töltött poharával itatja, összeöleli, csokolja...”. *Komlóskerti cimboradalok* című vesében Lisznyai Kálmán 1857-ben így buzdítja honfitársait: „... bármely nagy a dinom-dánom, / nem feledjük a hazát: / Ez a fő ok az ivásra / Kedvteremtő mulatásra / Rajta hát! Igyék az egész országot!”. A haza iránti lelkesedésből bőven jutott a nagybögőbe is; innen a közmondás: „Dől, mint a bögőbe a húszas.”

Jó fél évszázaddal ezelőtt, mikor még szinte minden étteremben szólt a cigányzene, gyakran hallhattuk a panaszt „cigányos” ízléstelenségekre: a hallgató nóták túlzott érzelmességére, agyoncifrázott („cikornyás”) dallamjátéokra, önkényes tempóváltásokra, ritmustorzításra. Hát lehet másképp játszani olyanoknak, akik szeszélyes-boros hangulatban, számolatlan pénzükért hol ilyen, hol olyan tempóban, sok Ácsil-val tarkít-

va, maguk dirigálják a zenét? Nevezhetjük ezt dzsentri stílusnak, de élt vele az egyszerű ember is, ha úgy érezte, hogy pénzéért alkalom adtán legalább a kocsmában „úri módon” kiélheti parancsolgató hajlamát. Hagyományosan működő cigányzenész kiszolgál: minden törekvésével alkalmazkodik a vendéghez. Jó cigányzenész a maga műfaját ízlésesen játssza, ha van kinek.

Erdélyben a falusi cigányzenészek között nincs nyoma a cigányosnak nevezett ritmustorzításoknak – mert ők alapjában véve tánczenészek. A tánczenében pedig nincs helye egyéni önkényeskedésnek: közösséget kell fegyelmezetten kiszolgálni. Ez a zene – mint említettem – nem is tartozik a „cigányzene” kategóriájába.

Ami pedig a magyar népzenei hitelességet illeti, általában is elmondhatjuk, hogy mintegy másfél évszázad óta elsősorban a cigányzenéről ismernek ránk mindenhol a világon. Ezt a zenét Lisztől és Brahmtól Debussyig és Yehudy Menuhinig igazi zenei nagyságok is nagyra értékelték.

A verbunkos zene legjobb emlékeit is őrző erdélyi tánczene pedig, fiatal nem-cigány együttesünk tolmácsolásában éppen napjainkban járja diadalútját nemcsak hazai, hanem erdélyi mintára alakult külföldi táncházakban is.

Erdélyi tánczenéből lett a *Marosszéki táncok*; galántai cigányzenészek játéka nyomán 1800 körül lejegyzett verbunkos dallamokból lett a *Galántai táncok* – jelül annak, hogy a cigányzenészek repertoárját és stílusát Kodály is hiteles magyar népi értéknek tekintette. Bartók két rapszódiaja ugyancsak falusi cigányzenészek által játszott zenéből készült. A városi cigányzenészek repertoárját mindketten elkerülték, de figyelemre méltó, ahogy Kodály, Brahms *Magyar táncairól* szólva, tanúságot tesz e repertoár legsajátosabb ága, a csárdás-szerzemények magyarsága mellett: „...e táncok egész dallamanyaga magyar emberek műve, amin ő [Brahms] keveset vagy semmit sem változtatott. Ha ettől is megfosztjuk a magyarságot, mi marad?”⁸

Előadásom elején Kodály örökös szellemére hivatkoztam, azzal bátorítva magam, hogy hitelességről beszélve nem mondok ellent az ő tanításainak. Ismeretes, hogy mindnyájunknál, kik szeretünk rá hivatkozni, többet tudott a magyar kultúráról. Többet is értett belőle. Megértette, hogy a kultúra erdejéhez annak aljnövényzete is hozzátartozik – értékes és hiteles része az erdőnek. Ha kényeskedő kedvünkben töredékre csonkítjuk javainkat, melyeknek nem látjuk vagy elfelejtettük értékét, „mi marad?” – kérdezhetjük fentebb idézett szavaival.

Sárosi Bálint

JEGYZETEK

- 1 Simplicissmus 330. lap
- 2 Journal of the Gypsy Lore Society 42 (1963 január) 50-53. l. (Idézi Sárosi B.: A cigányzenekar múltja. Nap Kiadó, Budapest 2004. 6.)
- 3 Szemere Pál 1810. ápr. 27-én írt leveléből idézi Major Ervin: Bihari János. 1928. 8. l.
- 4 Sárosi 2004. 166. l.
- 5 Anzeigen 1776. 01.10. l.; Sárosi 2004. 22.
- 6 Sárosi 2004. 57. l.
- 7 Sárosi 2004. 62. l.
- 8 Magyarság a zenében (1939). Visszatekintés II. Sajtó alá rendezte Bónis Ferenc. Zeneműkiadó, Budapest, 1964. 235. lap

Utazás Orbaiszékre

A Lakiteleki Népfőiskola szervezésében került sor 2019 tavaszán egy értékfeltáráó Háromszék-Orbaiszék Kollégiumra, amelyre tanszékünk (SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék) is sikeresen pályázott. Évfolyamunk így kijuthatott Erdélybe, a mai Kovászna megyébe. A Kollégium kutatásának keretében húsz orbaiszéki települést kellett bejárni, az ott található helyi értékeket összegyűjteni. Csapatunkat Csomakőrösön szállásolták el, innen indultunk minden nap a nekünk kiosztott településekre: Gelencére valamint Haralyra. Ezen a két településen kívül, szabadidőnkben ellátogattunk más helyekre is, hogy minél többet láthassunk a környékbéli nevezetességekből. Voltunk többek között Zabolán, a csernátóni falumúzeumban, Kézdivásárhelyen és Kovásznán.

Orbaiszék Háromszék részeként a Kárpát-medence legdélekeletibb csücskében helyezkedik el. Ide a modernizáció kevésbé jutott el. Az utak sok helyütt nincsenek lebetonozva, a por azonnal felkavarodik és belep mindent, ha elmegy egy autó vagy egy lovas kocsi. Járdák általában, kerékpárutak pedig egyáltalán nincsenek, az emberek az autótól szélén mennek gyalog vagy biciklivel a forgalmasabb helyeken is. Ez nem éppen veszélytelen, hiszen az autósok ész nélkül száguldanak. A rohanó autók mellett ugyanakkor a lovas kocsival való lassú, nyugodt közlekedés is általánosnak mondható.

A házak jó része régi építésű. Van, amelyik jó állapotú, de gyakran látni omladozó vakolatokat, rogyadozó falakat, kidőlt kapukat. Némelyik ház lakatlanul, elhagyatottan áll. Ezeket a természet igyekszik hatalmába keríteni, a növényzet beteríti a falakat, áttöri a talapzatot. Mindenesetre a népi építészet kedvelőinek szép látványt nyújtanak az utcaképek a boronafalakkal, magas, meredek faszindelyes nyeregtetővel. Némelyik házhoz faoszlopos tornác is tartozik, ez gyakran a hosszanti, udvari homlokzatról L alakban kinyúlik a ház udvari homlokzatára is. Ez a táj gazdasági épületekben is bővelkedik. Újabb építésű házak talán leginkább a városokban bukkannak fel.

Az orbaiszéki lakosok közül sokan tartanak állatokat, végeznek mezőgazdasági munkát vagy űznek különböző mesterseégeket. Nem ritka, hogy valaki pásztorkodással foglalkozik. Ezen a vidéken számos eszténa található, amelyek tavasztól őszig a pásztorok szállás- és munkahelyeként szolgálnak. Egy alkalommal lehetőségünk nyílt felmenni az egyikre. Betekintést nyerhettünk, hogyan élnek fent a hegyen, távol az otthonuktól, a településektől, azok az emberek, akik Szent Györgytől Szent Mihály napjáig őrzik kint a hegyekben a nyáját.

Ezen a vidéken sok medve él, az utóbbi időkben nagyon elszaporodtak. Nem ritka, hogy lemerészkednek a falvakba, városokba. A kérdőívézések és interjúzások során nem találkoztunk olyanval, aki ne látott volna már életében legalább egyszer medvét. Legtöbbször a saját kertjükben futottak össze velük. Hallottunk olyan esetről is, hogy egy nő a barátnőjétől hazafelé tartva, a koromsötét, kivilágítatlan úton szó szerint belebotlott egy medvébe, szinte összeért az orruk. A nőnek az volt a szerencséje, hogy az állat legalább annyira megijedt tőle, mint ő a medvétől, és elszaladt. A medvével való találkozásokról számos történetet lehet hallani.

A földrajzi elszigeteltség, a modernizációtól való visszamaradottság és a medvék általi fenyegetettség ellenére az itt élők nagyon barátságosak és vendégszeretőek. Sok háznál megfordultunk, de sehol sem találkoztunk olyan emberekkel, akik ne fogadtak volna minket szívesen. Mindenütt rögtön meg akartak vendégszeretni, a jó, székelly pálinka ritkán maradt el. Az itteni pálinka különlegessége az alföldivel szemben, hogy nem marja szét az ember torkát. Aki issza, nem csak a tömény szeszt érzi benne, hanem egy enyhe, kellemes gyümölcsös mellékíz is. A legjobb pálinkát egy kádármesternél it-

tuk, akihez többször is visszamentünk – persze nem csak a pálinkája miatt. Saját hordójában érlelt szőlőpálinka volt, amit – akárcsak a hordóit és egyéb termékeit – nagy műgonddal és hagyományos eljárásokkal készített el.

De nemcsak mi mutattunk a helyi élet iránt érdeklődést. Sokan kérdezgettek minket is arról, hogy miért vagyunk itt, mit is csinálunk pontosan. Mikor elmondtuk nekik, örültek. Örültek annak, hogy valakit érdekel az, amivel ők foglalkoznak, így szívesen meséltek nekünk mindenről. Sajnos, az idő mindig szorít, a kiszabott kereteket nehéz betartani. Sokaknál szívesen eltöltöttünk volna több időt, de máshová is mennünk kellett, így – hiába marasztaltak – nem maradhattunk. Csoportunk összekovácsolódott, emellett pedig egy igazán különleges tájat, vendégszerető, nyitott embereket ismerhettünk meg kicsit közelebbről.

Kép és szöveg: Zöldhegyi Villő
a Szegedi Tudományegyetem II. éves, néprajz-szakos hallgatója

Györffy István: A káromkodás

In: Györffy István: *Alföldi népelet. Válogatott néprajzi tanulmányok. Válogatta, szerkesztette, a bevezetést és a jegyzeteket írta Selmeczi Kovács Attila. Gondolat Kiadó, Budapest, 1983. 448-452. oldal. Első megjelenés: Falu, 1922. III. évf. 177-178. lap*

Csúnya szokása a magyar embernek. Ha megharagszik, mindjárt káromkodással könnyít magán. Nem kímél sem Istent, sem embert. Sőt, sajnos, az ország egyes részein a káromkodás és parázna beszéd már annyira elhatalmasodott, hogy a magyar ember még jókedvében is ezen csúf beszédmóddal él. Enylgését is ilyen csúf szavakkal fűszerezi.

Pedig ez a nagyfokú istenkáromlás hajdan nem volt otthonos Magyarországon. Káromkodni, szitkozódni ugyan őseink is tudtak, egyik első magyar nyelvemlékünk is káromkodás. Mikor ősapáink külföldi kalandozásaik során egyízben a németekre rontottak és azokat öldösték, imígyen kiáltottak: „Wezteg kwrwanefya zaros Nemeth, iwttatok werenkewt, ma yzyzyk thy weretheketh!”, ahogy a Dubniczi Krónika feljegyzi. Valószínű, hogy mielőtt keresztény hitre tértek, pogány jó és rossz szellemeiket, isteneiket sem kímélték és velük gyakran „míveltették” embertársaikat. A keresztény hitben jóformán meg sem szilárdultak, máris jött a török világ, mely éppen nem kedvezett a hitben való megerősödésnek, sőt ellenkezőleg, teljesen elvadította az embereket.

Legtöbbször a törököket okolják azért, hogy a magyar káromkodik. Azt mondják, hogy a töröktől tanultunk káromkodni. Pedig ez nem igaz. A török nem káromkodik, szitkozódásai sem közelítik meg a magyar ember szitkozódását. Közlebb járunk az igazsághoz, ha azt állítjuk, hogy a 145 éven át nemzedékről-nemzedékre tartott örökös katonáskodás durvította el az embereket. Ma is látjuk, hogy a káromkodás melegágya a kaszárnya, ahol a káromkodás szinte erényszamba megy. A parázna beszédet is hajdan hajdúbeszédnek nevezték. Úgy látszik, a legvitézesebb magyar katonáknak, a hajdúknak is ilyesféle volt a kaszárnyai stílusa.

Nem vádolhatjuk az egyházat és iskolát, hogy hajdan is meg nem tettek mindent, hogy népünknek ezt a rossz szokását megszüntessék. Az egyház minden esetben élt megtorló hatalmával, de a káromkodást megszüntetni egyáltalán nem tudta, sőt csökkenteni is alig győzte. Így aztán a világi hatóságokhoz fordult, akik készséggel siettek, hogy a rossz szokásnak gátat vessenek. Az országgyűlés több ízben kemény büntetést szabott ki a káromkodókra, majd midőn ezen büntetésektől sem rettentek vissza, halálos büntetést hozott rájuk. Voltak olyanok is, akik a haláltól sem ijedtek meg, az ilyenek számára aztán behozták a halálbüntetés előtti kínzást, mely rendszeren azzal kezdődött, hogy a káromkodó nyelvéből kisebb-nagyobb darabot lemetszettek.

Ha vidéki városaink régi bűnügyi jegyzőkönyveit felütjük, azt látjuk, hogy a bűneseteknek majd egyharmada káromkodás. Feltűnő, hogy a jegyzőkönyvekben feljegyzett káromkodások között Istent, Jézust, Szűz Máriát, sőt a szenteket szidó káromkodást nem találunk. Ma, mikor az Istent, Jézust, Szűz Máriát folyton szidják és gyalázzák, és fülünk akarva-nemakarva a legdurvább káromkodásokhoz is hozzászórt, szinte csodálkozva olvassuk, hogy a súlyos büntetéseket „adta teremtette”, „ördög-adta”, „fene teremtette”, „fikom teremtette”, „disznó teremtette”, „láncos menykő üsse meg”, „tatár hordja el” stb., nekünk ma már enyhének feltűnő káromkodásokért hozták.

Debrecen város jegyzőkönyve 1633-ban feljegyzi, hogy „káromkodás s feslett élete miatt Szűcs Ferencné, előbb nyelve kivágtatván, hóhér által kövekkel betemettetett”.

Hasonló ítéletet jegyez fel a karcagi református egyház anyakönyve is 1753-ból.

Szükségesnek látja a jász kun kapitány, hogy a népet intse a káromkodás eltávolítására, ezért a XVIII. században több ízben

kihirdeti: „Minthogy a Nagy Isten neveknek káromlása Magyar Nemzetünk között annyira eláradott, hogy más nemzetiségeket felül haladna, F. koronás királyné asszonyunk ez eránt is igen kemény parancsolattya érkezett, hogy az istentelen káromkodók hazánk törvényei szerint kemény büntetés alá vettessenek, sőt halálra is ítéltessenek.”

Almásy János jász kun főkapitány 1745-ben így inti a kunokat, akik a káromkodást szerfölött gyakorolták: „mivel a káromkodások mind isteni, mind világi törvényekkel ellenkeznek, azért is bírák és esküdt uraknak committálok, hogy a káromkodókat kinyomozván és megtudván, azonnal a tömlőbe küldjék, addig is minden felebarátink általam intetnek, hogy a káromkodástól magokat óvják és azokat távoztassák annyival is inkább, hogy olytén büntetés rájuk ne történjen, melyet nem régiben Halasson bizonyos káromkodó szenvedni kényszerítettett, kinek nyelve először, ameddig lehetett, szájából hóhér keze által kivonattott és tövéből elmetszetvén azonnal feje vétetett, annakutánna másoknak példájára meg irtt mód szerént elmetszett nyelve gyalázatos akasztófára felszegeztetett.”

Karcagon 1764-ben „Bucsai Ferenc, minthogy már azelőtt at-tával, most pedig teremtettével káromkodott és emellett valami gyanús asszonnyal tilalmas üdőben találattott, 50 pálcával megbüntettetvén, számkivettetett a városból.” Guzi István „betyárlegény” pedig, „minthogy fékom teremtettével, sok rendben atta mondásokkal káromkodott, bírját is zabolátlan nyelvével mocskolta. »Atta teremtette! Nem félek a világtól is! Nincs olyan embere a bírónak, aki engem megfogjon! Az ég amikor legtisztább és amennyi csillag az égen van, annyi isten nyila üsse meg őtet!«. Jóllehet Guzi azzal mentette magát, hogy boros volt és semmire sem emlékszik, „mindazonáltal ezen culpabilis mentességnek helyt nem adván, három ízben 25 pálcára, összesen 75 pálcára büntettetik”. Így szól az ítélet.

Az Isten nevének hiábavaló felvételétől sem irtóztak. Egyik karcagi kun imígyen fenyegetődött 1775-ben: „Isten, szentháromság, Miatyánk úgy segéljen, ha bántya valaki a sógoromat, mindjárt reá tézsem a kálvinista keresztet!”. „Ezen pedig értette a kezeiben lévő fokossát, mellyel fenyegetődött”, jegyzi föl az akkori nótárius. „Göz Józseftől számtalan teremtette mondásokat hallottam, még pedig olyanokat, hogy soha életemben hasonlókat nem hallottam; nevezetesen kutyafigurás teremtettét mondott. De nem tudnám én azt kimondani, amijjen tzifrán öszve kanyargatta a teremtettéket” – vallja a 19 éves Kátai Gábor tanú.

Kisújszállás város tanácsa 1754-ben ezen ítéletet hozza Kása Mihályra: „Noha az Isten szent nevének káromlója ellen mind az isteni, mind a világi törvények keményen kiáltanak, mindazáltal Kása Mihály félre tevéen az Isteni tiszteletet és a felebaráti szeretetet s nem irtóztván a káromlók és Istent szidók elleni kemény büntetéstől, hogy teremtő Istenének szent nevét Teremtette mondással káromolni és felebarátit illetlen mocskokkal is becstelenteni batorkodott. Ezen két rendbeli törvénytelen cselekedeteért másoknak rettentő példájokra s magának méltó büntetésére példás büntetést, úgymint 80 jó és érezhető csapát szenvedjen, elvégeztetett”.

A múlt század elején felhagytak úgy az egyházi, mint a világi hatóságok a káromkodás büntetésével, így a káromkodás úton-útfélen gyorsan terjedt és rohamosan fejlődött. Ha a mai szörnyű káromkodásokat olyan súlyosan büntetnének, mint hajdan az adta-teremtettéket, a káromkodónak száz élete kellene, hogy legyen a kiérdemelt büntetések levegzésére.

Muzsikások, langák, manganijárok...

Egy különleges indiai élmény

Szinte pontosan huszonnyolc évvel ezelőtt történt, hogy az Egyesült Államokban, egy szép október eleji vasárnap meghallottam a Muzsikás együttes ördögösfüzesi feldolgozását a döntően klasszikus jazzt, népzénet, illetve az akkor még csak bontakozó világzenei kezdeményezéseket sugárzó Vermont Public Radio-ban. A többi történelem, melynek részleteiről volt már szerencsém beszámolni itt, a folkMAGazin hasábjain.

Akkor és azóta sem gondoltam volna, hogy a Muzsikás megörvendeztet egy hasonlóan izgalmas találkozással, immáron a világ áttellenes szegletében. Tavaly októberben készülődtem második indiai utamra Kása Béla barátomékkal Radzsasztán és Gudzsarát tartományokba, hogy folytassuk az ott élő zenészek és nomád pásztor emberek három évvel korábban elkezdett – mármint részemre akkor elkezdett, hiszen Béla már kilencedszer vette hátára a zsákot – zarándok-kutatását. Tervünk többek között az volt, hogy az ebben az időszakban zajló pushkari tevévásárt is útba ejtjük, amíg még érdemes ellátogatni az igencsak turisztikussá duzzadt egyhetes eseményre, annak minden, általunk már „soknak” ítélt velejárójával. Az én fejemben volt még egy terv, amelyet régóta dédelgettem: milyen jó volna egyszer látni, átélni – már csupán helyének különösége okán is – a RIFF-et, vagyis a Rajasthan International Folk Festival-t. Az út részletes tervezése során egy alkalommal

telefonon beszélgettem Éri Péter barátommal, és teljesen véletlenül „kibökkent”, hogy a Muzsikás fellép a RIFF-en. Na, hát ekkor rögvest beugrott a huszonnyolc évvel ezelőtti gyönyörű emlék. Mondtam magamban: ezt már nem hiszem el. Innentől gördült előre minden, és – rövidre fogva a történetet – Jodhpurban találkoztunk, a fesztivál városában, melyet Blue City-ként is ismernek, annak „erdély-kék”-re meszelt épületei miatt.

Három nagyon szép napot töltöttünk együtt, amelyben volt közös városnézés, teázás, piacozás, sok beszélgetés, de számomra mégis annak megélése volt a legkülönlegesebb, ahogy a Muzsikás egy ilyen presztízsű rendezvényen elkezdett „működni”. Szinte végig velük voltunk, megízlelve a bemutatkozó „kick off” koncert izgalmát – amely egyben találkozásunk estéje is volt –, a másnapi workshop élményét és hangulatát, no, és a fő előadásuk felejthetetlen élményét. Az együttessel való – immár majd'

harmincéves – barátságunk, a rengeteg közös élmény, koncert, Muzsikás-karácsonyok stb., természetesen megalapozták az együtt töltött idő szépségét, szeretetteljes mivoltát, mindezt az egzotikus világ és helyszín által még felejthetlenebbé téve. Az a büszkeség és megindítóan magasztos érzés, amit az ember az egyik leghitelesebb és legalázatosabbban hú magyar népzenei együttes mellett a nézőközönség soraiban átél, nagyjából leírhatatlan.

Ám volt még valami, amiről szeretnék néhány mondat erejéig beszámolni. Az együttes vendégeként szerepelt két fiatal, akiket persze ismer a táncházas, népzenei körökben mozgó olvasó, de talán immár sokan mások is: Kacsó Hanga és ifj. Szerényi Béla. A Muzsikás által felvállalt – korántsem egyszerű – feladat az volt, hogy egy olyan keresztmetszetet vagy legalábbis népzenei és táncos kultúránk valamennyire reprezentatív keresztmetszetét adó műsort kell közvetíteni, amely viszonylag széles sávon jeleníti

meg kultúránk ezen kulcsjelentőségű szegmensét. Ennek megfelelően minden részletében kidolgozott és alázatos, a legmagasabb igényeket is kielégítő teljesítményt nyújtottak. Az, hogy vidám, szép arcú egyéniségeket látott az ember a színpadon a minden rutinnal felvértezett, nagy múltú zenekar mellett, nagyszerű dolog önmagában is. De végig érezni lehetett, hogy a két eléggé távoli generáció tagjai milyen szeretetteljesen és értően fordulnak egymás felé a próbák, a workshopok és a fellépések során – ezt egészen különleges volt látni. Színpadi eleganciájuk, a viseletek, a magabiztosságuk, a kultúrájukat átélő, anyanyelvi szintű megmutatása lenyűgöző. Nagyszerű érzés volt ott lenni ilyen messzire az otthontól, és mégis odahaza.

Köszönet, Muzsikás, Hanga és Béla! Nem tudtatok volna nagyobb ajándékkal megörvendeztetni!

A cím szorul még némi magyarázatra. A fesztivált Radzsasztán tartomány egyik fő zenei rendezvényeként tarják számon, amelynek fővédnökei Sir Mick Jagger és Gaj Singh, aki Marvar-Dzsodpur maharadszája. Ő személyesen is megtisztelte a rendezvényt.

A helyszín a város fölé tornyosuló, lélegzetelállító Mehrangarh erőd. Minden év egyik leginkább várt eseménye a tartomány legnevesebb, annak két fő zenész kasztjából, a langákból és manganijárokából verbuvált nagy radzsasztáni zenekar nyitóelőadása. Az évente más-más, a világ legkülönbélebb sarkaiból invitált zenekarok nyújtotta nagyszabású koncert záró fellépője volt a Muzsikás együttes 2019-ben.

Szöveg és képek:
Henics Tamás

Gyermek Néptáncantológia 2019

Az Örökség Gyermek Népművészeti Egyesület februárban rendezte meg a tavalyi év legsikeresebb koreográfiáinak szemléljét, „Gyermek Néptáncantológia 2019” címmel. Az ország legkülönbözőbb pontjairól érkező tizenhét együttesnek, a két telt házas előadásnak, a több mint háromszáz ifjú táncosnak a Szegedi Nemzeti Színház adott otthont.

Valljuk be, a gyermeknéptáncról a legtöbb embernek még mindig az egységes virágos szoknyák, az ugrós táncok egész sora, a lelkes családtagokból álló nézők, a felnőtt együttesek árnyékába, „utánpótlás” szerepbe szorult iskolás csoportok világa jut eszébe. Holott, az idei antológia műsora is ékes példája annak, hogy a gyermekegyüttesek mennyire kinőtték ezt a „skatulyát”. Sőt, most sokkal inkább a közönségnek kéne felnőnie, és kitekintenie a több évtizedes sztereotípiák világából. Táncanyagok színes palettáját, változatos, egyedi hangulatú koreográfiákat, komplex produkciókat, gyönyörű viseleteket, és nem utolsósorban önálló, érett közösségeket látunk a színpadon. A táncpedagógusok mernek kísérletezni a táncanyagokkal, az életkori sajátosságokat figyelembe véve egyre több feladatot rónak a gyerekekre, akiknél már egy-két évnyi eltérés is teljesen más megjelenést, színpadi viselkedést, előadói kvalitásokat jelent. És az eredmény, a színpadi produktum magáért beszél: valódi élmény mind a nézőnek, mind a fellépő gyerekeknek. Rendkívül izgalmas, színes világ. Annál is inkább, mert a gyerekek – akár csak a hétköznapiakban – a színpadon is felettebb ösztönt. Képzett, felnőtt táncosok különböző táncanyagok előadása során is képesek ugyanolyan lelkesedést mutatni. A gyerekeken viszont egyből látszik, hogy mit élveznek, milyen táncanyaggal tudnak azonosulni, miben érzik valóban otthon magukat. És épp ezért, az egész műsort átszötte egy gyermeki báj, hitelesség, minden manírtól mentes természetesség.

Többek között az egyik legifjabb csoportnál, a *Zselici Dönögéknél* is nehéz lenne elhinni, hogy nem jókedvükben léptek a színpadra. Mindvégig csillogó tekintettel, óriási vehemenciával, abszolút hitelesen mutatták be saját lakhelyük táncait. És abban a pár percben elhitették velünk, hogy ez a legjobb móka a világon! Hasonlóan remek stílusérzékkel, a maguk természetességével jelenítette meg saját vidékének táncincseit a Debreceni Hajdú Táncgyűttes *Bóbita* csoportja, a szécsényi *Iglice Néptáncgyűttes*, a hódmezővásárhelyi Árendás Néptáncgyűttes – Classic AMI *Kiscsillag* csoportja. Hazánk négy különböző pontjáról, négy saját „anyanyelven” megszólaló koreográfia.

A nyíregyházi *Margaréta* és *Kismargaréta Táncgyűttesek* nemcsak az otthoni táncanyagokba nyújtottak betekintést, hanem a tigris népcsoport világát, történetét is életre keltették. A színpadi szcenika professzionális alkalmazásával, a táncosok fegyelmezett előadásmódjával, a gyönyörű színpadképekkel egy igazi mesevilágba csöppentünk.

Szintén egy izgalmas népcsoport élete, a hortobágyi pásztorkultúra elevenedett meg előttünk a győrújbaráti Csobolyó Néptáncgyűttes *Cseperedők* csoportja jóvoltából. A különböző használati tárgyak, a duda, a jellegzetes viseletdarabok – többek között a széles karimájú kalap, a cifra szűr, a kékvázon – megjelenítése egyből élethűvé, hitelessé varázsolta az életképet, melynek egyediségét, bensőséges hangulatát a koreográfia keretes szerkezete még inkább kiemelte.

A gömöri, a zempléni, a bodrogközi táncanyagok évek óta nagy népszerűségnek örvendenek az ifjúsági csoportok körében. Nem csoda, hisz a fülbemászó dallamokkal, a gazdag motívumkincsükkel, változatos összekapaszkodási formáikkal hamar eredményeznek igazi táncélményt a táncosoknak és a nézőknek egyaránt. Ezúttal a tatai *Kenderke Néptáncgyűttes*, a *Szinavölgyi Prűcskők Néptáncműhely*, a *Biatorbágyi Barackvirág Gyermekcsoport*, az Alba Regia AMI

Keszöce csoportja kalauzolt el minket a tiszai dialektusterület északi régióiba, és magabiztos táncudással, egységes megjelenéssel, magával ragadó lendülettel teremtettek élénk egy-egy táncmulatságot.

A műsorban talán hangsúlyosabban mutatkozó, „kismagyarországi” újstílusú táncok között igazi színfoltot jelentettek a Pannónia Néptáncgyűttes *Barkóca* csoportjának moldvai táncai. Az egyik legarchaikusabb táncunk „ösi erejét” nehéz megjeleníteni, főleg ilyen fiatal korban. Viszont az egyszerű, és egységes motívumkincsek és a körkörös térformák dominanciája hamar eredményez közösségi élményt, amit a kistarscai fiataloknál is egyből tapasztalhattunk.

A nyíregyházi Táncanoda *Figurkák* csoportjának „Lepetyé”-je gyönyörű példája annak, hogy egy közösségben mindenki önálló karakter, és mindenkinek megvan a maga helye, szerepe. Ezt gondolhatjuk akár szűkebb, akár tágabb értelemben, vagy csak egy néptánc csoport életére vonatkozóan. Abszolút csoportra, sőt egyénekre szabott, mindvégig változatos, érdekesítő koreográfiát láthattunk, és a ritmikában, a táncban, az énekben megjelenő többszámoláság ellenére a leányok egyéni előadása mindvégig magabiztos maradt.

A műsorban külön öröm volt látni egy határon túli, szlovákiai magyar gyermekcsoportot. A somorjai Csali Gyermek Néptáncgyűttes *Nagy Csali* csoportja rendszeres résztvevője a magyar fesztiváloknak, és az előző évekhez hasonlóan magas színvonalon, igen érett táncudással és előadásmóddal jelenítették meg ezúttal a Vág-Garam menti táncokat.

A rendezvény leginkább újkeletű produkciója minden bizonyítással a gödöllői *Urban Verbunk* műsorszám volt. Nagyon biztató a jövőre nézve, hogy már ilyen fiatalon megtanulnak bánni a felnőtt együttes által képviselendő színpadi kifejezési formával. Magabiztosan és fegyelmezett jelenítették meg az ördögösfüzesi táncanyagot, illetve klasszikus formavilágának szétbontására és a jellegzetes gesztusok kiemelésére épülő mozgásnyelvet. A kiemelkedő tánctechnikai tudás kétségtelen. Viszont a gyerekek vajon át tudják-e érezni a táncanyagnak a technikai jellemzői mögött rejlő tartalmi, esztétikai dimenzióit?

A mostanában egyre nagyobb népszerűségnek örvendő felcsíki táncokat két együttes tolmácsolásában is láthattuk, mégis két merőben eltérő hangulatú produkcióval találkoztunk. Szépen látszik, hogy a különböző alkotói megformálások mellett az életkori sajátosságok is milyen egyedi színvilágot tudnak adni ugyanannak a táncmateriának. A gencsapáti *Kópic Néptáncgyűttes* produkciója korrekten, szisztematikusan, szépen követhető módon vette sorra a táncrend részeit, mely a kamaszokra sokszor jellemző visszafogott, zárkózott előadásmóddal társult. Míg az Angyalföldi Vadróza Táncgyűttes *Vadvirág* csoportjánál a színpadi terek variálása, a zenekar mozgatása, a fokozódó tempó önmagában dinamikusá varázsolta a műsorszámot, mely érzést tovább fokozták a fiatalabb generáció még korlátoktól mentes, játékos, ösztönös mozdulatai, gesztusai.

Mindkét előadás első negyedórájában az antológia idei helyszínének tiszteletére alkotott, ünnepélyes „nyitányt” láthattunk, „Csongrád megye bemutatkozik” címmel. A régió három kiváló csoportja, a *Tiszavirág Néptáncgyűttes*, a *Szeged Táncgyűttes*, az *Alföld Néptáncgyűttes* közös produkciója a táj néphagyományait, és a hagyományok megőrzésének és továbbadásának jelentőségét mutatta be az ország különböző pontjairól érkező nagyjérdeműnek.

Fotó: Majnik Zsolt

Fotó: Majnik Zsolt

CSONGRÁD MEGYE BEMUTATKOZIK

JOCHA-KÁNYA RÉKA – JOCHA BALÁZS: PIRIBÉK
 KÓPIC NÉPTÁNCGYÜTTES (GENCSAPÁTI)
 NAGY MYRTIL – MADOCSEI IMRE: „TUDOM, HOGY MÉR' JÖTTÉL”
 CSALI GYERMEK NÉPTÁNCGYÜTTES – NAGY CSALI CSOPORT (SOMORJA)
 ZÓKA ÉVA – HORVÁTH TIBOR: „SÚRÚ ERDŐ KÖZEPÉBEN”
 ZSELICI DÖNÖGÉK (SZENNA)
 PUTZ KATALIN – JOCHA BALÁZS: TANYÁSOK
 CSOBOLYÓ NÉPTÁNCGYÜTTES – CSEPEREDŐK CSOPORT (GYÓRÚJBARÁT)
 FOLTIN JOLÁN: ÉVSAZAKOK
 BIHARI JÁNOS TÁNCGYÜTTES UTÁNPÓTLÁS-CSOPORTJAI (BUDAPEST)
 ANTAL DÓRA: LEPETYE
 TÁNCANODA – FIGURÁK CSOPORT (NYÍREGYHÁZA)
 KÁCSOR-IGNÁCZ GABRIELLA – KÁCSOR ISTVÁN: TIRPÁK REGE
 MARGARÉTA – KISMARGARÉTA TÁNCGYÜTTESEK (NYÍREGYHÁZA)
 TÓTH EVELIN – FERENCZ GERGŐ LÁSZLÓ: „CZIFRA JUHÁSZ, MIT ÁLMODTÁL?”
 DEBRECENI HAJDÚ TÁNCGYÜTTES – BÓBITA CSOPORT (DEBRECEN)
 LÉVAI ANITA – MARÓDI ATTILA: TÁNCOK ZEMPLENBŐL
 SZINAVÖLGYI PRÜCSÖK NÉPTÁNCMŰHELY (MISKOLC)
 KÁNYA RÉKA – JAKAB ANDRÁS: BODROGKÖZI TÁNCOK
 KENDERKE NÉPTÁNCGYÜTTES (TATA)
 JELINEK ESZTER – SZENGYEL ISTVÁN: „GUZSALYASBA MERRE MENJÜNK...”
 PANNÓNIA NÉPTÁNCGYÜTTES – BARKÓCA CSOPORT (KISTARCSA)
 HORVÁTH JUDIT – HUSVÉTH CSABA: „MONDD MEG NÉKEM!”
 BIATORBÁGYI BARACKVIRÁG GYERMEKCSOPORT (BIATORBÁGY)
 TÓTH JUDIT ÉS MOUSSA AHMED: „KARIKÁRA LEGÉNYEK!”
 URBAN VERBUNK (GÖDÖLLŐ)
 OLÁHNÉ CSERCSEI IVETT – OLÁH JÓZSEF: „HAJ KI, KISZE...” TÁNCOK
 ŐRHALOMBÓL ÉS IPOLYVARBÓRÓL – IGLICE NÉPTÁNCGYÜTTES (SZÉCSÉNY)
 BÁLINT ALIZ – GAZSI LÁSZLÓ: MESEBELI DÉL-ALFÖLD
 ÁRENDÁS NÉPTÁNCGYÜTTES – CLASSIC AMI – KISCSILLAG CSOPORT
 (HÓDMEZŐVÁSÁRHELY)
 MAJOROSNÉ SZABÓ VERONIKA – MAJOROS RÓBERT: „SZÓL A FÜLEMÜLE...”
 BODROGKÖZI TÁNCOK – ALBA REGIA AMI – KESZŐCE CSOPORT
 (SZÉKESFEHÉRVÁR)
 FUNDÁK KASZAI LILI – FUNDÁK KRISTÓF: FELCSÍKI TÁNCOK
 ANGYALFÖLDI VADRÓZSA TÁNCGYÜTTES – VADVIRÁG CSOPORT (BUDAPEST)

Az előadás ugyancsak emlékezetes momentuma volt az Örökség Gyermek Népművészeti Egyesület alapítójára, Foltin Jolánra való megemlékezés, amelynek keretében a *Bihari János Táncgyűttes* utánpótláscsoportjainak precíz és fegyelmezett előadásában láthatuk az ősszel elhunyt, Nemzet Művésze címmel kitüntetett, Kosuth- és Erkel Ferenc-díjas koreográfus „Évszakok” című alkotását. Ezúton került sor az Örökség Gyermek Népművészeti Egyesület által alapított díjak átadására is. Az elnökség döntése alapján Örökségért díjban Szabadi Mihály részesült. Az idei Örökség alkotói díjat Kácsor-Ignác Gabriella és Kácsor István, míg az Örökség pedagógiai díjat Antal Dóra és Antal Roland vehette át.

A résztvevő együttesek pedig nemcsak a szereplés örömeivel, izgalmával gazdagodhattak. Az Örökség Gyermek Népművészeti Egyesület a szegedi Szent-Györgyi Albert Ágora segítségével különböző szabadidős programokkal, bemutatókkal, tánc házzal tartított egész hétvégés kirándulást biztosított a több száz táncoslábú gyermeknek, hogy éljék át, értékeljék a tartalmas időtöltés és a közösségi élmény örömeit. A rendezvény házigazdája, Sikentáncz Szilveszter szavaival élve: „Az egyesület bízik abban, hogy ezzel a hétvégével is tettünk egy lépést abba az irányba, hogy ezek a gyerekek még sok-sok évig hódoljanak ennek a szenvedélynek, amit úgy hívnak, »magyar néptánc«, »magyar népi kultúra«. Ami nem egy műfaj, nem a kultúránk egy szegmense, hanem a kultúra maga... Nem kell őrizni, mert nem rab, nem kell ápolni, mert nem beteg, hanem újra és újra meg kell tanulni, és át kell adni a következő generációnak.”.

Fodor Zsófia

Tánc ház – Népzene 2020

A Hagyományok Háza kiadványa
 Szerkesztette: Árendás Péter

1. Juhásznoóta és csendes (Felső-Tisza-vidék)
 Fonó zenekar: Agócs Gergely - ének, Gombai Tamás - hegedű,
 D. Tóth Sándor - kontra, Tárkány-Kovács Bálint - cimbalom,
 Kürtösi Zsolt - nagybőgő
2. Dél-alföldi citeramuzsika Papp Rókus játéka nyomán (Tiszaújfalú)
 Barna Anikó - citera
3. Szatmári mulatónóták (Nagyecsed) - Buglyó Petra Éva - ének
4. Magyarózdai kánta, ritka pontozás és szegényes (Kutasföld)
 Arató zenekar: Tóth Luca Réka - hegedű, Sándor István - kontra
 ifj. Földesi János - nagybőgő
5. „Sajó kutyám...” (Magyarország, Mezőség)
 Manninger Katica - ének
6. Aranyos-vidéki férfitáncok (Erdély)
 Ritka zenekar: Ecsedi-Oláh Petra - ének,
 Teszary Borbála Kata - hegedű, Takács Rita - hegedű,
 Brassai Ábel - kontra, Szilágyi Boglárka - nagybőgő
7. Rimóci lakodalmas dalok (Nógrád) - Harangi Annamária - ének
8. Nógrádmegyeri dudánóták
 Bojtorvány: Milus Fruzsina - ének, Dobos Levente - dudu
9. Mezőföldi muzsika
 Székely Veronika - hegedű, Soós László - brácsa,
 Enyedi Tamás - cimbalom, Horváth Dávid - nagybőgő
10. Somogyi dallamok (Dél-Dunántúl)
 Légrády Eszter - citera, ének
11. Imregi szerelmes dalok (Zemplén)
 Milus Emma, Milus Fruzsina, Milus Lilla - ének
12. Dávodi menyecske (Bácskai Duna mente)
 Pendergő zenekar: Bognár Odett - ének, Csonka Balázs - prím tambura,
 Gombis Dénes - tamburakontra, Hajagos Dávid - tamburabőgő,
 Apró Kristóf - basszprím tambura, Zombori Péter - basszprím tambura
13. Bukovinai dallamok - Debreczeni-Kis Helga - citera
14. „Diófának három ága...” (Gerlén, Moldva)
 Vaskó Dorottya Anna - ének
15. Luc menti muzsika (Vajola)
 Dobroda zenekar: ifj. Gelencsér János - hegedű, Gólya Péter - kontra,
 Gólya Márton - cimbalom, Szabó István - nagybőgő

MAGTÁR

NÉGYSOROS

*A szobában ülök, veszett világoktól távol,
magány hűs csöndje babrál bőrömön,
könyvek oldalai közé bújok, mikor fázom,
és mások levetett emlékeibe öltözöm.*

HOLNAP ELŐTT (elalvás ellen mormolandó)

*Függönyök résein csorran az este,
reszkető négyyszög az ablaküveg,
sápatag foglya a tétova holdfény,
ingata tag lépteit nem leli meg.*

*Pókháló húrjai áznak a csendben,
nesztelen omlik egy télkabát,
buggyan a tegnapi falrepedésből,
csorba tükörben idézi magát.*

*Szúette éjszaka, reccsen a padló,
szökken az árnyék, száz keze nő,
végtelen perc csak a csend feszülése,
kátyúsan döccen a lompos idő.*

ERDÉLY

*Sárból és kőből gyúrt hepehupás táj ez,
és mégis, minden röge virágot terem,
itt a tündérek is csak lábujjhegyen járnak,
a csöndre leomló bolyhos esteken.*

*Itt egy kicsivel tán sűrűbbek az éjek,
talán hangosabban sírnak a szelek,
de feletted ott ragyog milliónyi csillag,
az ég kormába vert tüzes vasszegek.*

*Itt a patakok is másképpen dalolnak,
rég letűnt koroknak zúgják énekét,
ősi regét rónak a sziklákba s a kőbe,
völgyekre lebbentve a balladák kódét.*

*Mert kőből, sárból gyúrt hepehupás táj ez,
de áldott föld ez mégis, hisz virágot terem,
s bár hol öröme, hol a búé sarjad ki belőle,
lehajolok érte, s csak szedem, csak szedem.*

A KITÁNTORGÓKÉ...

*Kedves testvérem, világok vándora,
emeld reám most bús magyar szemed,
s mondd: van még egy hely ezen világon,
ahol a dombok oly szelíden intenek,
mint itt, eme vihar tépte honban,
rongyos fellegektől omló ég alatt,
hol az erdők fáit lehajolnak hozzád,
és ősi dalok kódét nyögi a patak,
a nyáréjek illata barátként ölel át,
az utcák hű sara megőrizi léptedet,
hol, ha jó az est, a házak összebújnak,
s kis szobákban is megfér a szeretet,
és tudod, hogyan nyikordul az ajtó,
tenyered érzi még a kilincs hűvösét,
tudod, majd miként szólít meg a csend,
a sarkokban megbújt langymeleg sötét,
s dalra gyűl majd egy apró lámpa fénye,
egy esőmart szempár féltőn rád ragyog,
s oly szelíd szavakkal csüng majd a nyakadban,
melyeket egykoron a bölcsőd is ringatott.*

*Látod, testvér? Most elfeded arcod,
bár nem látom, tudom, harmatos szemed,
mert vannak vidékek, mit hátra lehet hagyni.
De feledni? Feledni, azt soha sem lehet!*

SODRÓDVA AZ ÁRRAL

*Reggel a vén Duna mellett vezetett el utam,
és megkondultak bennem a vész harangjai,
csak a folyó hallgatott szennyesen és lustán,
mint végzet, suhantak szürkén néma habjai.*

*

*A fákról lefoszlott már az ünnep fénye,
akár ódon házfalakra a megkopott idő,
egykedvűn és némán koldulja a percet,
a drótként közénk feszült jeltelen jövő.*

*Mert ki sötétben él, most a fényre vágynak,
s kit a Nap süttött meg, az árnyékot kutat,
újra porba hullnak az elcsépelet fohászok,
ha világtalanoknak csak vak mutat utat.*

*Mi mégis osztjuk, ami egy és oszthatatlan,
felrúgva ős-törvényt, s a megszentelt hitet,
csak a Duna hömpölyög józan némasággal,
tudva, cseppekből születnek a kéklő nagy vizek.*

*

*A semmi csupasz ágán reszketünk,
ellobbant nyarakba hervadt levelek,
s a távolban már egyre hangosabban,
a jövőtlenség zúg, és sírnak a szelek.*

KACSIREK OTTÓ VERSEI

HA BORÚS AZ ÉG ALJA...

*Oly szomorú idő van, csorog az eső is,
a bánat fellegei szinte földig érnek,
csak a jó ég tudja, miért pont ilyenkor,
de meg-meglátogatnak a régi emlékek.*

*Az udvaron ültünk, a kemence előtt,
a hegedű húrjait széki dallam járta,
harsogott az élet, mint a nyár köröttünk,
hűs szilvapálinka csordult a pohárba.*

*És a jó székiek jöttek, kipirult orcával,
s az üveg is körbe járt, akárcsak a nóta,
velünk ringatóztak a mezősegi dombok,
kalapot billentett a templom öreg tornya.*

*S mikor már elcsitult, elfáradt az ének,
az asztalt ültük körül, jókat falatoztunk,
régvolt történetek fodrozták a kedvünk,
s ha nagyidő jött, még azon is kacagtunk.*

*De régen elhallgattak már azok a dalok,
most csak a csönd kondul, elhalt minden nóta,
a néma dombok közé költöztek ki lassan,
Szent Mihálynak lova mindet odahordta.*

*S ha szomorú idő van, és az eső is csorog,
mikor a bánat fellegei már a földig érnek,
csak a jó ég tudja, hogy miért pont ilyenkor,
de fel-feljajdul bennem egy ismerős-bús ének.*

FELSZÍN ALATT...

(Csomortáni Gál László alkotásai alá)

*Olyan csodásan titokzatos tud lenni,
lehet csűr oldala, vagy ráncos tekenő,
mindegy, csak szólaljon meg bennük,
a rostok közé száradt, megszürkült idő.*

*Legyen meghasadt, vén szekrény ajtaja,
el még nem feledte az erdők énekét,
majd tüzek virágait nyílja a csönd belőle,
s csitkó nyitja tágra nagy bogos szemét.*

*Az élet már éled megszikkadt erekben,
és felkiált mindaz, mi egykor elcsitult,
egyre éhesebben és mind hangosabban,
egy új jövőt követel a jelen és a múlt.*

INFERNO

*Pusztá kézzel nyúlunk kifent szavakhoz.
Esténként vérében fürdik a világ.
Mi lesz, ha Isten is szemeit lehunyja?
A farkas ma báránynak álcázta magát.*

*Sötét szobák mélyén vétkezünk titokban.
Fentről lehullottak már a fáradt angyalok.
Hajnaltól hajnalig lapozzuk a csendet,
s mindennap megöljük, ki megváltást hozott.*

APADÓ MEDERBŐL

(N. József Attilához)

*Könyveink fedelét már rég lakatra zárták,
a jelen prése alatt a szándék megremeg,
por mögött porladnak fogoly gondolatok.
A feledés csöndjét, mondd, ki törheti meg?*

*Kapkodva írunk, észt veszejtve irtunk.
Nagy érzelmekre már nem maradt idő?
E kor tán a kór, s lehet, hogy kortalan?
Tántorgó léptek alatt nyögjön a jövő?*

*El nem hagyható az ősi ösvény, tudjuk,
a vándorbot vásik, de nem adja magát,
porra forrásvizet, a sárba magot hintve,
még romok között is sarjadhat virág.*

FELÜLNÉZETBŐL

*Ha lejárt minden óra, s már nem húzza fel senki,
Istenem, ó, engedj, csak még egy kicsit, lenni!
Hadd lehessen visszhang a csendbe zárt csendben,
legyek néma fohász az összefont kezekben,
legyek hajnali köd, széllel szertefoszló,
nyár tüzes delében elhamvadt harangszó,
legyek bár fuvallat, benne porszem csupán,
egy fáradt napba haló hallgatag délután,
bágyadt alkonyatnak vérért vesztő teste,
lassan aláomló komor, barna este,
éj sötétje legyek, mécspek kihunyt fénye,
nagy fekete úrként dermedjek az égre.
Csak engedj csenddé lennem, ha kérni már nem győzők,
s már nem tartozni többet semmilyen időkhöz.*

Ilyen az, amikor a minimum napi nyolc órában szerzett kondíció és profizmus nem robban fel a színpadon a nézőtérben ülőket székekbe lapítva, hanem mindez a felkészültség rátartiság nélkül jelenhet meg, és céltudatosan a mondanivalót szolgálja. A néptánc minden más táncműfajnál közvetlenebb módon a miénk, halandó embereké, így hát akkor a leghitelesebb a színpadi előadása is, ha saját magáról szól: a saját közegéről és az emberről minden gyarlóságával, esendőségével, erejével és gyengeségeivel együtt.

„A Banda” címet hallva rögtön tudhatja, aki Kodobáékat, Mácsingóékat – a palatkai zenészeket – ismeri, hogy arról a zenekarról lesz szó. De vajon tudjuk-e előre mi is – vagy csak a tánc házas közegen kívül eső, „normál” színházba járó nézőtársaink gondolhatnak rá –, hogy a civilizált ember bandába verődött világáról is kapni fogunk egyet s mást? Akinek muzsikáltak már a talpa alá a palatkai zenészek, aki ismeri a Mezőség sarát, pálinkaszagát, aki tudja, milyen a poros kultúrház közepén kis fésűjét előkapó, rendezett hajszálaira támaszkodó magabiztosság román táncot rendezve, és milyen a lakodalmak ájult reggelein bágyadtan hazafelé bandukoló bőgős, az épp úgy felfedezheti a darabban a túhegyes ceruzával körvonalazott karakterábrázolást, mint aki sosem járt még ott. Hiszen mindezt ő is valahol éppen így látta és ismeri. Mindenki tudja milyen „áhitatosan kántálni” a templomban, míg valaki közben „nem gatyázik és mozdulni akar”. Milyen az, amikor sorba igazodva a kötelező ajándékozársra, minden erőnkkal próbálunk betalálni, ki egy csipkés bugyival, ki egy zöldségapritóval... És milyen beindítani a hangulatot, és amikor már megnyugtatóan zajlik, végre magunknak is adni egy pár lopott túlélő falatot a színpalak mögé futva. A néptánc egyébként eredendően „csináld ma-

„A Banda”

Ketten a Háromszék Táncegyüttes előadásáról

A Háromszék Táncegyüttes és a Heveder zenekar előadása • For-gatókönyv: Könczei Árpád, Könczei Csongor • Táncoktatók: Busai Norbert, Busai Zsuzsanna • Jelmezkészítés: Simó Júlia • Videó: Bakó Kincső, Kató Zsolt, László Lóránd • Művészeti munkatárs, táncoktató: Könczei Csongor • Rendező, zenei szerkesztő, koreográfus: Könczei Árpád

gad” műfaj, mégis, pontosan ezért van olyan lényeges szerepe a XXI. század színpadán. A maga formáival kell érzékeltetnie a világot összetartó szálakat: az alapvető emberi helyzeteink koroktól és kilométerektől függetlenül érintenek és összekötnek mindannyiunkat. Micsoda ajándék, amikor egy rétegműfajban alkotva hűek maradunk magunkhoz, és ezen a bensőséges hangon közben akarunk is és tudunk is ilyen találkozásokra tapintani.

„A Banda” a színpadon megkívánt felnagyítást épp arra és épp úgy használja a néptánc és a népi kultúra érzékeny műfaját tisztelve, hogy hű tolmácsolóvá váljon forma és tartalom között, „szociófotó” és egyetemes mondanivaló között, tánc és elbeszélés között.

Végre egy darab a tánc házmozgalom világában, amely öniróniával, önreflektíven, nyitott szívvel vall az izzadságszagú selyemszalagokról, a tempót diktáló kivagyiságról, amikor a figyelmetlenség már akkora, hogy párja helyett egy másik férfit „táncoltat” ráncigálva a delikvens. Végre egy, a falusi kultúránk ismeretével és szeretetével ízig-veéig átítatott darab, amely nem felmagasztalással lebegteti a zászlóján a hagyományok makulátlanságát,

és pontosan ezért, nevetve és sírva, látni, elfogadni, szeretni engedi önmagunkat!

Sok falusi zenésszel kerültem közvetlen kapcsolatba meleg szeretettel és tisztelettel beszélgetve velük, tanulva tőlük. A palatkaiaknál valahogy mindig érzetem egyfajta távolságtartást, noha évtizedek óta annyi multságban, táborban, gyűjtésen húzták nekem is. Amikor a darab vége felé az őket megleveleltő Heveder zenekar tagjai a színpad közepén, padra rogyva cigarettáznak, ájultan alszanak ülve, tátott szájjal, vagy tá-molyognak a sarokba „kiereszteni”, akkor értem meg, hogy ennek a távolságnak is van helye: kell egy kis saját tér. Hiszen mérhetetlen energia a népeknek muzsikálni, hogy egy-egy önkívületi pillanatra megérezhessék, hogy feszültségeik, örömeik és bánataik hegyein és völgyein áttáncolva magukat, megszabadultak a korlátaiktól, és összhangra találtak. Mérhetetlen energia elringatni őket a hajnalikkal, hogy elcsituljanak az eksztázistól elfáradva. Mérhetetlen szolgálat ennek az egyéni és közösségi élménynek rezgéseit egyszerre generálni és átvenni. Itt a muzsika, a tánc, máshol figyelmes szó és tett is teremtheti ezt. A lényeg a cselekvés azért, hogy – túl a berögzödések és túl a kilengő szélsőségeken – ebben a harmóniában lehessünk valamennyit.

A Háromszék Táncegyüttes zenészei és táncosai egytől egyig csodálatos előadóművészekként éltek és játszottak, messze túlhaladva a zenészi, táncos skatulyákat.

Redő Júlia

– * –

Könczei Árpád koreográfiáját és rendezését vitte színre a Háromszék Táncegyüttes és állandó zenekaruk, a Heveder Bécsben a MuTh Theater-ben 2020. február 12-én egy turné állomásaként. Álljon itt a rendező-koreográfus beharangozója előljáróban!

Fotó: Henning János

„A »Száz évig« sikere folytatásra ösztönözt: a magyarpalatkai banda és a mezőségi esküvők, lakodalmak emléke, a Heveder zenekari mai tudása, érett előadásmódja és a Háromszék Táncegyüttes erősödő tánckara új előadás megszületésére inspirált.”

Ez az inspiráció remek előadást szült. Telt házat vonzott a második kerületi kulturális központba, és – talán – nem véletlenül. A bécsi táncházas kör, amely jelen pillanatban is két aktív táncsoport és alkotóműhelyek (a Kilyénfalvi Gábor vezette Délibáb és a Németh Zsuzsanna koordinálta Napraforgók) köré szerveződik, méltán érezhette, hogy ezen az estén szép, szívükhöz szóló előadás szemlélői lehetnek. Mindig előkelő helyet foglal el az ember szívében és lelkében egy, a távoli magyar kisebbségből érkező együttes, zenekar előadása, különösképpen akkor, ha egy mindannyiunk által ismert és kedvelt helyszínről van szó,

a mezőségi Magyarpalatkáról. Az, hogy ez a produkció Bécsbe is eljutott, leginkább két embernek köszönhető: az ötletgazda Piroška Ferencnek (az Erdélyi Magyarok Ausztriai Egyesülete titkárnak) és a már említett Kilyénfalvi Gábornak, aki mellszélességgel, az általa vezetett Délibáb minden lehetőségét megmozgatva állt a kezdeményezés mellé. Köszönet érte! Amiért fontosnak tartottam beszámolni erről, az maga az előadás, annak „kivitelezése”. Salangoktól mentes, igazi, vidám színpadi megjelenítése volt ez egy olyan hagyomány-darabkáknak, a palatkai lakodalomnak, melyet talán csupán az egykori megszállott táncosok, zenészek, gyűjtők élhettek át a maga valóságában annak idején, mikor rávették magukat, hogy az „Isten háta mögötti” településre elzarándokoljanak. Az akkor fellelhető hangulat, a zenészek és a násznép közti folyamatos „szocio-diskurálás” rendkívül humoros formá-

ban és étellel telt volt ábrázolva végig az előadás során. A díszlet-minimalizmus (két-három pad) megtette a hatását: végig a táncosokra és a zenészekre összpontosíthatott a közönség, ám a háttérben vetített korabeli fotográfiai és mozgókép-részletek összekötötték a mondanivalót a régi, inspiráló környezettel. A táncosok átélően, szeretetet sugározva hozták a rájuk szabott táncos jeleneteket, vokális intermezzókkal.

A zenekarról tudjuk mindannyian, milyen hitvallással és alázattal kezelik Erdély autentikus népzenei gyökereiből táplálkozó küldetésüket és hagyományait. Az előadás a zene és tánc egységén alapuló, a mai színpadi megjelenés által igényelt kortárs, ám velejéig a hagyományokat tisztelő elképzelés szerint megjelentetett alkotás, mely vélt küldetését nagyszerűen teljesítette mindannyiunk örömére.

Henics Tamás

Kitüntetések 2020. március 15. alkalmából

Széchenyi-díj

BERLÁSZ MELINDA zenetörténész, a BTK ZTI nyugalmazott főmunkatársa

Kossuth-díj

ERDÉLYI TIBOR táncművész, koreográfus, fafaragó népi iparművész

KALÁKA EGYÜTTES: Becze Gábor, Gryllus Dániel, Gryllus Vilmos, Radványi Balázs előadóművészek

Magyar Arany Érdemkereszt polgári tagozata

BALLA FERENC, a Kallós Zoltán Alapítvány igazgatója

CSASZTVAN ANDRÁS MIHÁLY, a szarvasi Cervinus Teátrum Művészeti Nonprofit Kft. ügyvezető igazgatója

DR. FÜGEDI JÁNOS, a BTK ZTI tudományos főmunkatársa

KILYÉNFALVI GÁBOR hegedűkészítő mester, a Délibáb Bécsi Magyar Kultúregyesület elnöke

LOVÁSNÉ JUHÁSZ RITA népi hímző, viseletkészítő

LOVÁSZ ZSOLT palóc hagyományörző

NAGY MYRTIL, a somorjai Városi Művelődési Központ igazgatója

Magyar Bronz Érdemkereszt polgári tagozata

GULYÁS NORBERT táncművész, a Magyar Állami Népi Együttes táncosa

SZTOLNAI ERIKA, a Magyar Nemzeti Táncegyüttes jelmeztárvezetője

Magyarország Kiváló Művésze

MIHÁLYI GÁBOR táncművész, koreográfus, a Magyar Állami Népi Együttes együttesvezetője

Magyarország Érdemes Művésze

DR. LOVÁSZ IRÉN népdalénekes, néprajzkutató

ZSURÁFSZKYNÉ VINCZE ZSUSZANNA táncművész, dramaturg, jelmeztervező

Harangozó Gyula-díj

MOUSSA AHMED táncművész

„Hálaadás”

Interjú Sebestyén Istvánnal, a Népművészet Mesterével

– 2017-ben jelent meg legutóbbi, „Hálaadás” című lemezed, amelynek ürügyén kérdezgetlek. Köszönöm, hogy elfogadta a felkérést. Bukovinai székely család legkisebb gyermekeként születél 1955-ben. Kakasdon élsz, ahol iskoládat is végezted az 1960-as, '70-es évek során. Ha jól tudom, 1999-ig polgári foglalkozást űztél, a mesélés, éneklés, melybe otthon belenevelődtél, sokáig inkább csak hobbi volt számodra. Emlékszel-e, mikor döntöttél úgy, hogy előadóművész leszel? Milyen út vezetett idáig téged?

– Bukovinai székelyek tizedik gyermekeként jöttem a világra. Édesanyám szép hangú asszony volt, édesapám pedig tréfás székely ember, akinek a vidám természete miatt esténként nálunk összegyűltek a komák, komaasszonyok, rokonok, barátok, szomszédok. Egy-két pohár borocska után a komaasszonyoknak nagyon megereedt a nyelve. Ilyenkor édesapám megszólalt: „Se konnektor, se dugó, s mégis szól a rádió!”.

Kicsi gyermek korunkban édesanyánk édes tejével és gyönyörű altatóival ringatott álomba minket. Amikor, iskolába kerülve azt a szót hallottam, hogy „botfülű”, nem tudtam, mit jelent. Azt gondoltam, hogy valamilyen fából faragott valami lehet, hiszen a mi családunkban természetes volt, hogy mindenki tudott énekelni, mert még „az anyatejjel szívtuk magunkba”. Édesanyám gyönyörű, csengő hangja szeretettette meg velem az éneket, a dalt, édesapám meséi pedig a mesemondást. Gyermekkorunkat átszötte az ének, a kacagás, pedig szüleinknek nem sok oka volt a vidámságra. A bácskai menekülés során, a kálváriás úton két testvérkém is meghalt.

Gyermekkoromban már szerepeket is kaptam a kakasdi kultúrházban, mivel egyik nővérem, Rozália, népi színdarabokat rendezett. A '60-as évek elején ez volt a helyi szórakozás. Élményekkel teli élet volt akkoriban, amit nagyon élveztünk. Otthon hasogattuk a fát, majd vittük a kultúrházba, hogy a próbák alatt ne fagyjunk meg. Az első szereplésem egy szocreál darab volt, mely egy szegény családról szólt, s amelyben én játszottam a kislányt. Úgy kezdődött az előadás, hogy ülök egy asztalnál, velem szemben pedig a vak nagyapám, és neki mesélek. „Volt egyszer egy király, udvarában hetedhét országra szóló dínomdánom, hogy még az egerek is tortát ettek...”. Odaszólok a vak nagyapámhoz: „Nagyapa, milyen az a torta?” Ő próbálja elmagyarázni: „Tudod olyan kerek is, lapos is... Mennyit imádkozunk, mégsem ettünk még tortát...” Ilyenféle színdarabok voltak akkoriban.

Nemcsak a nővérem, hanem Sebestyén Ádám is rendezett darabokat Kakasdon. Ő vitte színpadra a „Székely fonót”. Telt ház és óriási siker volt, mely mélyen bennem maradt. A színpadon egy törekeny székely asszony mesélt, Fábíán Ágostonné, Márika néni, aki oly szívhez szólóan és olyan eredeti székely kiejtéssel szólt, hogy a közönség véresre tapsolta a kezét. Akkor úgy éreztem, hogy ez a magyar nyelv ünnepe.

Ez volt az a pont, amikor elhatároztam, hogy valami maradandót szeretnék alkotni: énekelni, mesélni szeretnék, hogy a székely kultúrát megőrizhessük. Szerencsém volt, mert szűkebb hazámban, Kakasdon szinte minden idősebb ember tudott bukovinai meséket, énekeket. Kiemelkedett közülük az imént említett Fábíán Ágostonné és Palkó Zsuzsanna. Mindkettőjüket a Népművészet Mestere címmel is elismerték.

A '90-es években a televízióban bukovinai székely meséket mondtak. Látva, hallva a hibákat, elhatároztam, hogy megmutatom, hogy kell mesélni igazán, ahogy én a régiektől hallottam. Ma-

gam is meglepődtem, hogy a népdaléneklési versenyeken a zsűri ilyen elismerően beszélt előadásomról. A versenyek után Olsvai Imre baráti beszélgetése is megerősített abban a hitemben, hogy az én drága népem, a bukovinai székelység népszokásait, népi kultúráját, ének- és mesekincsét nem őrizni kell, hanem közkinccsé kell tenni, méghozzá hiteles előadásokkal.

Kezdetben csak versenyekre jártam, majd a Salamander cipőgyárban lévő munkahelyemet feladva minden időmet az archív anyagok megismerésére, gyűjtőmunkára, versenyekre és bemutatókra való felkészülésre fordítottam.

*

„Karácsonyeste a mű falunk egy énekből állott. A gyermekek csoportosan jártak házról házra énekelni, kántálni. Az éjjeli misén, aki menni tudott, s akinek a betegsége engedte, mindenki ott vót. Sose felejttem el: keresztapám, Sebestyén Ádám, az akkori kántor oly gyönyörűen, és oly nagy hittel énekelte, hogy én mint gyermek, utoljára eregéltem ki a templomból, hogy minél tovább halljam őt énekelni.

Karácsony virradóra édesapám a kútról béhozta az aranyosvizet, és megszólalt:

– Tudjátok-e édes gyermekeim, Mária megferesztette Jézuskáját, és éjféle után a kutakban aranyossá változott a víz. Annak jut, aki először iszik belőle.

Mű éhomra ittunk az aranyosvízből, megmosakodtunk, hogy egész esztendőben egészségesek, és áldások legyenek. Édesapánk közben így imádkozott:

Dicsértessél, ó áldott víz

Ki megmostad a gyarló testemet,

Mosd meg az én bűnös lelkemet!

Dicséret Neked, örök Atya Isten,

Ki az egész világot teremtetted, áldott a te neved!

Áldott a teljes Szentháromság, most, és mindörökkön örökké. Ámmen!”

(Sebestyén István, Kakasd, 2019. december 20.)

*

– Műsoraid, korábbi kiadványaid inkább a humor, a jókedv, a nevetetés, olykor pajzanság jegyében születtek. Sőt, e lemez előszavában Tamás Menyhért is, mint vidámitó mesebresztőt említed téged pályakezdeted méltatva. Ez a lemez talán líraiabb, elmélkedőbb, a bukovinai sors nehéz oldalát mutatja, valamint mély vallásosságot és alázatot tükröz. Feltételezem, már régóta érlelődik benned. Miért épp most érezted úgy, hogy az őseid iránt belülről érzett hálát lemez formájában is megfogalmazod és a széles közönség elé tárod?

– Megjelent kiadványaim: a „Tréfás székely fonó” CD-lemez, amin bukovinai székely népmesék, népdalok hallhatóak; a „Serkenj, lelkem!” című lemez, melynek témája a téli ünnepkör a bukovinai székelyeknél; a „Szegény ember bőrpuskája” című, CD-melléklettel ellátott könyv pajzán, tréfás meséket tartalmaz. A legutóbbi, 2017-ben megjelent kiadványom a „Hálaadás” című könyves lemezem. Miért a „Hálaadás” címet adtam? Magyarországon ma a panaszkodás kultúráját éljük. Ha megkérdezed valakitől, hogy van, a válasz erre: „Jaj, ne is kérdezd!...”. Elfelejtettünk hálát adni azért, amink van. A hálaadás a panaszkodás és az irigység ellentéte. A bukovinai székelyek, a XVIII. századtól kezdődő viharos történelmük után hetven-

Sebestyén István énekes, mesemondó elismerései:
Sebestyén Ádám-díj, Erdélyi vándordíj,
kétszeres Kárpát-medencei Vass Lajos nagydíj,
Népművészet Mestere cím

öt éve végre hazataláltak. Úgy gondoltam, hogy az évforduló kapcsán méltó megemlékezés lenne egy könyves CD. A lemezen népi imák, népdalok, balladák hallhatók.

– *Bemutatnád zenésztársaidat?*

– A kiadvány elkészítésénél három kiváló ember működött közre: Havasréti Pál népzeneész, zenepedagógus, a Tiszta Forrás zenekar vezetője, Siklósi Krisztián népzeneész, a Csurgó zenekar vezetője és Elmauer József, a bonyhádi Bartók Béla Zeneiskola igazgatója.

– *A lemezzel ellátott könyvecske a dalokon, mesén és imádságokon kívül rövid történeteket is tartalmaz, gyermekkorod világába repít bennünket. Szívszorítóan kedves, egyszerűségükben szép, manírtól mentes történetek, üzenettel a ma embere számára. Hogy készült ez a válogatás?*

– A kiadvány anyagát én szerkesztettem. A könyvben olvasható néhány családi történet, amelyekben a teljesség igénye nélkül gyermekkorom néhány érdekes történetét írtam meg, ami témájában, lelkiségében hozzácsatlakozik a CD hanganyagához.

*

„Hálaadás

Édesapánk egy csavaros észjárású, tréfás székely ember vót. Egy Szilveszter este, amikor hazaértünk a hálaadó miséről, édesapám elmosolyodott a bajusza alatt, felgyúrta a gagyája szárát, s megszólalt:

– Hallám csak! Ki a legbátrabb?

S avval kiszökött mezítláb az ajtón, s futott kereken az udvaron a térgyig érő hóban. Az utcáról beszűrődő lámpa fényénél szikrázóan csillogott a szűz hó. Mű, a testvéreimvel felbátorodtunk ezen, s mezítláb, egy szál gagyába iszkiri, futás utána. Hej, ajjan sebesen futottunk, hogy még az orrunk sem levedett meg. Édesanyám a folyosón állva, kacagva mondta:

– Ó, ó, bolond bikabornyuk!

A konyhába visszaérve édesanyánk hideg vízzel lemosta lábunkot, s megszólalt:

– Lássátok-e, édes gyermekeim! Megtisztultunk küjél s belől, s most tiszta lélekkel lépünk az Újesztendőbe.

Vacsora után édesapám csak fészketlődött a helyin, megnezte a zsebóráját, s úgy éjfél előtt negyed órával, odaszólt édesanyámnak:

– Márta! Megjárom magamot, s minnyá itt vagyok.

Édesanyám értette, hogy édesapám hol járja meg magát, mert mosolygva visszaszólt:

– Jól van, Anti, csak eriggy!

Mű gyermekek az ablakból lestük, hogy ugyan biza hova menyen elyen későn egyedül. Elindult az istálló felé, s aztán mintha valamit elfelejtett volna, tétován állt az istálló előtt, aztán benyitott a két részből álló ajtón.

– Apátok elszív egy cigárt – szolt édesanyánk, mert édesapánknak a'vót a szokása, hogy az istállóban, a darás falán ülve, pöfökelve, szelíd nézésével hizlalta az abrakoló állatokat. Nemsokára elaludt a villany az istállóban, édesapánk behúzta maga mögött az ajtót, s lassan, törve a havat maga előtt, elindult a disznyóól felé. Ott rejkönyökölt a kifutó fájára, s mintha valamit keresne, hallgatkozott egy üdeig. Mű türelmetlenül vártuk, mert közeledett az éjfé. Egyszer édesapám belépett az ajtón, a fehér hó csak úgy ragyogott a vállán, s a kucsmáján. Az arca kipirult, a szemei fényesen csillogtak, mint mikor az ember nagy titkot készül elmondani. Nagy lelkesedéssel megszólalt.

– Tudjátok-e gyermekeim, hogy hol jártam vót? Úgy tudjátok meg, hogy az állatok minden esztendő utolsó napjának utolsó perceiben, emberi hangon beszélnek egymással. S én most kihallgattam, hogy hallám

Fotó: Sóki Tamás

csak, miket beszélnek. S tudjátok-e, úgy dicsérték tüktököt, hogy milyen szépen ettették s itatták s tisztán tartották őket. S biztosan a jövő esztendőben es becsületesen ellássátok, s gondját viselitek nekik. Édesanyánk áldott mosolya átölelt münköt, és szétáradt közöttünk a béke és elégedettség. Édesapánk felerősítette a rádiót, és néhány gongútés után megszólalt a Himnusz. Énekeltünk együtt. Én lopva édesanyámra néztem. Szemében ott ragyogott egy könnycsepp. Oly gyönyörűen és oly nagy hittel énekelt, ahogy székely asszonyok között is csak kevesen tudnak.”

(Sebestyén István, Kakasd, 2015. december 29.)

*

– *Lemezbeszámoló koncertre sor került-e? Született-e érdemi szakmai kritika a lemezről, vagy ez is csak említés nélkül az elhallgatás sorsára jutott, mint oly sok szép lemez, amiknek alkotói nem a nyomulással, hanem a művészi tartalom elérésével vannak elfoglalva?*

– Lemezbeszámoló 2017. november 24-én este Kakasdon, a faluházban volt teltházzal, nagy érdeklődéssel és nagy sikerrel, ahol a vonósokat Mischl Erik egészítette ki.

– *A lemezen többször visszatérő harangszó is nyilván kakasdi? Melyik templom harangja szól hozzánk?*

– A lemez az „Új Haza” kakasdi katolikus Szent Mihály templom imára hívó harangszavával kezdődik, és a végén azzal is ad hálát a teremtőjének.

– *Kakasdon élsz és aktívan részt veszel a helyi hagyományörzésben. Mesélnél erről, a mindennapjaidról, s hogy van-e énekes példaképed?*

– Mint egy „jokulátor”, énekes, mesemondó járom az országot-világot, hogy dalaimmal, meséimmel, jobb kedvre derítsem az embereket. A kakasdi Sebestyén Ádám Székely Társulat tagja is vagyok, ahol a Csillagösvény népdalkörben is énekelek. Ki a kedvenc énekesem? Természetesen az édesanyám. Ő nem csak gyönyörűen énekelt, hanem minden hangja lélekkel zengett. Nem emlékszem arra, hogy valaki nála szebben énekelt volna. Sokszor elgondolkodom, hogy a mai világban biztos a színpadon lenne a helye.

Azokkal a kincsekkel a tarisznyámban, amiket édesapámtól, és édesanyámtól kaptam útravalónak én mint a legkisebb fiú, elindultam a nagyvilágba, hogy a dal és a mese igazságával és a szelídség szigorával harcoljak a világban.

Áldottak legyenek azok az édesapák, akik a mese igazságával nevelik gyermekeiket és áldottak azok az édesanyák, akik altatókkal ringatják álomba gyermekeiket, és áldott legyen minden ember, aki a mese rendjében hisz, és megáhitja azt!

Kakasd, 2019. december 30.

Beszélgetőtárs: Kurucz Réka

Nagy Zoltán népmesekutató emlékezete

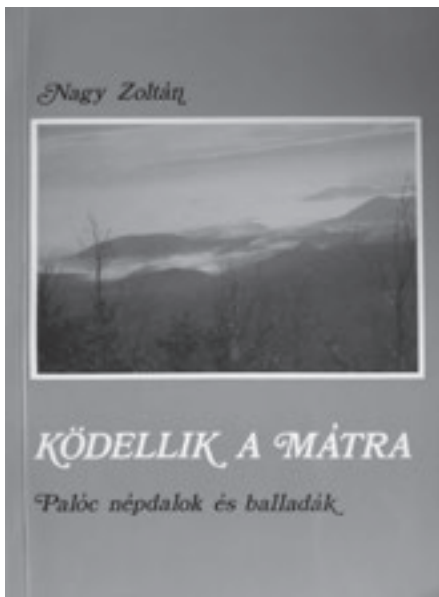
2020. március 5-én, életének nyolcvankettedik évében elhunyt Nagy Zoltán, a Palócvidek egyik legnagyobb jelentőségű népmesekutatója. Zoli bácsi gyakran mesélt nekünk új gyűjtéseiről, szívesen játszott nekünk a furulyáján, mert szívügyének tartotta, hogy megismerjük a néphagyományokat.

Nagy Zoltán tanár, népdal- és népmese-gyűjtő 1938. május 24-én született a Nógrád megyei Zabaron. Szülei munkás-emberek voltak, édesapja gyárban, édesanyja erdészetben dolgozott. Édesapja hadifogsága idején nehéz körülmények között éltek a szülőfalujában, ahonnan a munkalehetőség miatt Salgótarjánba költözött a család. Általános iskolai tanítója ösztönzése nyomán a városi iskolában már tudatosan a pedagóguspályára készült. Kitűnő eredményel végezte el Balassagyarmaton a Tanítóképző Gimnáziumot, majd Szegeden kitüntetéses oklevelet szerzett a Pedagógiai Főiskola magyar nyelv és ének szakán. Tanulmányait Debrecenben, a Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán magyar nyelv és irodalom szakon folytatta. A tanári oklevél megszerzése után Salgótarjánban kezdett el tanítani általános iskolában, középiskolában, majd a helyi zeneiskolában.

Érdeklődése a népzene felé fordult, megtanult citerán és furulyán játszani, majd megalapította a zeneiskola népzene tanszakát. Célul tűzte ki, hogy a magyar népzene a növendékek munkáján keresztül a város közösségét is formálja, a közös zenélés öröme a népi kultúra és a néphagyományok megismerésén keresztül is megvalósuljon. Azt vallootta, hogy a népművészet és a népzene személységformáló ereje egész életre szóló hatásával gazdagítja a növendékeket.

A közös éneklés élményét eljuttatta több helyre is, iskolájában az énekkart vezette, és a ceredi asszonykórus művészeti vezetője volt. Tanítványait a próbákon és fellépéseken kívül különböző programokkal igyekezett közösséggé kovácsolni, örömmel vitte őket kirándulni a környékre és távolabbra is. Klubdelutánokat, vetélkedőket, vers- és prózamondó versenyeket szervezett.

1976-ban érdeklődése a népmese- és népdalgyűjtés felé fordult, célul tűzte ki a Palócföld néphagyományának felkutatását. „Zabari kisgyermekkorom óta mindig is vonzódtam a kétkezi munkásokhoz, érdekelt a nehéz sorsú, sok megpróbáltatáson átment, tiszta erkölcsű emberek élete. [...] Évszázadok óta megannyi szokást, tradíciót, kulturális kincset, értéket is létrehoztak és adtak tovább nemzedékeken, generációkon átívelően. Létszámuk gyors ütemű csökkenésével elérkezettnek láttam az időt, hogy nekilássak hagyományaik, szellemi batyujuk

megismeréséhez, feldolgozásához” – fogalmazott 2008-ban, egy irodalmi esten.

Élete során adódott nehézségei, fia elvesztése és lányai külföldre költözése ellenére is fáradhatatlanul járta a megye falvait, és gyűjtött az utána jövő generációk számára. A meséket házban, udvaron, hegyoldalon gyűjtötte, a falvakba hol autóval, hol kerékpárral ment. „Én – méhecske módjára – csak gyűjtője vagyok annak, amit a palócság az elmúlt évszázadokban néprajzi értéként létrehozott”. A meséket, népdalokat

magnetofonra rögzítette, majd – hazaérve – lekottázta, a szövegeket pedig soronként írta le írógéppel. Mindig nagyon igényes volt, egy apró hiba esetén is újra kezdte az írást.

A Palócvidek egyik leghíresebb gyűjtőjévé vált, a Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Osztálya és a Zenetudományi Intézet külső munkatársaként dolgozott. Gyűjtéseinek teljes anyaga a MTA hangtrárában található. Több száz összegyűjtött népmesét a Néprajzi Múzeum őrzi bekötött kézirat formájában, a teljes anyag pedig a Salgótarjáni Balassi Bálint Megyei Könyvtárban található.

Számos kiadványt jelentetett meg gyűjtéseiből. Gajdár Béláné, zagyvarónai adatgyűjtő meséit *Az ikertündérek* (1990) című kötetben jelentette meg, melyből a Magyar Rádió hanglemezt készített. A gyerekek az *Esti mesék* sorozatban hallgathatták meg.

A *Kis népmese-lexikon és -határozó* (2008) című könyve a magyar népi kultúra megőrzésében fontos szerepet vállalt fel, célja az óvodai és általános iskolai pedagógusok munkáját segíteni, alapfokú ismereteket adni és ezáltal népszerűsíteni a népmeséket. A kötet leírást ad a népmesék kialakulásáról, gyűjtésük kezdeteiről, megemlítve a korábbi gyűjtőket, valamint olvashatunk benne az egyes mesetípusok eredetéről. Bemutatja a népmesék főbb típusainak jellemzőit, és magyarázatot ad a népmesékben fellelhető jellemző szófordulatokra, fogalmakra. A könyv jelentőségét mutatja az is, hogy a Magyar Népköltészeti Lexikon szerzői is munkájuk fontos előzményeként jelölik meg. A kötetet magánkiadásban jelentette meg és a megyei óvodáknak, iskoláknak ajándékozta, továbbá több száz példányt juttatott a határon túli magyarságnak is.

A Magyar Népköltészet Tára sorozatban jelent meg a *Fanyűvő Jankó* (2010) című mesegyűjteménye, mely több mint harminc éves terepmunka eredménye. A nagyszámú gyűjtött szövegből kiválasztott 351 mese és monda sok jellegzetességét őrzi a palóc nyelvjárásnak.

További népmesés kötetei időrendben: *Pöruljárt szerelmesek* (1987), *A megpatkolt boszorkány* (1987), *Az elvarázsolt királyfi*

Felhasznált irodalom:

Dr. Csongrády Béla: Nagy Zoltán tanár, etnográfus, a palóc népmesék szakértője

http://www.magyarorokseg.hu/fajlok/2011/jun/NagyZoltan_laudacio.pdf

Szemerényi Ágnes: Miért írunk magyar népköltészeti lexikont?

http://real.mtak.hu/10253/1/Ethno-lore-2013_Szemerenyi_pdfa.pdf

(1994), *Az aranyhajú lány* (1995), *Angyalbáránnyok* (2000), *Csalóka Péter* (2001). A kötetek végén található szómagyarzatok a palóc tájszavak pontos megértését hivatottak elősegíteni.

A gyűjtött népdalokat, balladákat és szokásdalokat a *Palóc karácsony – népi énekek és betlehemes játék* (1991), valamint a „*Ködellik a Mátra*” – *palóc népdalok, balladák* (1993) című kötetekben adta közre. Ez utóbbi kötet a pedagógusok és népdalkedvelők segítségére is szolgál, akiket Nagy Zoltán tanácsokkal lát el a népi énekek előadásmódjára, a balladaénekésre, a népdalcsokok összeállítására vonatkozóan. Kiadásának közvetlen előzménye három tematikus kötet.

A *Nógrádi bányászdalok* című könyvben egy kevésbé kutatott terület, a nógrádi bányászok dalai vannak csokorba gyűjtve. Salgótarján környékén sok bányásztelepülés található, ám munkásaik dalainak kutatása mégsem volt egyszerű, mert sok népies műdal közül kellett kiválasztani az igazi népdalokat. Az 1976-os kiadású kötet három év gyűjtőmunka eredménye, húsz bányászfalu dalai találhatók benne. A *Nógrádi balladák* három évvel a bányászdalok kiadása után jelent meg magánkiadásban. Ugyan a kutatott területen már feledésbe merült a klaszszikus ballada, de Nagy Zoltán számos balladai előadásmóddal énekelt dalt tudott még egy csokorba gyűjteni. A harmadik tematikus kötet a *Nógrádi summásdalok*, melynek anyaga az idénymunkások, a summások életéhez kötődik. Ezen kötetek nyújtották az alapot a „*Ködellik a Mátra*” megszületéséhez, amely méltó összefoglalása, válogatása a különböző témájú daloknak.

Nagy Zoltán szívügye volt a palóc vidék néphagyományának megőrzése. Összegyűjtötte a témában fellelhető könyveket, jó kapcsolatot ápolta a tájegység más gyűjtőivel is. Ezekből a könyvekből gyakran ajándékozott nekem is. Így került a kezembe kisiskolásként az „*Édesanyám rózsafája*” című kötet is, Ág Tibor, a Felvidék néphagyományai gyűjtőjének szerkesztésében. A Zoli bácsitól kapott „*Rózsát ültettem a gyalogútra*” című könyv elején olvashatom, hogy a dalok gyűjtője, Maczkó Mária „Nagy Zoltánnak barátsággal, szeretettel” adta a könyvet.

Munkásságát több alkalommal is díjazta szülőföldje és a szakma is, többek között KÓTA-emléklappal és emlékéremmel. Legjelentősebb díjai: A Szocialista Kultúráért kitüntető jelvény (1988), Hazáért és Szabadságért oklevél és emlékérem (1991), Madách Imre-díj Nógrád megyétől (1991), Pro Arte-díj Salgótarján városától (2002), Magyar Örökség kitüntető cím a népmesekutatói munkásságáért (2011)

Janurik Tímea

Laudáció

A Szóttos Kamara Néptáncgyűttes Magyar Örökség díjához

Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Bíráló Bizottság! Tisztelt megjelentek! Jó napot kívánok mindannyiuknak!

Rövid méltatásomban igyekszem Önöknek bemutatni az immár ötven éve működő Szóttos Kamara Néptáncgyűttest, a felvidéki magyar néptáncmozgalom egyik kiváló képviselőjét, létezése alatt mindenkor példamutató irány-meghatározóját.

A Szóttos Kamara Néptáncgyűttes 1969-ben alakult meg. Alapítói az akkor már több mint tíz éve működő felhívatásos „Ifjú Szívek” Magyar Dal- és Táncgyűttes tánckarából kivált táncosok, táncospárok voltak. A Csemadok azért támogatta a kezdeményező fiatalok új együttest alapító szándékát, mert az a felvidéki magyar hagyományos kultúra kutatását, feltárását, művelését tűzte ki elsődleges feladatául. Az 1949. március 5-én megalapított Csemadoknak az volt az elképzelése, hogy az újra indítható, újra induló magyar kulturális életet a néphagyomány, a népi kultúra hagyományainak jelentős igénybevételevel építi ki. Az új néptáncgyűttes alapító dokumentumában vállalta a volt állami együttes munkájának folytatását, alkotói irányzatának követését, a felvidéki magyar tánc-, ének-, zene- és szokáshagyományok feltárását, összegyűjtését, színpadi feldolgozását és terjesztését.

Ebben az időben Európa keleti felén a követendő példa a – Mojszejev meg Alexandrov vezetete – szovjet együttesek voltak. Az Ifjú Szívek együttes is fokozatosan erre az irányra állt. Ez ellen lázadtak fel a fiatalok: megalakították a maguk tánc csoportját, amely később zenekarral, szólóénekesekkel bővült ki, majd felvette a Szóttos Kamara Néptáncgyűttes nevet.

A kibővített együttes aztán, 1971 nyarán a bodroközi és alsó-zempléni magyar falvakban megtartotta első, kéthetes tájoló előadásorozatát.

A Szóttos szinte megalakulásától a mai napig meghatározó együttese a csehszlovákiai, illetve szlovákiai magyar néptáncmozgalomnak. Köszönhető ez mindenkinek, aki a Szóttos munkájában ilyen vagy olyan formában közreműködött. Elsősorban a rendkívül szuggesztív és igazán a Szóttos Táncgyűttest alapító Quittner János koreográfusnak, Ág Tibornak, a későbbi népdal- és zenetudósoknak, és a Quittner utáni vezetőknél: Varga Ervinnek, Richtarcsik Mihálynak, Héglí Dusanak és a többieknek, akik mára jó nevű hivatásos koreográfusok lettek. Idő szűke miatt csak a legmagasabbra jutottakat neveztem meg, elismerve azt is, hogy számtalan amatőr táncgyűttest vezető koreográfusunk mint táncos gyakorlatilag a Szóttosban tanulva a későbbi munkája fontos alapjait.

A Szóttos Kamara Néptáncgyűttes eddig mintegy huszonöt egészestés műsort alkotott. Egy-egy új műsorával, évente ötven-hatvan előadást megvalósítva bejárta, bejárja az egész Felvidéket. A hetvenes években voltak olyan évek, hogy százon felüli volt a fellépéseik száma. Az együttes évente szerepel a hazai magyar és szlovák országos népművészeti fesztiválokon. Nyaranta kéthetes tájoló fellépési körutat valósít meg. A felnőttek részére Pozsonyban, más előadásai után az adott helyszíneken rendszeresen tánccházakat tart, valamint nyaranta néptáncdábort szervez. Apró Szóttos néven gyerekcsoportot működtet. A gyerekek részére évente tánc- és játékdábort tart.

Az első hivatalos kiküldetéssel Olaszországban, a Goriziában tartott nemzetközi folklórfesztiválon, nagy sikerrel szerepelt. Elnyerte a fesztivál arany plakettel, oklevéllel és egymillió líra jutalommal járó fődíját, és az Örökös Aranydíjas Együttes titulust. 1990 óta gyakran vendégeskedett sikeresen más országok népművészeti fesztiváljain is, Magyarországon többször is, ahol 2000-ben harmadszor is elnyerte a Kiválóan Minősült Együttes megítélést, ezzel az anyaországunkban is a legjobb együttesek soraiba jutott. Több alkalommal meghívást kapott az amerikai földrész országában élő magyaroktól. Így oda is elvihette a Felvidék magyar, szlovák tánc- és dalkultúrája mellett az anyaországit és az erdélyit is. Most, november első felében is nagy sikerrel szerepeltek Dél-Amerika országában, előadásokat és tánccházakat tartottak. Alkotó, együttesvezető koreográfusai voltak: Quittner János 1983-ig, aztán Varga Ervin, Richtarcsik Mihály, Héglí Dusan, Füzék György, Péter Tímea, Oláh Attila, Konkoly László, Nagy Myrtil, Németh Ilkó, Szabó Szilárd. A jelenlegi vezetők: Gémesi Zoltán, Füzék György és Balta Aranka, aki betölti a ruhatáros, viselettervező, adminisztratív vezető funkciót is.

Az együttes mindig saját zenekarral működött. Azok is cserélődtek. A Koncz Gábor vezette jelenlegi zenekar a kiválóak közé tartozik. Az örökös szervező „titkár-mindenes” 2019-ben bekövetkezett haláláig az önzetlen Reicher Gellért volt.

A Csemadok a működésükhöz támogatásként a székházában próbatermet és irodát biztosít. Az együttes munkájának részletes ismertetésével az évforduló alkalmából A Szóttos 40 éve címmel könyvet adtak ki. A Szóttos Kamara Néptáncgyűttes az ötven év alatt végzett kiváló munkájának elismeréseként igazán megérdemli a Magyar Örökség díjat, amit a nevükben ezúttal is köszönök. Köszönöm, hogy meghallgattak.

dr. Takács András

Elhangzott 2019. december 14-én, a Magyar Örökség díj átadásakor, a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében.

Néptáncfilozofálás

Képzeljük el Martin György, Timár Sándor, Novák Ferenc „Tata” és más táncos nagyjaink nyomán ismét, hogy a néptánc olyan, mint egy nyelotannal, szókincssel, dialektusokkal és anyanyelvi beszélőkkel rendelkező nyelv! A tánc – mozgásnyelv.

Ennek az analógiának a segítségével próbálom a következőkben felhívni a figyelmet a táncmozgalom által kitermelt néptáncos szakma egyik – véleményem szerint – fontos kihívására.

Az analógia kibontását az adatközlők táncával kezdem, hiszen ez a táncmozgalom Szent Grálja, az igaz, titkos tudás legtisztább forrása. Az adatközlő táncos annak az egyénnek az anyanyelve, aki nem nyelvkurzuson vagy viszonylag tudatos nyelvszocializáción keresztül sajátította el anyanyelvét, hanem a természetes közegének természetes folyamán okán – mondhatni véletlenül –, és szükségszerűen. Tehát a „klíngon” anyanyelvű gyerek, akinek a szülei megfelelő kísérletnek találták, hogy gyerekeiket egy, csak a *Star Trek*-ben létező nyelven neveljék, nem mondható adatközlő beszélőnek, mindhiába ugyanaz a viszonyulása a klíngon nyelvhez, mint az adatközlő anyanyelvi beszélőnek a saját nyelvéhez, például egy győri magyar gyerekeknek a magyar nyelvhez. Fontos megérteni, hogy a *tiszta anyanyelvet* beszélők és az *anyanyelvet beszélők* közötti különbség nem a nyelvhez való viszonyban vagy a nyelvtudásban rejlik, hanem elsősorban a nyelv elsajátításának véletlen szükségszerűségében.

A táncmozgalomban mind a mai napig az adatközlők táncát tekintik mérvadónak, tiszta forrásnak, ezért a nyakatekert

adatközlő „anyanyelv” formula helyett a továbbiakban a beszédesebb *tiszta anyanyelv* formulát használok.

A *tiszta anyanyelvet* csak az adatközlőknek szabad megújítani, ugyanis, ha azt más tenné, akkor az már nem maradna tiszta és az a nyelv bepiszkítását is jelentené. Ugyanakkor fontos tisztázni, hogy ma már alig történik meg, hogy valaki véletlenül, tervezés nélkül és szükségszerűen sajátítsa el egy olyan anyanyelvet, amely az ilyenfajta elsajátítás okán tisztának, adatközlői minőségűnek számítana. Így a táncmozgalom kimerevített egy véges szókincsű, az esetek nagy részében világosan kikövetkeztethető nyelvtanú, konkrét dialektusokra szétválasztható *tiszta anyanyelvet*. Szűkebb hazám, Kalotaszeg legismertebb nagy, *tiszta anyanyelvű* beszélőinél maradván, ilyen jó beszédű ember volt például Fekete János „Poncsa”, akinek az anyanyelve a kalotaszegi volt és a kalotaszegi nyelvet bogártelki dialektusban beszélte. Voltak közös szavai a vistai, ugyancsak jóbeszédű Mátyás István „Mundrucal”, viszont számos, tipikusan bogártelki „szót” is használt, és tudvalevő, hogy ő maga is talált ki szavakat a jobb önkifejezés végett.

Érdekes módon – miközben tudomásul vettük, hogy olyan *tiszta anyanyelvet*, amit a régiek beszéltek, mi már nem alkothatunk, sőt nagy eséllyel nem is beszélhetünk –, to-

vábbra is a *tiszta anyanyelvűeket* jelöli ki a táncmozgalom és a néptáncos szakma az elérhetetlen, de követendő példának. Amint már korábban is írtam, a *tiszta anyanyelvet* beszélő és az anyanyelvet beszélő között nem formai a különbség, hiszen egy felvétel alapján sokszor alig megmondható, mégis valami misztikus, pótolhatatlan és örökre elvesztett többlettartalmat tulajdonítunk a *tiszta anyanyelv* szavainak.

E helyrehozhatatlan különbség beismeréséből származik az a – véleményem szerint – téves következtetés, hogy a *tiszta anyanyelvet* már csak a formája megközelíthető.

Aki így gondolkodik, elfelejti, hogy a nyelvet emberek beszélnek, ugyanis a *tiszta anyanyelvben* és az anyanyelvben van a formán kívül még egy közös vonás: az ember viszonya a nyelvhez. A „klíngon” anyanyelvű gyerek viszonya anyanyelvéhez ugyanis semmiben sem különbözik más gyerekek saját anyanyelvükhöz való viszonyától.

A nyelv és beszélője közötti viszonynak kiiktatása a néptáncról való gondolkodásunkból azt eredményezi, hogy sok helyen csak a forma a mérvadó. Jó beszédű emberek szép beszédeit szóról szóra, raccsolásról raccsolásra, hasonló indulatossággal vagy unottsággal, vagy ezek nélkül, de a szavak és mondatok sorrendjének megtartásával tanítják nyelvtanulást címen. A nyelvvizsgákon pedig a *tiszta anyanyelvet* beszélők szavainak,

Illusztráció: A népművészet táncos mesterei. Felföldi László–Gombos András (szerk.)
Európai Folklor Központ, Hagyományok Háza, MTA Zenetudományi Intézet. Budapest, 2001, 58. l.

mondatainak végletekig pontos visszaadását értékelik, mely így leginkább egy szavalóversenyre hasonlít.

Mivel a versenyek díjakkal járnak, a díjak elismeréssel, az elismert emberek példáját pedig mindig sokan követik, nem véletlen, hogy ma a szakma pozitív fejlődéseként tekintenek arra, hogy mind több nyelviskola képes olyan diákokat kibocsátani, akik a szavalóversenyeken egyre kiválóbban teljesítenek. Mindennek nem szükségszerű, de figyelemre méltóan gyakori velejárója, hogy a nyelvórák célja immár nem egy nyelv spontán, választékos önkifejezésre alkalmas elsajátítása, hanem az, hogy minél pontosabban tanuljuk meg elszavalni régi emberek *tiszta anyanyelven* elhangzott mondatait előre megállapított sorrendben vagy spontánul, miközben megfosztják a gyerekeket az anyanyelv élményétől, akiknek amúgy ez is lehetne az első nyelvük, amelyen kifejezhetik magukat, és amelyet az anyanyelv logikája, szabályai és lehetőségei szerint ösztönösen hajlíthatnak, használnak és néha gazdagítanak.

Meggyőződésem, hogy a szavalóversenyre való felkészülés nem vonja maga után szükségszerűen, hogy a nyelvtanár ne taníthatná társalgásra, választékos önkifejezésre a diákot, tehát, nem a szavalóversenyben van önmagában a hiba. Mégis, egyértelműen mind több olyan nyelvtanár akad, aki saját szakmai kiteljesülését, diákjai szavalóversenyeken nyújtott eredményeiben méri. Ez nem az ő hibájuk pusztán, hanem azé a rendszeré és értékrendé is, amelyben nem tudják hasonlóan vonzó módon értékelni és kitüntetni azokat a nyelvtanárokat, akik a csak halandzsáznai tudó gyerekeknek nem egyebet, mint anyanyelvet adnak.

Véleményem szerint az adatközlők anyanyelv-élménye legalább olyan fontos cél és érték, mint a helyes kiejtés, nyelvtan és az adott nyelven íródott versek, mondatok pontos ismertetése.

Ezért elhibáztam találok, hogy az egy adott nyelven elhangzott legszebb mondatok és költemények megismerésére való törekvés az anyanyelvi beszédkultúra elsajátításának kárára váljon. Ugyanakkor hasonlóan elhibáztam mindennek a fonákja is, amikor megfeledekezünk a nyelv helyes kiejtéséről és nyelvtanáról, nem ismerjük az adott nyelven íródott legfontosabb verseket, mondatokat, és anyanyelvi beszédmódnak kiáltjuk ki a magabiztos félhalandzsát vagy a helytelen nyelvhasználatot.

A kérdés tehát az, hogy a szakma foglalkozik-e ennek a két végletnek a kiküszöbölésével és az anyanyelvű ékesszólás arany középutjának a kikövezésével!

Kolozsvár, 2020. március 31.

Bethlendi András

Ahogy tudok...

Vizeli Bálint CD-je – FolkFest Kulturális Egyesület, Budapest, 2019

„Egyfajta mérföldkőként tekintek az albumra, amely azt hivatott bemutatni, hogy jelenleg hol tartok, miket, és hogyan tudok muzsikálni. A lemezen hallható számok nem egy koncepció köré készültek, hanem egyszerűen ezeket szerettem együtt játszani a barátaimmal, ezt szeretném megmutatni. Természetesen van köztük olyan is, amihez kifejezetten szorosan kötődök. Ilyen például a zalai összeállításunk, amely rendkívül kedves a szívemnek. Az én családom odavalósi, és nagyon fontosnak tartom felhívni rá a figyelmet, milyen különleges dallamokat lehet fellelni azon a vidéken. Ennek mentén azonban mégiscsak felállítható egy koncepció, mivel az album nagy hangsúlyt fektet arra, hogy olyan tájak, falvak zenéjét mutassa be, amelyek kevésbé felkapottak manapság. Példaként álljon itt a már említett zalai, a vajolai, keménytelki, bethleni, vagy becei összeállítás.”

Vizeli Bálint

(Fotó: halmosbelaprogram.hu)

LAJTHA-DÍJ 2020

Idén **Pálóczy Krisztina** néprajzkutató, muzeológus érdemelte ki a Lajtha-díjat, amelyet 2020. január 21-én adtak át Budapesten – közölte Gyurkó Csilla, a Lajtha-hagyaték gondozója az MTI-vel.

Lajtha László munkatársaival óriási kulturális feladatot vállalt: autentikus népzene és néptáncot gyűjtött. Klasszikus zenei műveltsége és a magyar népzene világa olyan termékenyen hatottak életművére, ami számára – és a magyar kultúra számára – nemzetközi elismerést hoztak és egészen a Francia Szépművészeti Akadémia tagságáig juttatták őt. Népzene gyűjtő munkásságáért 1951-ben Kossuth-díjat kapott – idézte fel Gyurkó Csilla. A Lajtha-hagyaték gondozója kiemelte, hogy Lajtha László munkásságának is szüksége van olyan kutatókra, szakemberekre, akik megőrkítik, archiválják, elemzik és felmutatják értékeit.

„Egy olyan kutatónak van alkalmunk megköszönni Lajthával kapcsolatos munkáját, aki pályája kezdetétől fogva elkötelezte magát a magyar népzene mellett és ennek keretén belül jelentősen hozzájárult Lajtha László munkásságának megőrzéséhez és méltó bemutatásához” – mutatott rá Gyurkó Csilla.

Pálóczy Krisztina, a Néprajzi Múzeum Népzenei Gyűjteményének munkatársa tárta fel, hogy a népzenei gyűjtemény története gyakorlatilag végig összefügg Lajtha Lászlóval, aki 1914-től dolgozott a gyűjteményben. Az 1950-es évektől már nem hivatalosan, de szervesen együttműködve egészen a haláláig. Pálóczy Krisztina szerepet vállalt a gyűjtemény anyagainak digitalizálásában, a dokumentumok, felvételek megőrzésében. A gyűjteményi irattárat 1929-től, Lajtha László nemzetközi tudományos szervezői tevékenysége idejétől sikerült digitalizálni. A zenei felvételeket, azok lejegyzéseit folyamatosan publikálják a múzeum honlapján is. Az egyik legjelentősebb siker a több intézmény anyagát tartalmazó, Lajtha László és csoportjának gyűjtéseit bemutató online katalógus létrehozása, amelyben az 1951-től Lajtha haláláig tartó gyűjtéseket rekonstruálják. Ez az anyag valamivel több mint 3000 rekordot tartalmaz. A kutatási eredmények megőrzésében és feldolgozásában nagy szerepe volt Pálóczy Krisztinának, aki 1998-tól kezdve a Kálvin téri református templomban a Kálvin kórus vezetője is. A gyülekezet történetét kutatva derült ki Lajtha László kapcsolódása a Kálvin téri gyülekezethez, amelynek Lajtha László hosszú éveken át volt presbitere.

Lajtha László munkásságának kutatása – Pálóczy Krisztina tevékenységének is köszönhetően – tovább folytatódik és a Lajtha-életmű bemutatása az építés alatt álló Néprajzi Múzeum új épületének állandó kiállításában is fontos szerepet kap majd, köszönhetően a múzeum, a Hagyományok Háza és a Zenetudományi Intézet együttműködésének – áll az MTI-hez eljuttatott laudációban.

„Fontos, kikkel zenél az ember”

Beszélgetés Borbély Mihállyal

Borbély Mihály hat kategóriában is az élen végzett a JazzMa.hu szakmai oldalának szerkesztői szavazásán. A legjobbnak választották az év koncertje, az év albuma, az év együttese, az év szopránszaxofonos, az év klarinétosa és az év zeneszerzője kategóriákban. Emellett a koncert- és fesztiválszervezők is három kategóriában – az év szopránszaxofonos, az év altszaxofonos és az év klarinétosa – a legjobbnak találták munkásságát. Ebből az alkalomból beszélgettünk a Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas jazz- és népzeneésszel, aki a tavaly immár 45 éves Vujicsics együttesnek is alapítója tagja.

– A JazzMa.hu szakmai portál szavazásán számos kategóriában az első helyen végzett.

– Tavaly készítettük el a „Grenadilla” című albumot a zenekarommal, a Borbély Műhellyel. Jazzmuzsikusi tevékenységemben mondhatjuk, hogy ez a fő zenekarom, amellyel a legtöbbet játszunk. A lemez szakmai körökben és a közönség előtt is sikeres volt. Úgy érzem én is, hogy ez az eddigi legjobb albumunk; persze mindig úgy érzi az ember, hogy a legutolsó a legjobb, hiszen ez a legaktuálisabb, azt mutatja, ahol szellemileg és zeneileg tartok, tartunk a zenekarral. Ez a lemez, a debreceni koncertünk és a zenekar is a nyertes kategóriákban volt. Így a személyes sikerek és az együttes sikerei öszeértek.

– A grenadilla szó mit jelent?

– A grenadilla egy afrikai nemes keményfa. Lassan száz éve ez a fekete fűvós hangszerek alapanyaga, így a klarinétnak, a basszusklarinétnak és a tárogatónak is, amelyek ezen a lemezen előtérbe kerültek.

– Saját szerzemények, amik a lemezen hallhatók?

– Nagy részük igen. Egy kompozíció a zongoristánk szerzeménye, és van néhány közös zenés szám is. A lemezeimen jellemzően saját szerzemények vannak, vagy olyan örökzöldek, amiket a magunk képére formálunk. Hiszek abban, hogy az a fajta jazz zene, amit mi itt, a Kárpát-medencében játszunk, annak más a hangja, mint egy New York-i zenekaré. Nekünk ezt kell mutatni. Sokat játszom mainstream jazzt is – ami a műfaj aktuális fő áramlata –, ott persze óvatosabban használom ezeket az elemeket. Amikor saját lemezt készítek, akkor persze olyan lenyomatot kell hagyni, ami leginkább rám jellemző.

– Hogyan kell elképzelni az alkotás folyamatát?

– Sokszor van, hogy valami eszébe jut az embernek és alig várja, hogy le tudja jegyezni. Van, hogy gyakorlás közben jön a daltam, s olyan is, hogy szinte készen megszületik egy szám. Persze van, amellyel sokat dolgozom, mire elkészül. Az mindig fontos, hogy kikkel zenél majd az ember. Amikor komponálok vagy elképezelek egy számot, akkor bizonyos kollégáimra gondolok. Nem mindegy, hogy Lukács Miklós cimbalmozik

Fotó: Csendes Krisztina

mellettem, vagy Dresch Mihály szaxofonozik, a bőgősöm, Horváth Balázs vagy valaki más fogja játszani. Ezekkel a személyekkel gondolom el a számot. A jazzmuzsikának megvan ez a rugalmassága, sokkal nagyobb itt a szabadság, hisz az előadók is formálják, s én ennek is hagyok teret.

– Ez egyfajta összhangot is kíván a zenészek között.

– Egész életemben igyekeztem, hogy olyan zenekarokat alakítsak, ahol a zenei és emberi tényezők egyaránt fontosak. A közös pontjainkat, közös akaratot keressük, amikor összeülünk zenélni, hogy tovább tudjunk jutni, valami értéket tudjunk felmutatni magunknak és a közönségnek.

– Sokszor látszik a zenés embereken egyfajta kiegyensúlyozottság, gyakran tűnnek igen vidám embernek. Ez lehet a zene játékának lenyomata az életen?

– A zenészek jó része boldog ember, mert azt csinálja, amit a világon a legjobban szeret. Persze, ha ehhez siker is társul, akkor

könnyebb a dolgunk, de nem csak ez ad boldogságot. Ha alkotás, előadás közben öszinte emberként válok egyé a muzsikámmal, s a Teremtő által rám bízott talentumokkal helyesen sáfarkodom, akkor belül erőssé, kiegyensúlyozottá válok. A növendékeimnek is szoktam mondani: készüljenek fel, és vigyázzanak arra, hogy tudjanak bánni a sikerrel és annak a hiányával is, mert ezek gyakran hullámokban váltakoznak. Amikor éppen nem jönnek a sikerek, azt tekintsek úgy, hogy nagyszerű, most van idő gyakorolni és komponálni. Van egyféle zenész viccelődés erről. Amikor valaki azt mondja, hogy „Jaj, annyi koncertem van”, meg szoktuk kérdezni: „Most dicsekszel vagy panaszkodsz?”. Én mindig azt a lehetőséget keresem, hogy ideálisan tudjam kihasználni az időt. Nekem ehhez nagyon fontos a családi légkör, ami sokat számít, hogy kiegyensúlyozott tudjak maradni.

– A jazz mint műfaj hogyan jött az életébe, hiszen a Vujicsics együttesrel inkább népzénet játszottak?

– Nagykamaszként, 16-17 éves koromban ismerkedtem meg a jazz-zel. Akkoriban kezdtem el a konzervatóriumba, majd a főiskolára járni, ami a fő tevékenységemnek számított. Emellett volt a Vujicsics zenekar, amivel 1977-ben megnyertük a Ki mit tud?-ot, innentől pedig koncerteztünk, lemezeket készítettünk. Ekkoriban tehát egyszerűen nem jutott időm a jazz-re. 1982-ben kezdtem el újra intenzívebben foglalkozni vele, ismét iskolapadba ültem.

Mindeközben már tanítottam, megszülettek a gyermekeim, a Vujicsics zenekarral pedig továbbra is turnéztunk, koncerteztünk, lemezt csináltunk. Hamarosan jazzmuzsikusként is egyre aktívabb lettem, de ott, akkor a népi gyökerek még csak idézet szintjén voltak jelen a játékomban.

A '90-es években határoztam el, hogy zenekart alakítok, amelyben mindez, azaz a klasszikus és kortárs zene, a népzene és a jazz is benne lesz. Azóta mondhatom, hogy megtaláltam a zenei nyelvemet. Ha ezek közül valamelyik nincs az életemben, akkor az nagyon hiányzik.

Nagy Szilvia

(Megjelent a Pomázi Polgár 2020 februári számában)

Hagyomány és innováció

- Konyhai praktikák karantén idején -

Amikor ezeket a sorokat írom, már javában a „Maradj otthon!” jelszóval összefoglalható járványhelyzet kellős közepén vagyunk. Jómagam is otthon dolgozom, a lakást csak a legszükségesebb esetben, maszkban és kesztyűben hagyom el. Ez az írásom teljes egészében ennek jegyében született, beleértve, hogy abból kellett dolgoznom, ami itthon elérhető. A járvány miatt radikálisan megváltozott életrendünk és körülményeink arra kényszerítenek minket, hogy az étkezés, beszerzés terén is tervezzünk előre, a kamránk, hűtőnk legyen feltöltve, takarékoskodjunk és – nem utolsósorban – legyünk kreatívak. Ez utóbbiba persze sok minden befér. Én most elsősorban a néphagyományból igyekeztem meríteni olyan ismereteket, ötleteket, recepteket, amelyek egy városi, spájzot nélkülöző konyhában is megvalósíthatók.

Nyersanyagok és konyhatechnika

Mivel korlátozottak a mozgási lehetőségeink, illetve minél ritkábban igyekszünk vásárolni, érdemes átgondolnunk, melyek azok a tartós nyersanyagok, amelyek megléte esetén a legnehezebb helyzetben, sőt esetleg élelmiszerellátási nehézségek esetén is változatos ételeket tehetünk az asztalra.

Ha képzeletben körülnézünk egy száz évvel ezelőtti kamrában, máris remek tippeket kapunk arra, mi az, amit mindenképpen érdemes beszerezni: liszt, kásafélék (kukoricadara, köles, hajdina, gersli, rizs), száraz hüvelyesek (bab, lencse, borsó), hagyma, fokhagyma, szárított paprika, savanyú káposzta, befőttek, lekvárok, aszalt gyümölcs, magvak (napraforgó, tökmag, dió, mák), méz, tojás, zsír, szalonna, kolbász, füstölt hús, a pincében vagy a veremben krumpli és gyökérfélék (répa, petrezselyem), fejeskáposzta. Ha nem tél volt éppen, ezekhez jöttek még a friss kerti vetemények, zöldség, gyümölcs, gyűjtögetett élelmiszerek (például erdei gyümölcsök, gomba, medvehagyma stb.).

A régiek számára a kenyérgabona, illetve annak lisztje jelentette az élet alapját. Ha van lisztünk és élesztőnk vagy kovászkunk, süthetünk magunknak kenyeret, péksüteményt, kalácsfélét és süteményeket, készíthetünk száraztésztákat a cérnametéltől a lebbencsig – ez utóbbiak szintén hosszan eltarthatók (nem véletlen, hogy a járvány kezdetén a liszt és az élesztő fogyott el először a boltokból). Persze, a mai ember nem áll neki tésztát gyúrni (tisztelet a kivételnek!), inkább megveszi a boltban az ízlésének megfelelőt. Emellett számos félkész- és készétel, konzervek, mirelit ételek között válogathatunk. Sokan be is vásárolnak ezekből, aztán hétszámra tömik magukba a feldolgozott élelmiszerekkel együtt a sokféle E-számos adalékanyagot. De azért olyanok is bőven akadnak, akik az ellenkező utat választják: visszalépnek a fogyasztói túlkínálat és pazarlás szintjéről az önellátó, az idénynek megfelelő, feldolgozatlan, helyi alapanyagokat felhasználó ételkészítés és a hagyományos receptek felé – de persze a mai konyhatechnikai tudással és felszereléssel.

Éléskamra az 1940-es évek közepe táján (Fortepan, 7670)

Nem véletlen, hogy a közösségi oldalakon egyre többen teszik közszemlére például az otthon sültöt, saját nevelésű kovással dagasztott kenyeret, kiflit.

A paraszti háztartást és konyhatechnikát az 1960-as évek végétől a falun is rohamosan terjedő gáztűzhely, a hűtőszekrény, majd a fagyasztóláda alapjaiban alakította át. Mindezt a néprajzkutatók is régóta figyelemmel kísérik. A mai vidéki háztartásban a kertben termelt zöldséget, gyümölcsöt, a saját nevelésű baromfit és sertést nagy mennyiségben tudják mélyhűtéssel tartósítani. Ezzel a régebben oly jellemző idényjelleg is visszaszorult az étrendben. A mélyhűtő a karantén idején is jó szolgálatot tesz, hiszen, ha már egyszer főz az ember, mért ne főzne több adagot, a fölösleget pedig lefagyaszthatja. Akinek nincs veteményeskertje, az ugyanígy betárazhat magának a termelőktől vásárolt friss vagy a boltban vett – netán eleve – fagyasztott zöldségekből, húsfélékből és egyebekből.

A kényszerű otthonlét nem jelenti egyben azt is, hogy több idő jutna a főzésre, különösen a gyermekes, otthon dolgozó anyák esetében. Ezért – amellett, hogy az otthon található alapanyagokból kell gazdálkodni – az is fontos, hogy egyszerű, kevés munkát igénylő ételek kerüljenek a család asztalára. A sok hátrány mellett előnyként könyvelhető el, hogy a hosszú elkészítési idő nem akadály, ha egyébként nem kell sokat bajlódni az adott fogással. Ezért is férnek bele a kelt tészták és a lassan sült-főzött ételek is a repertoárba.

Az alábbiakban néhány, a felsorolt tartós alapanyagokból készült hagyományos étel

Pörkölt dobozolása a mélyhűtőben való tároláshoz (A szerző felvételei)

receptjét osztom meg, végül saját „innovációim”-ból adok közre egy ötletadó válogatást.

*

Hagyományos receptek

Még az otthoni bezártságban is a bőség zavarával küzdöttem, amikor próbáltam néhány egyszerű ételt kiválasztani a néprajzi szakirodalomból, hiszen manapság az interneten is számos kiváló leírást lehet találni. Ezért eleve leszűkítettem a választékot egyetlen kötetre: Viga Gyula Borsod megyei népi táplálkozásról írt könyvére (*Tájak, ízek, ételek. Miskolc, 2004.*), amelyben a szerző tizenegy kistáj és négy nemzeti kisebbség (lengyel, német, ruszin, szlovák) táplálkozásának jellemzése mellett saját és mások gyűjtéséből több száz receptet is közread.

Ezekből válogattam néhány egyszerű levest, második fogást és sült tésztát.

*

BABLEVES KEMENCÉBEN FŐZVE (AHOGYAN A PALÓCOK KÉSZÍTIK)

A tisztított szárazbabot vászonfazékba tették, belerakták a füstölt húst (csülök, sonka), vizet öntöttek rá, és betolták a forró kemencébe. Amikor a bab félig megfőtt, a fazekat kihúzták, sárgarépat, petrezselyemgyökeret, egy szem krumplit, egy fej vöröshagymát, egy gerezd fokhagymát tettek bele és visszatolták a kemencébe. A bab általában másfél-két óra alatt főtt meg a kemencében. Mikor a fazekat kihúzták, a padkán vagy a takaréktűzhelyen elkészítették a rántást zsírból, lisztből, vöröshagymából, fokhagymából és fűszerpaprikából. Kevés vízzel felöntötték, majd a bablevesbe öntötték. Az egészet együtt felforralták, esetleg ízesítették. Ha csipetkével kedvelték, azt is főztek bele, és együtt tálalták.

TIPP: Ha van erre alkalmas edényünk (legjobb az öntöttvas, mert azt utána a tűzhelyre is feltehetjük), de nincs kemencénk, a sütővel is próbálkozhatunk. A vöröshagymát, fokhagymát természetesen apróra vágva tesszük a leveshez.

*

TÁRKONYOS LEVES (GÖMÖR)

Az apró kockára vágott füstölt sonkát feltesszük főni. Ízesítőként egy csokor apróra vágott tárkonyt teszünk bele. Ha a hús megpuhult, liszttel elkevert tejjel és tejjel habarjuk be. Pirítós kenyeret kínálhatunk hozzá.

*

HABART BABLEVES (RAKACA, ABAÚJ-TORNA)

Feltesszük a babot vízben főni, sóval és babérlevéllel ízesítve. Ha megfőtt, 1 liter tejben 1 tojást és 3 kanál lisztet felverve behabarjuk. Színesítésnek a tetejére olajban pirított hagymát tehetünk, amelybe előzőleg csipet őrölt piros paprikát keverünk. Kenyérrel fogyasztjuk.

*

SAVANYÚ LEVES (ZEMPLÉNI HEGYVIDÉK)

Ha már nincs otthon szinte semmi, akkor is lehet levest főzni, például, ha a szalonnabőrket nem dobtuk ki. Egy tenyérnyi bőrkét kisebb, hosszúkás darabokra vágunk, és feltesszük főni. Kevés zsíron vagy olajon üvegesre párolunk egy fej apróra vágott vöröshagymát, hozzáadunk 2 gerezd összezúzott fokhagymát, paprikával meghintjük és a fővésben levő leveshez adjuk. Addig főzzük, míg a bőrke meg nem puhul. Ha kell, sózzuk, és a végén kevés ecettel savanyítjuk, tejjel habarjuk.

*

CSOMBÉKOS HALUSKA (MATYÓK)

Fél kg lisztből 1-2 tojással, esetleg pici vízzel kemény, de jól nyújtható tésztát gyúrunk és vékonyra elnyújtjuk. Közben egy jó kanál zsíron 1-2 fej hagymát apróra vágva megdinszelünk, majd apróra vágalt száraz kenyeret teszünk hozzá és összepirítjuk. A tésztát kettőbe vágjuk, meglocsoljuk olvasztott zsírral, és a pirított morzsát rászórjuk. Feltekerjük, és két nagy csomót kötünk a két „hurkából”. Bő, forró vízben kifőzzük. Lapos tányérra téve felszeleljük. Levesetétként vagy önálló második fogásnak is fogyasztották.

*

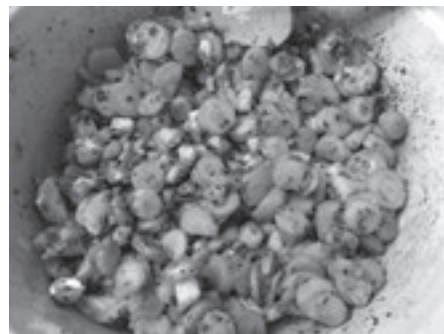
GÖMÖRI KOLBÁSZOS GOMBÓC

30 dkg leborzított kolbászt nagyobb darabokra vágunk és kevés vízben megpároljuk. Levétől lecsepegtetve apróra vagdaltuk, és összedolgozzuk 60 dkg főtt, áttört burgonyával, 20 dkg liszttel és 2 tojássárgájával (ehelyett egy egész tojás is lehet, hogy ne pazaroljunk). Diónyi gombócokat formázunk a masszából, és lobogva forró sós vízben kifőzzük. Közben kiolvastunk 10 dkg apró kockákra vágott szalonnát, aranysárgára pirítunk rajta egy fej finomra vágalt vöröshagymát, és ebben forgatjuk meg a főtt, hideg vízzel leöblített, lecsepegtetett gombócokat.

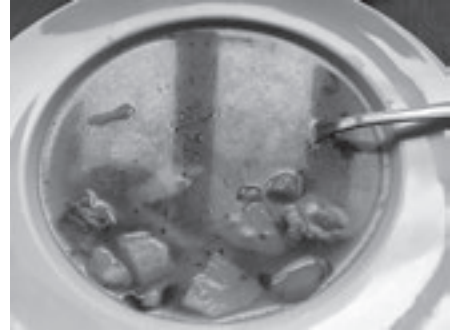
*

BAFASÍRT (MATYÓK)

Hozzávalók: bab, tej, zsemle, tojás, vöröshagyma, liszt, só, őrölt bors, zsír vagy olaj a sütéshez. Az előre beáztatott babot sós vízben puhára

Zöldségalap készítésének fázisai

Gulyásleves készítése mélyhűtött és friss alapanyagokból

főzzük, krumplitörőn átnyomjuk, pirított hagymával, tojással összekeverjük. Hozzáadjuk a beáztatott, majd kicsavart zsemlet, sóval, borsal fűszerezük. A masszából lapos pogácsákat formálunk, azokat lisztben, tojásban, zsemlemorzában megforgatjuk, és forró olajban vagy zsírban kisütjük.

*

TEPSIS KRUMPLI

A tepsis krumpli nagyon tág fogalom, szabadon értelmezhető. Tulajdonképpen rakott krumpli, végtelenül sok változatban. Amit itt közlünk, az a matyó változat Viga Gyulától. Ebben a receptben az a jó, hogy nyers krumplival készül, tehát még a forró burgonya hámozásával sem kell bajlódni. Cserébe viszont jó sokáig kell sütni. A hámozott burgonyát, hagymát, kolbászt, főtt tojást karikára vágjuk, a füstölt szalonnát széles csíkokra hasítjuk, a tepsit zsírral kikenjük. Aljára egy sor krumplikarikát rakunk, enyhén megsózzuk, rárakjuk a szeletelt hagymát, kolbászt, azután ismét sózott burgonya, majd szalonnacsík és főtt tojáskarika következik, végül krumplissal lefedjük. Sózzuk, meglocsoljuk vízzel kevert tejföllel, és a sütőben ropogósra sütjük. A krumplit lerakhatjuk előzőleg hagymával, fokhagymával, fűszerekkel megdinsztelt darált hússal vagy gombával is, a főtt tojást pedig el is hagyhatjuk.

*

KOMPÉROS KALÁCS (BORSODBÓTA)

Búcsúk, lakodalmak, más ünnepek kalácsa volt. A lány kalácskészítést lángosszerűen kerek formára igazítva terítették a kizsírított tepsibe. Ezt tejben vagy savóban, sóval főzött, tört krumpliréteggel, majd édes túrómasszával takarták be. Tojással megkenve még kicsit kelesztették, majd kemencében pirosra sütötték. Langyosan a legfinomabb.

*

PITEMÁLÉ (GÖMÖR)

Fél kiló lisztből, 2 tojásból, 3 kanál cukorból, pici sóval, fél dl olajjal, langyos tejjel palacsintatésztát keverünk. Ebbe 2–3 dkg-nyi, cukros tejben megfuttatott élesztőt teszünk. A bekevert tészta olyan sűrű legyen, hogy a kanálból ne folyjon, hanem leszakadva essen le. Meleg helyen kelesztjük. Mikor jól megkelt, kizsírított tepsibe simítjuk, forró sütőben pirosra sütjük. Cukor vízzel megkenjük, majd porcukorral megszórva, kockákra szeleteljük. A még nyers tészta tetejére kanállal édesített túró-, dió-, lekvár-, vagy mákhalmocskákat is rakhatunk, ami szépen belekel és belesül a tésztába.

Néhány karanténtipp a saját konyhámból

A tartós alapanyagok beszerzésén túl én a mélyhűtőt is megtöltöttem jól variálható, egyszerű ételcsomagokkal, közülük a két legsokoldalúbb felhasználásút említem itt.

Először is készítettem egy hatalmas pörköltet, amelyet kisebb adagokban lefagyasztottam. Ez fogyasztható különféle köretekkel pörköltként, készíthető belőle rizses hús, zöldségekkel (dzsuvecs paradicsommal, paprikával, vagy piláf répával, hagymával). Zöldbabbal összefőzve szintén finom étel.

A másik fontos alapétel a mélyhűtőnkben a zöldségleves-alap. Ehhez nagy mennyiségű sárgarépat, fehérrépat, zellert (a megfelelő arányban) felkarikázok, felkockázok, majd kevés sóval meghintve libazsíron vagy olívaolajon, egy nagy öntöttvas lábasban nagy lángon megpárolom. Amikor a levét már majdnem elfőtte, nagyon kevés pirospaprikával meghintem, összekeverem, megszórom az apróra vágott petrezselyem- és zellerzölddel, összevegyítem, majd egy-két kanál liszttel is gazdagítom (hogy felszívja a maradék szafatot, és fagyasztáskor ne keletkezzen jég), és azzal is összeforgatom. Ezt a keveréket levesnyi adagokban fagyasztom le. Ebből az alpból nagyon sokféle leves készíthető. Egy kisadag pörköltből és zöldség-alapból krumplival, babérlevéllel, köménnyel, csipetkével gulyásleves készül. Tárkonyal, krumpli nélkül, majd tejföllel behabarva tárkonyos raguleves lesz belőle. Ha csak simán vizet adok a levesalaphoz, majd teszek bele valami levestésztát, akkor zöldségleves kapok. Zöldbabbal, fejtett babbal összefőzve, tejföllel behabarva, csipetkével, finom bablevesünk lesz.

Egy adag lefagyasztott húsvesszel zöldséges becsinált leves készíthető. Zöldborsóval, gombával, karfiollal vagy karalábéval is tárthatjuk a levesalapot, így is mindig másfajta leves kerülhet az asztalra. Krumplival és kolbással, babérlevéllel kiváló krumplileves kapunk. A felsorolt levesek nem különleges, egzotikus ételek, hanem a magyar konyha hagyományos fogásai, amelyek kimeríthetetlen változatosságban lelhetők fel a népi táplálkozás szakirodalmában, de a szakácskönyvekben is.

Így mindenkit csak biztatni szeretnék, hogy a jelenlegi, kényes otthonlét ideje alatt készítsen finom ételeket abból, amit a kamrában talál.

Juhász Katalin

ENGLISH TABLE OF CONTENTS

Page 3 French folk music researcher and hurdy-gurdy player **Claude Flagel** died on February 25, 2020 at the age of 88. As a young man he moved from Paris to Belgium where he lived for the rest of life. He was a singer and virtuoso hurdy-gurdy player, performer and music teacher. He collected, researched, promoted and supported not only French and Walloon folk music, but folk music from all over the world. In the 1960s he discovered the folk music of the Carpathian Basin and befriended Novák Ferenc when the Bihari Ensemble was on tour in Belgium. Soon after, Flagel came to Hungary, where he was introduced to Hungarian folk musicians, singers, dancers, folk music researchers and instrument makers and went along on collecting trips to Transylvania. Over the years he released records of Hungarian folk music, made documentary films, invited Hungarian groups to Belgium to perform and organized Hungarian folk dance workshops in Belgium. His enthusiasm and support for Hungarian folk music culture was recognized in 2017 with the Bárony Mihály Award. By Novák Ferenc "Tata".

Page 5 **Recommendation:** Sántha Emőke: "...kis pacsirta" (2015). ISBN: 9789730194999. Published in Transylvania by the Kallós Foundation in Válaszút/Răscruți, Romania. A CD of 34 traditional songs especially for children from Transylvania's Mezőség, Felcsík and Kalotaszeg regions and from Moldavia and Transdanubia selected by Kallós Zoltán himself before he died. By Fehér Anikó.

Page 6 Interview with Hungarian folk singer **Sebestyén Márta**. Had there not been an epidemic, in mid April 2020, Márta would have celebrated 45 years performing with an anniversary concert in Budapest. Here the talented Márta muses on the early days of the dance house movement, young people of the dance house movement today, the family she grew up in and her need for freedom in her work. "I don't even feel the forty-five years with music... music has given me a continuity. The pure passion of the 16 year old Márti and the joy I still feel today when singing; if that didn't exist – I would stop singing..." By Grozdits Károly.

Page 13 **Life in the village in Bukovina circa 1930.** There are two stories here. One is about supper for a very poor family with five children. The supper consisted of polenta with curdled milk, which had to be eaten with the greatest of care and thus appreciated because there was so very little of it to go around. The other story is about neighbors helping out another neighbor who was physically unable to cut the grass in his own field. He mentions the good feeling of working and talking with friends in the process of helping someone out. Excerpts from Lőrincz Gergely: *Székely édesanyám sok szép szava* [My Székely mother's many lovely words] Budapest, 2014.

Page 18 Students in the Department of Ethnography and Cultural Anthropology of Szeged University went to Transylvania to do field collection work in the spring of 2019. Their goal was to collect material in the region known as *Orbiaszék* in the far southeastern corner of the Carpathian Basin – in today's Covasna County, Romania, near the town of Kézdivásárhely/*Târgu Secuiesc*. They stayed in the village of Csomakörös/*Chiurus*, and did collection work in two villages: Gelencse and Haraly/*Harale* [tiny villages with a Hungarian majority of inhabitants] and visited several other communities in this rural area where "the roads are not paved and modernization has hardly arrived". Report by Zöldhegyi Villó.

Page 22 In October 2019 Muzsikás Ensemble performed with guests Kacsó Hanga and Szerényi Béla Jr at the Rajasthan International Folk Festival in Jodhpur, India. Patrons of this festival are Sir Mick Jagger and Gaj Singh, Maharaja of Marwar-Jodhpur. At the same time two Hungarian photographers Henics Tamás and Kása Béla, old friends of Muzsikás, happened to be in India on a trip photographing traditional musicians and herders in the Rajasthan and Gujarat regions. The photographers were fortunate to be able to meet up with Muzsikás and see them perform at the festival. By Henics Tamás.

Page 24 The Anthology of Children's Folk Dance Groups was held in February 2020. This is a showcase of the best folk dance choreographies for Hungarian children's groups of 2019. Seventeen children's dance groups were selected to perform at the event held in Szeged, Hungary. "...both on and off stage children are sincere" and this shines through in their performances. Host of the event, Sikentáncz Szilveszter said, "...this is not a genre, not a segment of our culture, but our culture itself...it needn't be guarded, it's not a prisoner; needn't be nursed, it's not sick – instead it must be learned and relearned again and again, and handed on to the next generation." Report by Fodor Zsófia – includes list of ensembles and choreographies presented.

Page 30 "*A Banda*" [The Band] is the name of a folk dance performance by the Háromszék Folk Dance Ensemble and Heveder Band of Sepsiszentgyörgy/Sfântu Gheorghe, Romania. The piece – written by Könczei Árpád and Könczei Csongor, directed and choreographed by Könczei Árpád – portrays a wedding, the now legendary bands and traditional dance culture of the Mezőség village of Magyarpalatka/Pălatca in Transylvania. "*A Banda*" was first performed in 2013; it was redone in 2017. In February 2020 the Ensemble takes it on tour in Hungary, Slovakia, and Austria. Review by Redő Júlia.

Page 36 Folk dance philosophy. The great Hungarian folk dance researchers applied linguistic theories to the study of folk dance. This article is an exercise in referring to folk dance as 'mother tongue'. The discussion of traditional

Hungarian dance, particularly of the Kalotaszeg region of Transylvania, leaves out the word "dance" early on; using only "mother tongue" instead. From the beginning of the dance house movement (early 1970s), the traditional village dance masters have been referred to using the scientific term "informant" and it's their dance knowledge that is considered relevant: the pure, authentic source, in comparison with which, all is measured and judged. By Bethlendi András (Kolozsvár/Cluj-Napoca, Romania. March 31, 2020).

Page 38 Interview with saxophonist, clarinetist **Borbély Mihály** upon recent release of a new recording with his band *Borbély Műhely*. The new record is called "*Grenadilla*" after the dark wood used to make clarinets and tarogatos. Recently the Hungarian portal JazzMa.hu voted Borbély the best in 3 categories: saxophone, alto sax, clarinet. So, Borbély plays great jazz, but in dancehouse circles he is also well-known for the 4 decades or so he has been (and still is) a member of Vujicsics Ensemble (folk music of former Yugoslavia and Southern Slavic minorities in Hungary). By Nagy Szilvia (first published in *Pomázi Polgár* Feb. 2020).

Sue Foy

Complete listing of English summaries of all folkMAGazin articles can be found on www.folkmagazin.hu

folkMAGazin

2020/2, XXVII. évfolyam, 2. szám
Megjelenik évente 6+1 alkalommal
Kiadja a Táncház Alapítvány
Alapítványi gondnok: Nagy Zoltán
Kuratóriumi tagok: Sándor Ildikó, P. Vas János
Felelős szerkesztő: Grozdits Károly
Tervező-szerkesztő: Berán István
Munkatársak:
Bede Judit, Gósi Anett,
Juhász Katalin, Kóka Rozália,
Széki Soós János
Budapest, I. ker., Szilágyi Dezső tér 6.
Levél cím: 1255 Budapest, Pf. 153
Tel./fax: (36.1) 214-3521
folkmagazin@tanchaz.hu
www.folkmagazin.hu
Porszinter Nyomda
Tel.: 1/388-7632
ISSN - 1218 - 912X

Országos terjesztés: Lapker Zrt.
Bankszámla-szám: 11701004-20171625
Külföldről: OTP I. ker. fiók,
1013 Budapest, Alagút u. 3. Hungary
Táncház Alapítvány
IBAN: HU28 BIC(SWIFT) KÓD: OTPVHUHB
11701004-20171625-00000000
Támogatónk a Nemzeti Kulturális Alap
Népművészet Kollégiuma

Fotó: Majnik Zsolt

Karanténszelfi 2020 tavaszán

Hajdú Flórián, a Magyar Nemzeti Táncegyüttes táncművésze

20202

2020/2 • XXVII. évf. 2. szám

FOLKMAĞAZIN

nka
Nemzeti Kulturális Alap